

ความหมายและหลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมือง:

กรณีศึกษาย่านบางลำพู ในกรุงรัตนโกสินทร์

Meanings and Principles of Urban Heritage Conservation:

A Case Study of Yarn Banglamphu, Krung Rattanakosin

ทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ

ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1	
บทนำ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	3
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา	3
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.3 ระเบียบวิธีวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 นิยาม “มรดกวัฒนธรรมเมือง” : ความหมายและหลักการในการอนุรักษ์	7
2.1 นำบท	7
2.2 นิยาม : ความหมายและหลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมือง ว่าด้วยแนวคิดการอนุรักษ์แบบสากลจากกฎบัตรสากล	7
2.2.1 นิยามของมรดกวัฒนธรรมเมืองจากกฎบัตรสากล	8
2.2.2 สรุปนิยามของมรดกวัฒนธรรมเมือง	20
บทที่ 3 กรณีศึกษาย่านบางลำพู กรุงเทพมหานคร	25
3.1 นำบท	25
3.2 ข้อมูลพื้นฐานของย่านบางลำพู	25
3.3 ความหมายและหลักการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเมืองในกรุงเทพมหานคร	27
3.3.1 ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	27
3.3.2 หลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมือง	30
3.4 กรณีศึกษาย่านบางลำพู	31
3.4.1 ตรอก : โครงร่างการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม	32
3.4.2 บ้าน : สถาปัตยกรรมพื้นที่ที่สัมพันธ์กับแบบแผนการดำรงชีวิต	35
3.4.3 ความเป็นย่าน : ลักษณะเฉพาะและชื่อเสียงในการเป็นย่านการค้า	37
บทที่ 4 ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ	38
4.1 ข้อสังเกตในเรื่องการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองในกรุงเทพมหานคร	38
4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคต	38
บรรณานุกรม	39
ภาคผนวก	42
ภาคผนวก ก บทความวิชาการเรื่อง Banglamphu: Fluidity in Form, Practice and Meaning	42
ภาคผนวก ข บทความวิชาการเรื่อง The Restatement of Banglamphu Wooden Houses: Cultural Significance and Sustainable Heritage	61

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในประเทศไทยมีความเป็นมายาวนานนับตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย เรื่อยมาจนถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ แนวคิดเดิมในช่วงเวลาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 ความหมายและขอบเขตการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม จำกัดอยู่กับการรักษาศิลปกรรมที่เป็นของในราชสำนักและทางศาสนา ที่มุ่งเฉพาะศิลปกรรมที่เน้นไปในด้านวัตถุ และประเพณีซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ตกทอดกันลงมา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2527: 39) ต่อมา ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความเข้าใจในการอนุรักษ์ในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อการอนุรักษ์ได้รับการเน้นหนักไปที่การอนุรักษ์โบราณสถานแห่งชาติ ภายใต้อำนาจดูแลของรัฐบาล

นับตั้งแต่ในช่วงปี ค.ศ. 1990 หรือช่วง ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา แนวคิดการอนุรักษ์ได้พัฒนามาสู่แนวคิด “การจัดการมรดกวัฒนธรรม” (cultural heritage management) ที่มีแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์เพื่อรับใช้สังคม และให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในยุคปัจจุบันมากขึ้น (Nasser, 2007; Yuen, 2006; and Ashworth and Tunbridge, 2000) แนวคิดในเรื่องมรดกวัฒนธรรมจากต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทย ผ่านแผนนโยบายและการปฏิบัติงานต่าง ๆ ตลอดจนภาครัฐและเอกชนเริ่มเห็นว่าการท่องเที่ยว ที่รวมถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่โบราณสถาน เช่น วัด วัง ตลอดจนชุมชนเมืองมีความสำคัญทางเศรษฐกิจในการสร้างรายได้หลักแก่ประเทศ

เมื่อคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมได้รับการพิจารณาด้วยมุมมองที่กว้างยิ่งขึ้นในแง่ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เชิงสังคม ความหมายของมรดกวัฒนธรรมก็ได้รับการตีความให้กว้างออกไป กล่าวคือ จากเดิมที่มรดกวัฒนธรรมมักจะหมายถึงองค์ประกอบทางกายภาพ หรืออาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นหลัก ก็มีการขยายความให้ครอบคลุมถึง “วัฒนธรรม” ที่หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการหลอมรวมกันอย่างสลับซับซ้อนของลักษณะเฉพาะทั้งในเชิงจิตวิญญาณ วัตถุ ปัญญา และอารมณ์ความรู้สึก ที่แสดงถึงลักษณะของแต่ละสังคม หรือของกลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ และนอกจากนั้น “วัฒนธรรม” ก็มีได้หมายความถึงเพียงแค่ศิลปะหรือภาษา แต่ยังรวมไปถึงแบบแผนชีวิต สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ระบบค่านิยม ประเพณี และความเชื่ออีกด้วย

“Culture is the whole complex of distinctive spiritual, material, intellectual and emotional features that characterize a society or social group. It includes not only arts and letters, but also modes of life, the fundamental rights of the human being, value systems, traditions, and beliefs.” (UNESCO, 1995)

จากการขยายนิยามการให้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมเมืองออกไป ความหมายของมรดกวัฒนธรรมเมืองในประเทศไทยที่ได้รับกรกล่าวถึงคือความหมายที่เกี่ยวข้องถึงวัฒนธรรมของผู้คนที่มีการสืบทอดต่อเนื่องมา (living culture) และยังมีหมายถึงองค์ประกอบทางกายภาพของเมืองในปัจจุบัน (contemporary built urban environments) มากไปกว่าแหล่งโบราณสถานอาคารที่มีคุณค่าหรือต่าง ๆ ในเมือง (Webster, 1999) อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาที่สืบทอดมา แนวคิดการจัดการมรดกวัฒนธรรมเพื่อที่จะนำมาใช้เพื่อการค้าและการท่องเที่ยวในประเทศไทยยังมีความไม่ชัดเจน โดยการจัดการมรดกวัฒนธรรมส่วนใหญ่ยังอยู่ภายใต้แผนการใช้ที่ดินและการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐ ตลอดจนการขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจการท่องเที่ยวโดยภาคเอกชน อันก่อให้เกิดความขัดแย้งกับความต้องการของประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ในการที่จะรักษามรดกวัฒนธรรมในมิติของเอกลักษณ์ประจำถิ่น และการมีสิทธิ์ในการวางแผนและจัดการทรัพยากร

ด้วยเหตุปัจจัยดังที่กล่าวมาข้างต้น การวิจัยชิ้นนี้มีเป้าหมายที่จะศึกษาถึงนิยามของมรดกวัฒนธรรมเมืองในประเทศไทย โดยมีชุมชนดั้งเดิมในย่านบางลำพูซึ่งตั้งอยู่ในกรุงรัตนโกสินทร์เป็นกรณีศึกษา ภายใต้ประเด็นหลัก 2 ประการ ได้แก่ ประเด็นแรก ความหมายของ “มรดกวัฒนธรรมเมือง” (urban cultural heritage) ในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ กรุงเทพฯ และประเด็นที่สอง หลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมือง โดยผลสรุปที่การวิจัยนี้ต้องการจะได้อธิบาย คือ ความเข้าใจในความหมายและหลักการการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองที่สรุปจากหลักการตามกฎบัตรสากล และข้อคิดเห็นบางประการที่ได้จากการนำหลักการตามกฎบัตรสากล มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์มรดกวัฒนธรรมเมืองในกรุงรัตนโกสินทร์

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเข้าใจความหมายและหลักการการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองจากหลักการตามกฎบัตรสากล
2. เพื่อเข้าใจความหมายและหลักการการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ พื้นที่ศูนย์กลางประวัติศาสตร์ของกรุงเทพฯ

1.3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่จะมีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ อันได้แก่ ข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับเรื่องแนวคิดการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองในประเทศตะวันตกและในประเทศภูมิภาคเอเชีย และข้อมูลจากการลงพื้นที่ศึกษา

วิธีการศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเป็นการรวบรวมเอกสารเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับความหมาย และแนวทางการปฏิบัติงานอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองในประเทศตะวันตกและในประเทศภูมิภาคเอเชีย จากหนังสือ วารสาร รายงาน และเอกสารการอนุรักษ์ อาทิ มาตรฐาน หลักการ กฎบัตร บันทึก และข้อตกลงต่าง ๆ ในระดับนานาชาติ และระดับประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในพื้นที่ศึกษา ชุมชนดั้งเดิมย่านบางลำพู

การศึกษาพื้นที่ย่านบางลำพูแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน ดังนี้

2.1 การสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ตัวแทนประชาชนและผู้เฝ้าในชุมชน

การสำรวจและการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ศึกษาซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์-ไก่อ๊ว ชุมชนมีสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสังเวช และชุมชนวัดสามพระยา นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยพื้นที่การค้าและการท่องเที่ยวในย่าน ได้แก่ พื้นที่ถนนข้าวสาร พื้นที่ตึกแถวบริเวณตลาดบางลำพู และบริเวณถนนพระอาทิตย์

การลงพื้นที่ที่จะทำการสำรวจและเก็บข้อมูลในเรื่องมรดกวัฒนธรรม อันประกอบด้วย *มรดกวัฒนธรรมในลักษณะรูปธรรม* (tangible heritage) ได้แก่ สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ โดยที่จะไม่เน้นเฉพาะการศึกษาอาคารโบราณสถาน ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกระดับชาติ แต่เน้นสถาปัตยกรรมที่คนในย่านเห็นว่ามีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นอาคารบ้านเรือนของคนทั่วไป หรือร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น ทางน้ำ ทางเดินเท้า วัดในชุมชน พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนพื้นที่ส่วนกลางที่ชุมชนมาใช้งาน และ *มรดกวัฒนธรรมในลักษณะนามธรรม* (intangible heritage) ได้แก่ ชื่อเสียงของย่านบางลำพู ลินค้าและอาหาร

วิธีการศึกษาทำการสำรวจองค์ประกอบทางกายภาพและกิจกรรม บันทึกด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และวาดภาพ

2.2 การจัดเวทีเสวนา และการนำเสนอผลงานการศึกษา

การจัดเวทีเสวนาวันที่ 2 เม.ย. 2554 และการจัดแสดงผลงานระหว่างวันที่ 2 - 9 เม.ย. 2554

การจัดเวทีเสวนาและการนำเสนอผลงานการศึกษาทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมงานร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากการชมผลงานและการเสวนาที่จัดขึ้น ณ ห้องเอนกประสงค์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ ซึ่งความคิดเห็นที่ได้จะช่วยสร้างภาพความเข้าใจในเรื่องการจัดการทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเมือง และหาทางออกของความขัดแย้งในการใช้งานร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ในเรื่องนิยามของมรดกวัฒนธรรมเมือง

นำผลที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรม การลงพื้นที่ศึกษา ตลอดจนแนวความคิดจากเวทีเสวนาและการนำเสนอผลงานมาทำการวิเคราะห์และสรุป

ขั้นตอนที่ 4 การสรุป ในเรื่องนิยามของมรดกวัฒนธรรมเมือง

ผลจากการสรุปนำมาใช้ในการเขียนบทความ 2 บทความ ได้แก่

Issarathumnoon, Wimonrart. "Banglamphu: Fluidity in Form, Practice and Meaning." หนังสือประมวลผลการประชุมทางวิชาการ (Proceedings) ของ IKI Mn'M Symposium Measuring the Non-Measurable ณ Keio University, Hiyoshi Campus จัดโดย design iki: International Keio Institute for Architecture Urbanism, Keio University ประเทศญี่ปุ่น วันที่ 2-4 พฤศจิกายน 2554.

Issarathumnoon, Wimonrart and Boonprasong, Peeraya. "The Restatement of Banglamphu Wooden Houses: Cultural Significance and Sustainable Heritage Management." หนังสือประมวลผลการประชุมทางวิชาการ (Proceedings) ของ Malacca International Heritage Conference 2012 & 5th Tourism Outlook

Conference 2012 ณ Holiday Inn Hotel Melaka จัดโดย Faculty of Hotel and Tourism Management, Universiti Teknologi MARA (UITM) ประเทศมาเลเซีย ระหว่างวันที่ 5-7 กรกฎาคม 2555.

(ดูภาคผนวก ก และภาคผนวก ข)

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ความหมายและหลักการการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองจากหลักการตามกฎบัตรสากล
- 2) ความหมายและหลักการการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์

บทที่ 2

นิยาม “มรดกวัฒนธรรมเมือง” : ความหมายและหลักการในการอนุรักษ์

2.1 นำบท

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ต้องการสร้างความเข้าใจ นิยามของมรดกวัฒนธรรมเมือง บทนี้จะรวบรวมเนื้อหาในเรื่องนิยามและคุณค่าของพื้นที่ในเมือง หลักการและแนวทางในการอนุรักษ์โดยพิจารณาจากกฎบัตรการอนุรักษ์ในระดับนานาชาติ และระดับประเทศ

2.2 นิยาม : ความหมายและหลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมือง ว่าด้วยแนวคิดการอนุรักษ์

แบบสากล

นิยามของ “มรดกวัฒนธรรมเมือง” ตามแนวทางสากลมีการเปลี่ยนแปลงไปช่วงเวลาต่าง ๆ ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม-วัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย โดยนิยามแบบดั้งเดิมคือช่วงปลายปี ค.ศ. 1970 ถึงปลายปี ค.ศ. 1980 จะให้ความสำคัญกับมรดกที่เป็นวัตถุที่จับต้องได้ ให้คุณค่าในเรื่องความสมบูรณ์เป็นหนึ่งเดียวกัน และกำหนดขอบเขตพื้นที่ ทั้งในลักษณะทางกายภาพและความหมายที่ชัดเจน ดังเช่น นิยาม “เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์” (Historic Town and Urban Areas) ที่ระบุใน *กฎบัตรวอชิงตัน* : กฎบัตรการอนุรักษ์เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas: The Washington Charter, 1987)

นับตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา นักอนุรักษ์เริ่มพิจารณาพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในลักษณะที่เปลี่ยนไป กล่าวคือ ครอบคลุมบริบทที่กว้างออกไปกว่าเมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งในแง่กายภาพและความหมาย โดยมีการสร้างนิยามหลายลักษณะขึ้นมาใช้ ได้แก่

การใช้คำว่า “ถิ่น” “ย่าน” หรือ “สถานที่” (place) ในนิยาม “สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม” (Place of Cultural Significances) จาก *กฎบัตรบัวร์รา* : กฎบัตรอโคโมสประเทศออสเตรเลีย ว่าด้วยเรื่องสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม (The Burra Charter : The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significances, 1999) ที่กินความจากมรดกที่จับต้องได้ เช่น สถาปัตยกรรม ไปสู่มรดกที่จับต้องไม่ได้ ตลอดจนให้ความสำคัญกับคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่

คำว่า “ภูมิทัศน์” (landscape) ในนิยาม “ภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” (Historic Urban Landscape: HUL) จาก *บันทึกเวียนนา* ว่าด้วยเรื่อง “มรดกโลกและสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะร่วมสมัย—การบริหารจัดการภูมิทัศน์ของพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” (The Vienna Memorandum on “World Heritage and Contemporary Architecture—Managing the Historic Urban Landscape”, 2005)

การใช้คำว่า “แหล่ง” (site) ในนิยาม “แหล่งมรดกวัฒนธรรม” จาก *กฎบัตรโอเนม* : *กฎบัตรโอเนม* สว่าด้วยการแปลความหมายและการนำเสนอคุณค่าของแหล่งที่มีคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม (The Enane Charter : The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites, 2007)

คำว่า “พื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์” (Historic Urban Areas) ในนิยาม “เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์” (Historic Cities, Towns and Urban Areas) จาก *หลักการวัลเลตตา* : หลักการเพื่อการพิทักษ์รักษาและการจัดการเมืองและพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ ค.ศ. 2011 (The Valletta Principles: The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, 2011) ซึ่งเป็นหลักการที่ได้รับการปรับปรุงมาจากกฎบัตรวอชิงตัน

นอกจากนิยามของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ตามแนวทางสากล จะมีการเปลี่ยนแปลงให้ครอบคลุมขอบเขตและความหมายกว้างขึ้นแล้ว ประเทศในเอเชียก็มีการให้นิยามพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางขึ้นด้วยเช่นกัน โดยคำนิยามที่แสดงถึงพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์สอดคล้องกับบริบทแบบเอเชีย คือคำว่า “แหล่งที่ตั้งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม” (An Historic Urban Site and Heritage Group) จาก *สนธิสัญญาขั้นต้นฮอยอัน* ว่าด้วยการปฏิบัติงานอนุรักษ์ที่ดีที่สุดที่ฮอยอันในเอเชีย (Hoi An Protocol for Best Conservation Practice in Asia, 1999) ที่ให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในเอเชีย และมีแนวคิดที่ยอมรับความหลากหลายของคุณค่าและความเป็นของแท้ (authenticity) ของมรดกวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่

การเปลี่ยนแปลงนิยามของมรดกวัฒนธรรมเมืองจากแนวคิดเดิมมาสู่นิยามในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ โดยแยกออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ *หนึ่ง* นิยามของแหล่งมรดกวัฒนธรรมเมือง หรือ *พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สอง* หลักการในการอนุรักษ์ : การแสดงถึงหลักการซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และ *สาม* แนวทางในการอนุรักษ์ : วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินการอนุรักษ์ สามประเด็นดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 นิยามของมรดกวัฒนธรรมเมืองจากกฎบัตรสากล

นิยามของแหล่งมรดกวัฒนธรรมเมือง หรือ *พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์* จากกฎบัตรสากล มีการกำหนดความหมาย ที่รวมถึงขอบเขตทางกายภาพ และองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่กำหนดให้เกิดคุณค่าของมรดก

- *กฎบัตรวอชิงตัน* : *กฎบัตรเพื่อการอนุรักษ์เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์* (ค.ศ. 1987)
- ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
“เมืองประวัติศาสตร์และพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์” (Historic Town and Historic Urban Areas) ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ทั้งในลักษณะของ เมือง (towns) ศูนย์กลางพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง (historic centers) หรือพื้นที่ส่วนหนึ่งของเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (quarters) รวมถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมีการพิจารณาถึงคุณค่าของประเพณีของชุมชนร่วมด้วย
- *หลักการในการอนุรักษ์*

การสงวนรักษาคุณลักษณะของเมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย ลักษณะทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ องค์ประกอบทางวัตถุและองค์ประกอบที่แสดงถึงคุณค่าทางจิตใจ

การอนุรักษ์พื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ควรดำเนินการด้วยความรอบคอบ มีแนวทางที่เป็นระบบและมีหลักการ ควรหลีกเลี่ยงความคิดที่ยึดติดกับแนวทางใดทางหนึ่ง เพราะพื้นที่แต่ละแห่ง ต้องการแนวทางเฉพาะที่สอดคล้องกันกับประเด็นปัญหาของพื้นที่นั้น ๆ

- กฎบัตรบูรา : กฎบัตรโคโมสประเทศออสเตรเลียว่าด้วยเรื่องสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม (ค.ศ. 1999)

- ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

“สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม” (Places of Cultural Significances หรือ Cultural Heritage Places) หมายถึง สถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น อาจครอบคลุมถึงสถานที่ที่มีต้นไม้ที่ประชาชนให้ความสำคัญซึ่งอาจจะไม่มีตัวอาคารปรากฏอยู่เลย สวนอุทยาน สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อนุสรณ์สถาน เมือง พื้นที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง พื้นที่อุตสาหกรรม แหล่งโบราณคดี สถานที่ที่มีความสำคัญทางจิตวิญญาณหรือศาสนา

“ความสำคัญทางวัฒนธรรม” (cultural significances) หมายถึง คุณค่าในด้านความงาม ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม หรือจิตวิญญาณของอดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยคุณค่าอาจจะอยู่ในรูปของคุณค่าของสถานที่ หรือในโครงสร้างทางกายภาพ (fabric) สภาพแวดล้อมโดยรอบ (setting) การใช้งาน (use) ความสัมพันธ์เป็นพิเศษระหว่างผู้คนกับสถานที่ (associations) ความหมาย (meanings) บันทึกหรือประวัติเรื่องราว (records) ตลอดจนสถานที่หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้อง (related places and related objects)

- หลักการในการอนุรักษ์

สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมควรได้รับการปกป้อง ไม่ควรให้อยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะถูกทำลาย การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นควรได้รับการพิจารณาอย่างระมัดระวัง โดยทำมากกว่าที่จำเป็นและให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อที่จะช่วยรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมให้ยังคงอยู่ และจะต้องไม่ทำให้เกิดการบิดเบือนลักษณะทางกายภาพหรือหลักฐานต่าง ๆ รวมถึงจะต้องไม่กระทำไปโดยขาดหลักฐานหรือจากการคาดเดา คือจะต้องอาศัยความรู้ เทคนิควิธีการและหลักการที่เหมาะสม

คุณค่าของสถานที่ในทุกด้านควรได้รับการพิจารณาอย่างครอบคลุม ไม่ควรเน้นเพียงคุณค่าด้านใดด้านหนึ่ง จนคุณค่าด้านอื่นลดทอนลง และระดับความสำคัญของคุณค่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่นำมาสู่การกำหนดวิธีการอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน

- บันทึกเวียนนา : บันทึกเวียนนาว่าด้วยเรื่อง “มรดกโลกและสถาปัตยกรรมร่วมสมัย—การบริหารจัดการภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” (ค.ศ. 2005)

- ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

“ภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” (Historic Urban Landscape: HUL) หมายถึง องค์ประกอบของกลุ่มของอาคาร โครงสร้าง และที่ว่างในบริบททางธรรมชาติและทางนิเวศวิทยา รวมถึงแหล่งโบราณคดี และที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมที่เป็นเมืองในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่ง องค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงและคุณค่าเป็นที่ตระหนักจากมุมมองด้านต่าง ๆ เช่น ด้านโบราณคดี ด้านสถาปัตยกรรม ด้านก่อนประวัติศาสตร์ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านสุนทรียศาสตร์ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านนิเวศวิทยา โดยถือว่าภูมิทัศน์ดังกล่าวได้มีส่วนช่วยกำหนดและพัฒนา รูปแบบของสังคมสมัยใหม่ขึ้นมาและมีคุณค่าเป็นอย่างมากต่อความเข้าใจในการดำรงอยู่ของคนในยุค ปัจจุบัน

“ภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” มีการพัฒนาเชิงสังคมแบบอิงถิ่นฐาน (place-based) ที่ บ่มเพาะขึ้นและหยั่งรากลึกลงไป โดยประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ช่วยแสดงคุณลักษณะของ พื้นที่ อาทิ การใช้สอยที่ดินและรูปแบบการใช้สอยที่ดิน การจัดการที่ว่าง ความสัมพันธ์ทางสายตา ภูมิ สันฐาน พื้นดิน พืชพันธุ์ ตลอดจนสาธารณูปโภค

แนวคิดด้านมรดกวัฒนธรรมที่แผ่ขยายออกไป และมีการสื่อความหมายที่ครอบคลุมบริบทที่กว้างขึ้น นำไปสู่การตระหนักถึงการคงอยู่ของมนุษย์ในผืนแผ่นดินและการดำรงอยู่ของคนในสังคม และนำไปสู่ ความต้องการแนวทางและวิธีการใหม่สำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองในบริบทของอาณาเขตหรือ เขตแดน (territorial contexts)

ให้ความสำคัญเรื่องผลกระทบจากการพัฒนาแบบร่วมสมัย (contemporary development) ที่เกิด ขึ้นกับภูมิทัศน์เมือง เพราะคำนิยาม “ภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” ได้ก้าวไปไกลกว่าคำ นิยามเดิม ๆ เช่น “ศูนย์กลางพื้นที่ประวัติศาสตร์” (historic centers) “พื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มของ มรดกสถาปัตยกรรม” (ensembles) หรือ “สภาพแวดล้อม” (surroundings) ที่เคยใช้ในกฎบัตรและ กฎหมายคุ้มครองอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้มีความหมายครอบคลุมถึงบริบททั้งในเชิงอาณาเขตและเชิงภูมิ ทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น

คุณค่าของภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ได้ถูกสั่งสมขึ้นมาจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดช่วงระยะเวลา ทั้งจากวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นเองและจากการพัฒนา ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลง ไปสู่ความเป็นเมือง ที่ผสมผสานภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม อีกทั้งแสดงคุณค่าทางเศรษฐกิจและ สังคมวัฒนธรรม ดังนั้นการคุ้มครองและอนุรักษ์ “ภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” หมายถึง รวมถึงการคุ้มครองและอนุรักษ์โบราณสถานที่ตั้งอยู่เป็นเอกเทศ โบราณสถานที่มีลักษณะเป็นกลุ่ม ตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

– หลักการในการอนุรักษ์

การยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (continuous changes) ทั้งการเปลี่ยนแปลง การใช้สอยพื้นที่ โครงสร้างทางสังคม บริบททางการเมือง และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งความ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าวอาจจะปรากฏอยู่ในรูปของการดำเนินงานเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นท่ามกลาง ภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจได้รับการ

ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีของเมือง และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์เกี่ยวกับเมืองในภาพรวมและการปฏิบัติงานในอนาคต

“สถาปัตยกรรมร่วมสมัย” (contemporary architecture) ที่ถูกสร้างขึ้นท่ามกลางภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่มีความท้าทาย เนื่องจากเป็นสิ่งที่สนองต่อการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และต้องให้ความเคารพต่อลักษณะภูมิทัศน์เมืองและสภาพแวดล้อมอันมีคุณค่าของพื้นที่ ด้วยเหตุดังกล่าว การอนุรักษ์จึงควรบูรณาการไว้เป็นหนึ่งในกระบวนการวางแผนและการจัดการเมือง ประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต (เมืองที่ยังคงมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน) และควรรักษาคุณค่าด้านความสมบูรณ์ (integrity) และความเป็นของแท้ดั้งเดิม (authenticity) ของเมืองประวัติศาสตร์อย่างเคร่งครัด

การรักษาและจัดการ “ภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” ให้คงอยู่จะต้องอาศัยความเข้าใจร่วมกันของผู้กำหนดนโยบาย ได้แก่ นักวางผังเมือง นักพัฒนาเมือง สถาปนิก นักอนุรักษ์ เจ้าของ นักลงทุน รวมถึงประชาชนที่สนใจ โดยพิจารณาความทันสมัย การพัฒนาของสังคม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่อัตลักษณ์ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม นอกจากนี้ ต้องคำนึงถึงความรู้สึกผูกพันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม หรือ “จิตวิญญาณของสถานที่” (sense of place) ด้วย

ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกายภาพ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในบริเวณภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ จะต้องคำนึงถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี และส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิตภายในพื้นที่ ด้วยการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ สภาพการทำงาน และสภาพของนันทนาการในพื้นที่ อนึ่ง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการใช้สอยภายในพื้นที่ จะต้องรักษาคุณลักษณะและความสำคัญของสัณฐานและโครงสร้างทางกายภาพของเมืองประวัติศาสตร์ มีการปรับปรุงมาตรฐานด้านเทคนิคในการปฏิบัติงาน มีการฟื้นฟูและพัฒนา สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ โดยมีการอ้างอิงข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลและการประเมินคุณค่าอย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนมีการเพิ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ

— กฎบัตรอเินม : กฎบัตรอโคโมสว่าด้วยการแปลความหมายและการนำเสนอคุณค่าของแหล่งมรดกวัฒนธรรม (ค.ศ. 2007)

— ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

“แหล่งมรดกวัฒนธรรม” (Cultural Heritage Site) หมายถึง สถานที่ พื้นที่ในท้องถิ่น ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ แหล่งตั้งถิ่นฐาน กลุ่มสถาปัตยกรรม แหล่งโบราณคดีสิ่งก่อสร้างที่เป็นสถานที่ที่ประชาชนรับรู้ถึงคุณค่า ซึ่งส่วนมากได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายในฐานะที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

“แหล่งมรดกวัฒนธรรม” ประกอบด้วยมรดกหลายประเภท ได้แก่ มรดกวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองในรูปแบบของพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน กลุ่มสถาปัตยกรรมหรือสิ่งก่อสร้าง (เรียกได้ว่าองค์ประกอบที่จับต้องได้) และ

องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เรื่องราวเล่าขาน
ดนตรี การเต้นรำ การแสดงละคร วรรณกรรม งานทัศนศิลป์ ธรรมเนียมปฏิบัติ และอาหารในท้องถิ่น

– **หลักการในการอนุรักษ์**

การแปลความหมายและนำเสนอมรดกวัฒนธรรมถือว่าเป็นส่วนสำคัญของความพยายามในการ
อนุรักษ์ ด้วยวิธีการที่ต่างไปจากการอนุรักษ์วัตถุทางกายภาพหรือภูมิทัศน์

หลักการในการแปลความหมายและนำเสนอมรดกวัฒนธรรมประกอบด้วย

- 1) การเอื้อให้สาธารณชนเข้าถึงและเกิดความเข้าใจในแหล่งมรดกวัฒนธรรม
- 2) การแปลความหมายและการนำเสนอมรดกวัฒนธรรมมีการอ้างอิงจากหลักฐานผ่านวิธีการที่เป็น
ที่ยอมรับ
- 3) การให้ความสำคัญกับที่ตั้งและบริบท
- 4) การสงวนรักษาความเป็นของแท้
- 5) การคำนึงถึงการให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมในกระบวนการ
- 6) การให้ความสำคัญกับการวิจัย การฝึกอบรมและการประมวลผล

วัตถุประสงค์ของกฎบัตร ได้แก่

- เอื้อให้เกิดความเข้าใจและการตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งมรดกวัฒนธรรม
- สื่อสารถึงความหมายของแหล่งมรดกวัฒนธรรมสู่ผู้ฟังหลากหลายกลุ่ม
- ป้องกันรักษาคุณค่าของแหล่งมรดกวัฒนธรรม
- ให้ความเคารพต่อความแท้ของแหล่งมรดกวัฒนธรรมด้วยการสื่อสารถึงคุณค่า และป้องกัน
ผลกระทบที่อาจเกิดจากโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการสื่อความหมาย อันเป็นผลจากปริมาณ
นักท่องเที่ยว และการสื่อความหมายที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม
- สนับสนุนการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมความเข้าใจของ
สาธารณชน และการมีส่วนร่วมในงานอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ด้วยการดูแลบำรุงรักษาโครงสร้าง
พื้นฐานสำหรับการสื่อความหมายแบบระยะยาว และมีการศึกษาทบทวนสาระจากการแปล
ความหมายของมรดกอย่างสม่ำเสมอ
- กระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้เข้าร่วมในการแปลความหมาย โดยมีการอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วม
พัฒนาแนวปฏิบัติ ในด้านเทคนิคและด้านวิชาชีพในการแปลความหมายและการนำเสนอมรดก
วัฒนธรรม ผ่านการพัฒนาเทคโนโลยี การวิจัยและการฝึกอบรมที่มีความยั่งยืนและเหมาะสมกับ
บริบททางสังคมของแต่ละพื้นที่

– **หลักการวัลเลตตา : หลักการเพื่อการป้องกันรักษาและการจัดการเมืองและพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์
(ค.ศ. 2011)**

– **ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์**

“เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์” (Historic Cities, Town and Urban Areas) ถูกสร้างขึ้นจากองค์ประกอบ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

องค์ประกอบในลักษณะรูปธรรม ประกอบด้วย โครงสร้างเมือง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม หลักฐานทางโบราณคดี ทัศนียภาพมุมกว้างของเมือง เส้นขอบฟ้า ภาพการมองเห็นเมือง และจุดหมายตาสำคัญของเมือง

องค์ประกอบในลักษณะนามธรรม ประกอบด้วย กิจกรรม หน้าที่ทั้งในเชิงสัญลักษณ์และเชิงประวัติศาสตร์ แบบแผนปฏิบัติทางวัฒนธรรม ประเพณี ความทรงจำ และสิ่งอ้างอิงทางวัฒนธรรม อันเป็นองค์ประกอบของแก่นสารแห่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมือง

พื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงวิวัฒนาการของสังคมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่หลอมรวมกันระหว่างบริบทที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติกับบริบทที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ นอกจากนี้ พื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานของการอยู่อาศัยของมนุษย์ในอดีต สามารถกล่าวได้ว่าพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์นั้นมีส่วนกำหนดชีวิตประจำวันของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ การรักษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แล้วผสมผสานเข้ากับการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบัน จึงเป็นหลักพื้นฐานของการวางผังเมืองและการพัฒนาพื้นที่

— หลักการในการอนุรักษ์

ประเด็นสำคัญในการอนุรักษ์เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือการคำนึงถึง *ความเปลี่ยนแปลง* ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือส่งผลต่อเมืองและพื้นที่เมือง และ *เกณฑ์ที่ใช้ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ*

ลักษณะของความเปลี่ยนแปลง

เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นเสมือนสิ่งมีชีวิต ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของเมือง ทั้งนี้ หากเราสามารถจัดการกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นก็จะกลายเป็นโอกาสในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของเมือง และพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของลักษณะทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ได้

ความเปลี่ยนแปลงที่ควรนำมาพิจารณามี 4 ด้าน ได้แก่

— ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ในเรื่องนี้ หลักการวัลเลตตาเพิ่มเติมประเด็นที่ระบุไว้ในกฎบัตรวอชิงตันว่าให้มีการป้องกันพื้นที่ประวัติศาสตร์จากภัยธรรมชาติและสิ่งรบกวนต่าง ๆ โดยเพิ่มเติมว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นควรเคารพต่อความสมดุลทางธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการทำลายแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติและ การใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลือง ไม่ก่อให้เกิดการขัดขวางต่อวิถีสันติสุขอันสมดุล ในทางกลับกัน การ

เปลี่ยนแปลงจะต้องช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ส่งเสริมการขยายตัวและการเข้าถึงพื้นที่สีเขียว และหลีกเลี่ยงการรบกวน รุกล้ำแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ

— ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดลอมที่มนุษย์สร้างขึ้น

ในเรื่องนี้ สถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่สร้างขึ้นในพื้นที่ได้รับการให้ความสำคัญจากกฎบัตรวอชิงตันว่าสามารถนำมาช่วยส่งเสริมพื้นที่เมืองให้เกิดความต่อเนื่องที่มีชีวิตชีวาได้ ในหลักการนี้สถาปัตยกรรมใหม่ที่ใส่เข้ามาได้รับการเสนอแนะว่าควรเข้ากันได้ดีกับระบบการจัดพื้นที่ว่างเคารพต่อรูปสัณฐานดั้งเดิมของเมือง และแสดงออกอย่างมีเหตุผลถึงกระแสแนวคิดทางสถาปัตยกรรมของสถานที่และเวลานั้น นอกจากนี้ สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ไม่ควรก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบจากลักษณะที่แตกต่างจากบริบทโดยรอบอย่างรุนแรง และหลีกเลี่ยงการแบ่งแยกหรือรบกวนความต่อเนื่องของที่ว่าง เนื้อเมือง หรือโครงสร้างเมือง

— ความเปลี่ยนแปลงในการใช้งานและสภาพแวดล้อมทางด้านสังคม

ความเปลี่ยนแปลงในการใช้งานและสภาพแวดล้อมทางด้านสังคมเป็นประเด็นใหม่ที่ได้รับการพิจารณาในหลักการวัลเลตตา โดยระบุว่าการสูญเสียการใช้งานแบบดั้งเดิมหรือการนำประโยชน์การใช้สอยใหม่มาแทนที่ประโยชน์ใช้สอยเดิม สามารถสร้างผลกระทบที่รุนแรงมากต่อพื้นที่ และหากไม่มีการตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ก็อาจนำไปสู่การสูญหายของแบบแผนปฏิบัติทางวัฒนธรรม ตามมาด้วยการสูญเสียอัตลักษณ์ และผลต่อมาคือการเปลี่ยนพื้นที่ไปสู่การเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานเพียงอย่างเดียว คือเพื่อการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการพักผ่อนต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของผู้อาศัยในพื้นที่

การอนุรักษ์พื้นที่จำเป็นต้องรักษาแบบแผนกิจกรรมดั้งเดิม รักษากลุ่มคนพื้นเมือง รวมถึงควบคุมการเกิดปรากฏการณ์ที่มีกลุ่มคนอื่นเข้ามาอยู่ในพื้นที่แทนผู้อาศัยเดิม ที่มีการเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “gentrification” นอกจากนี้ ควรมีการรักษาความหลากหลายทางประเพณี วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของพื้นที่ ไม่ให้เกิดการใช้เมืองเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวแบบมวลชน (mass tourism) ซึ่งจะเสียคุณค่าและความเป็นของแท้ดั้งเดิมไป

— ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับมรดกวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับมรดกวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรมเป็นประเด็นใหม่อีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับการพิจารณาในหลักการนี้ โดยมีการระบุว่าการรักษา มรดกในลักษณะนามธรรมมีความสำคัญเท่าเทียมกันกับการอนุรักษ์และป้องกันสิ่งแวดลอมที่มนุษย์สร้างขึ้น องค์ประกอบในลักษณะนามธรรมที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์และจิตวิญญาณของสถานที่ควรได้รับการนำเสนอให้เป็นที่ประจักษ์และสงวนรักษาไว้

เกณฑ์ที่ใช้ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ

เกณฑ์ที่ใช้ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในเมืองและพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย

- *คุณค่า* การดำเนินงานในเมืองและพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ต้องเคารพยึดถืออ้างอิงคุณค่าทางรูปธรรมและนามธรรมของพื้นที่
- *คุณภาพ* การเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณควรได้รับการควบคุมและจัดการอย่างรัดกุม
- *ความต่อเนื่อง* พื้นที่ประวัติศาสตร์และบริเวณโดยรอบควรได้รับพิจารณาให้เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความต่อเนื่อง มีความสมดุลและเป็นธรรมชาติ ที่ขึ้นอยู่กับกาลหลอมรวมกันของส่วนต่าง ๆ

การคุ้มครองพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จะต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของความเข้าใจพื้นฐานเรื่องโครงสร้างเมืองและสภาพแวดล้อม ในการนี้ ต้องการนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีความต่อเนื่อง และให้ความสำคัญเรื่องเมืองประวัติศาสตร์ในทุกระดับของการวางแผนในขณะที่ให้ความเคารพต่อโครงสร้างสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยไม่มีเงื่อนไข

- *ความสมดุลและความเข้ากัน* ในการป้องกันพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องรักษาความสมดุลในเรื่องลักษณะของพื้นที่ดั้งเดิม สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ มีการเอื้อให้โครงสร้างเมืองสามารถรักษาผู้อยู่อาศัยเดิมพร้อมกับต้อนรับผู้มาใหม่ และช่วยสนับสนุนการพัฒนาโดยไม่สร้างความปลอดภัยให้แก่เมือง
- *เวลา* ความเร็วในการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรหนึ่งที่ต้องได้รับการควบคุม เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อคุณค่าของเมือง ขอบเขตและความถี่ของการดำเนินงานต้องถูกกำหนดไว้ในเอกสาร
- *วิธีการและระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์* การเสนอแนะแนวทางในการป้องกันรักษาและการจัดการพื้นที่จำเป็นต้องมีการชี้แนะแนวทางอย่างมีระบบระเบียบด้วยความละเอียดรอบคอบและยึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน การดำเนินงานอนุรักษ์ต้องอ้างอิงการศึกษาสาขาวิชาการต่าง ๆ และอาศัยความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับที่ตั้งและบริบท มีขั้นตอนการวัดผลและการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง ในการวางแผนงานจะต้องมีการจัดบันทึกอย่างละเอียดและมีข้อมูลที่เป็ปัจจุบัน นอกจากนี้ ควรมีขั้นตอนการหารือโดยตรงและการสนทนาโดยตรงระหว่างผู้อยู่อาศัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- *การปกครองหรือระบบการจัดการ* ระบบการจัดการที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นต่อการฟื้นฟูรักษาและการพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งที่ควรดำเนินการคือการอำนวยความสะดวกให้แก่การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ผ่านการเผยแพร่ข้อมูล การสร้างความตระหนักรู้และการฝึกอบรม แบบแผนปฏิบัติแบบดั้งเดิมของการปกครองทุกแง่มุม ตลอดจนความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมควรได้รับ

การตรวจสอบ เพื่อที่จะสร้างการจัดการรูปแบบใหม่ทำให้เกิดความเสมอภาคและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

กระบวนการวางผังเมืองและการป้องกันรักษาเมืองประวัติศาสตร์จำเป็นต้องมีข้อมูลและเวลาที่มากพอสำหรับผู้อาศัยในพื้นที่ ในการที่จะตอบรับกับสิ่งที่เกิดขึ้น จากการรับรู้ข้อมูลที่ครบถ้วน นอกจากนี้ การดำเนินการต้องได้รับการสนับสนุน อีกทั้งต้องมีมาตรการทางการเงิน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับภาคเอกชนในการอนุรักษ์และบูรณะสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

- *สหสาขาวิชาการและความร่วมมือกัน* ตั้งแต่การศึกษาในขั้นต้น การป้องกันรักษาเมืองประวัติศาสตร์ควรมีความร่วมมือระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จากหลายสาขาวิชา และ การศึกษานำไปสู่การจัดทำข้อเสนอที่เป็นรูปธรรม เพียงพอที่ฝ่ายต่าง ๆ นำไปปฏิบัติต่อได้

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในการวางแผนการอนุรักษ์เมือง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ควรได้รับความเคารพและให้คุณค่า สิ่งสำคัญคือ การกำหนดความสมดุลที่ทำให้ความแตกต่างสามารถอยู่ร่วมกันได้ เพื่อรักษามรดกที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ให้คงความสมบูรณ์ในเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอและกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ประกอบด้วย

- องค์ประกอบที่ควรสงวนรักษาไว้ (Elements to be preserved)

ในการอนุรักษ์เมืองและพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบที่ควรสงวนรักษาไว้ประกอบด้วย 1) ความเป็นของแท้ (authenticity) และบูรณภาพหรือความสมบูรณ์ (integrity) ของพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างที่ตั้งกับองค์รวมของเมือง รวมถึง ส่วนประกอบและบริบทต่าง ๆ ของเมือง 3) โครงสร้างเมืองและความหลากหลายทางวัฒนธรรม 4) แหล่งทรัพยากรที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

- หน้าที่ใช้สอยใหม่ (New functions)

กิจกรรมใหม่ไม่เพียงแต่จะต้องเข้ากันได้กับลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์ แต่จะต้องไม่ลดทอนคุณค่าของกิจกรรมดั้งเดิมหรือคุณค่าของสิ่งใดก็ตามที่สนับสนุนชีวิตประจำวันของผู้ที่อาศัยอยู่ภายในเมือง กิจกรรมใหม่ควรช่วยรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีคุณค่า ก่อนการนำกิจกรรมใหม่เข้ามาในพื้นที่ มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาเรื่องจำนวนผู้ใช้สอย ระยะเวลาการใช้สอย ความเข้ากันได้กับกิจกรรมที่มีอยู่เดิม และผลกระทบต่อกิจกรรมทางประเพณี

- สถาปัตยกรรมร่วมสมัย (Contemporary architecture)

การสร้างสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในพื้นที่หรือการปรับเปลี่ยนอาคารที่มีอยู่เดิม ต้องทำให้สถาปัตยกรรมใหม่มีความต่อเนื่องกับการจัดวางพื้นที่เมืองและสิ่งแวดล้อมส่วนอื่น ๆ แสดง

ลักษณะของตัวเอง ในขณะที่เคารพต่อสัดส่วนของที่ตั้ง มีความผสมผสานและสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิมและรูปแบบการพัฒนาบริบทของเมือง

ก่อนมีการก่อสร้างใหม่ จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์บริบทของเมือง เพื่อบอกลักษณะทั่วไปของกลุ่มอาคาร ลักษณะเด่นและความกลมกลืนของอาคารและที่ว่าง ทำการศึกษาพื้นที่ขอบเขตการมองเห็น (view cones) ตลอดจนมีการวิเคราะห์ด้านการใช้สอย โดยเฉพาะกรณีอาคารถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมใหม่

— การก่อสร้างและปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐาน (Facilities and modifications)

ในพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และจะต้องได้รับการพิจารณาจากหน่วยงานในท้องถิ่น

— การสัญจร (Mobility)

โครงสร้างพื้นฐานเพื่อการสัญจรจะต้องได้รับการวางผังในลักษณะที่ไม่ทำลายโครงสร้างทางประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อม สนับสนุนการสร้างระบบขนส่งที่ส่งผลกระทบต่อเมืองประวัติศาสตร์น้อยที่สุด ส่งเสริมการสัญจรของคนเดินเท้า จำกัดการจราจรอย่างเข้มงวด รวมถึงลดพื้นที่จอดรถยนต์

— การท่องเที่ยว (Tourism)

การท่องเที่ยวสามารถมีบทบาทในเชิงบวกต่อการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองและพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ในการนี้ การท่องเที่ยวจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการปรับปรุงโบราณสถานและที่ว่าง โดยให้ความเคารพและส่งเสริมอัตลักษณ์ รวมถึงวัฒนธรรมและกิจกรรมทางประเพณีของชุมชน นอกจากนี้ กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวจะต้องไม่รบกวนชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ โดยแผนการอนุรักษ์และการจัดการควรคำนึงถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และดำเนินการตามแผน

— ความเสี่ยง (Risks)

มาตรการในการยับยั้งและซ่อมแซมความเสียหายอันเกิดจากภัยพิบัติ จะต้องได้รับการปรับใช้ให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของอาคารและที่ดินที่เกี่ยวข้อง โดยแผนการอนุรักษ์ควรนำเสนอโอกาสที่จะปรับปรุงการเตรียมความพร้อมรับความเสี่ยง และโอกาสที่จะสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมและหลักการเรื่องความยั่งยืน

— การประหยัดพลังงาน (Energy saving)

การดำเนินการใด ๆ ในเมืองและพื้นที่เมืองทางประวัติศาสตร์ ควรที่ให้ความสำคัญในเรื่องประสิทธิภาพในการใช้พลังงานและการลดสารมลพิษ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรพลังงานที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ การก่อสร้างอาคารใหม่ในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์จะต้องมีประสิทธิภาพใน

ด้านพลังงาน มีการนำมาตรการพื้นที่สีเขียวของเมืองและแนวพื้นที่สีเขียว (green corridor) และมาตรการอื่น ๆ มาใช้ในการหลีกเลี่ยงการเกิดปรากฏการณ์เกาะความร้อนเมือง (urban heat islands)

– **พิธีสารฮอยอัน: พิธีสารฮอยอันว่าด้วยการปฏิบัติงานอนุรักษ์ที่ดีที่สุดในเอเชีย (ค.ศ. 1999)**

– **ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์**

“แหล่งที่ตั้งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม” (Historic Urban Site and Heritage Group) เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กันหรืออยู่ใกล้กัน โดยทรัพยากรอาจมีคุณค่าในตัวเอง และ/หรือเป็นทรัพยากรที่เมื่ออยู่รวมกันแล้ว ส่งผลให้เกิดคุณค่าของกลุ่มทรัพยากรทั้งหมด

– **หลักการในการอนุรักษ์**

มรดกวัฒนธรรมเมืองเป็นทรัพยากรที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้ภาวะการคุกคามจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่ควรกระทำอย่างเร่งด่วน คือประสานการพัฒนาเข้ากับการอนุรักษ์มรดก และผสมผสานวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแบบแผนการปฏิบัติ ที่จะช่วยคงความเป็นของแท้ของพื้นที่ศูนย์กลางมรดกวัฒนธรรมเมือง

ในกระบวนการดังกล่าว สิ่งที่ควรได้รับการคำนึงถึงคือคุณลักษณะสำคัญของมรดก ทั้งที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อันแสดงถึงลักษณะเฉพาะของประเพณีของเมืองในเอเชียที่ควรรักษาไว้

การรักษาความเป็นของแท้ขององค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ในเมืองและกลุ่มมรดก (Safeguarding the Authenticity of Intangible Aspects of Historic Urban Sites and Heritage Groups)

- องค์ประกอบที่ทำพื้นที่เมืองได้รับการจัดจำ มีความเชื่อมโยงกัน และมีความเป็นของแท้ คือ ความหยาบละเอียดขององค์ประกอบของเมือง (texture) ถนน (streets) ลานโล่ง (squares) กลุ่มก้อนอาคาร (blocks) และอาคาร (buildings) หรือสามารถเรียกได้ว่าเป็น โครงสร้างของที่ว่าง (the structure of space) ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ควรได้รับการรักษาเสมือนเป็นโครงสร้างสำคัญในแผนการอนุรักษ์ ความหยาบละเอียดขององค์ประกอบของเมืองเป็นสิ่งพื้นฐานในการสร้างเมือง และในการอนุรักษ์เมืองด้วยเช่นกัน โดยการรักษาความหยาบละเอียดขององค์ประกอบนี้ รวมถึง สัดส่วน ความหนาแน่น การซ้ำกันขององค์ประกอบ ขนาดขององค์ประกอบ และทิศทาง
- โครงสร้างของที่ว่างของเมืองในเอเชียมีการแสดงถึงลำดับศักดิ์ (hierarchical) เช่น ถนนเป็นเส้นทางที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ลานโล่งเป็นสถานที่ทางวัฒนธรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ในโครงสร้างของที่ว่างนี้ เส้นแสดงขอบของพื้นที่เป็นเส้นขอบขององค์ประกอบ ที่ทำให้เกิดขอบเขตของเมืองประวัติศาสตร์ และทำให้เกิดความต่อเนื่องของโครงสร้างเมืองทั้งหมด ประตูหรืออาคาร ในบางครั้งอาจเปิดออกไปสู่กำแพงเมือง ด้วยเหตุนี้ ความเป็นของแท้ของอาคาร และกลุ่มอาคาร / ช่วงตึก (blocks) จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

- โครงสร้างของเมืองประวัติศาสตร์ค่อย ๆ ได้รับการพัฒนามาในระยะเวลาหลายร้อยปี และเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่โดดเด่นและระบบคุณค่าของผู้อยู่อาศัย หากวิถีการดำรงชีวิตและลักษณะเฉพาะตามแบบแผนดั้งเดิมถูกทำลายไป การอนุรักษ์ตัวอาคารเอาไว้ก็ไม่มีประโยชน์ เป็นเสมือนฉากละครที่ขาดรสชาติและคุณค่าที่ทำให้เกิดคุณลักษณะพิเศษของเมืองประวัติศาสตร์ ในเรื่องของความต้องการที่จะให้เมืองประวัติศาสตร์ยังคงมีชีวิตและเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ความสมดุลเป็นเรื่องสำคัญ ด้วยเหตุนี้ หนึ่งในวิธีการอนุรักษ์ คือการแลกเปลี่ยนสนทนอย่างต่อเนื่อง เพื่อถ่ายโอนระบบคุณค่าของชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนรุ่นต่อไป
- ในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จำเป็นต้องมีการส่งต่อความรู้จากครูสู่ผู้เรียน จากผู้มีความรู้สู่ผู้ฟัง ดังนั้นพื้นที่ที่ใช้ในการส่งต่อความรู้ จึงควรได้รับการจัดสร้างและได้รับการรักษา พื้นที่เหล่านี้ ได้แก่ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สถาบัน โรงเรียน สถานที่เพื่อใช้ในการจัดการแสดง เป็นต้น การที่เมืองเป็นที่แบ่งปันและกระจายแนวความคิดและทักษะการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ คือลักษณะความเป็นของบางอย่างหนึ่งสมควรได้รับการรักษาไว้
- การค้าแบบดั้งเดิมและอาชีพที่ได้รับการสืบทอดต่อมาทำให้เกิดการสร้างสรรคสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับชีวิต กิจกรรมทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับสังคมและครอบครัว และสร้างแบบแผนการดำรงชีวิต เครื่องมือ และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของรูปทรง ผังพื้นที่ และผังบริเวณของเมือง การค้าแบบดั้งเดิมและอาชีพที่ได้รับการสืบทอดควรได้รับการจัดบันทึก ศึกษาและสนับสนุนส่งเสริมเสมือนเป็นส่วนสำคัญหนึ่งของความเป็นของแท้

ความเป็นของแท้ของมรดกวัฒนธรรมและชุมชน (Heritage Authenticity and the Community)

- การที่ประชาชนมีความตระหนักถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมเมืองในระดับสูง เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเกิดขึ้นก่อน เพื่อที่ให้เกิดความมั่นใจว่าจะรักษามรดกวัฒนธรรมได้ ความเป็นของแท้และสมบูรณ์ภาพของพื้นที่จะได้รับการรักษาอย่างปลอดภัยกว่า หากอยู่ในมือของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในมรดก เช่น ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบทรัพย์สินและเจ้าของอาคาร
- กระบวนการตัดสินใจในการอนุรักษ์พื้นที่มรดกวัฒนธรรมเมืองควรให้เกิดการมีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้าง จากฝ่ายบริหารจัดการ ไปสู่ระดับที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ชุมชน ภาคธุรกิจ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อที่จะทำให้คนทุกภาคส่วนเห็นคุณค่าของมรดก
- เศรษฐกิจในอนาคตของพื้นที่มรดกวัฒนธรรมเมืองมีความเกี่ยวข้องอย่างมีเงื่อนไขกับการจัดการการท่องเที่ยว ทางเดียวที่จะลดแรงกดดันที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้เกิดขึ้นกับพื้นที่ คือการสร้างความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ “โมเดลยูเนสโกลี่เจียง ในเรื่องความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก” (The UNESCO Lijiang Models of Cooperation for the Development of Sustainable

Tourism in Asia and the Pacific) เป็นแม่แบบที่แสดงให้เห็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมกับภูมิภาค ที่ทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว

- ศูนย์กลางเมืองประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่ยังมีชีวิต ผู้ที่อยู่อาศัยและช่วยให้พื้นที่มีชีวิตควรได้รับการสนับสนุนจากระบวนการอนุรักษ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ควรทำงานร่วมกับโครงการของชุมชนและผู้ดำเนินกิจกรรม เพื่อที่จะให้ความรู้แก่สาธารณชนเกี่ยวกับคุณค่าของมรดก และแนวทางที่พวกเขาจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการอนุรักษ์

2.2.2 สรุปนิยามของมรดกวัฒนธรรมเมือง

จากการรวบรวมนิยามของมรดกวัฒนธรรมเมืองจากกฎบัตรต่าง ๆ ในส่วนที่กล่าวไปแล้ว ในส่วนนี้สามารถสรุปให้เห็นความหมาย “พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” และหลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม

ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

จากการศึกษาพบว่านิยามของมรดกวัฒนธรรมเมืองได้รับการขยายขอบเขตออกไป ทั้งในด้านแง่เนื้อหาและลักษณะของพื้นที่ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ก. พิจารณาขอบเขตพื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่หลายรูปแบบ และไม่จำกัดขนาด

การกำหนดขอบเขตทางกายภาพของพื้นที่ที่ถือว่ามีคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมได้รับการขยายออกไปจากเดิม ที่เคยได้รับการขีดกรอบชัดเจนเป็น “ศูนย์กลางพื้นที่ประวัติศาสตร์” (historic centers) พื้นที่ส่วนหนึ่งของเมือง (quarters) หรือ กลุ่มมรดกสถาปัตยกรรม จากที่ได้นิยามไว้ในกฎบัตรและกฎหมายคุ้มครองในอดีต ออกไปสู่พื้นที่ที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะการพิจารณาพื้นที่ในลักษณะของ “สถานที่” (place) ในกฎบัตรบูรา ซึ่งแสดงถึงถิ่นที่มีความหมายและความผูกพันที่ประชาชนมีต่อพื้นที่ และการพิจารณาพื้นที่เป็น “ภูมิทัศน์” (landscape) ในบันทึกเวียนนา ที่กินความถึงพื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น แสดงถึงการตั้งถิ่นฐาน และมีความเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ในลักษณะภูมิทัศน์จึงไม่สามารถแบ่งแยกหรือตัดขาดเป็นพื้นที่เมืองออกจากพื้นที่ที่อยู่แวดล้อม รวมถึงมีการเปิดกว้างให้มีการนิยามพื้นที่โดยเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม-วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นมาเป็นเมือง นอกจากนี้ ยังมีการพิจารณาพื้นที่ในลักษณะของ “แหล่ง” (site) ในนิยาม “แหล่งที่ตั้งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์” ในพิธีสารฮอยอัน ซึ่งแสดงให้เห็นคุณค่าอันเป็นภาพรวมของมรดกที่อยู่เป็นกลุ่มก้อน ไม่ใช่คุณค่าของมรดกที่แยกออกแต่ละแห่ง และเห็นว่าโครงสร้างของแหล่งมรดกได้รับการพัฒนาขึ้นมาอย่างต่อเนื่องสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและระบบคุณค่าของผู้อาศัย

หากพิจารณาในเรื่องขอบเขตและขนาดของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าขอบเขตและขนาดของพื้นที่ไม่ถูกจำกัดว่ามีขนาดใหญ่หรือเล็ก แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของพื้นที่ที่คนรับรู้ และครอบคลุมพื้นที่หลากหลายประเภทและลักษณะ

ข. พิจารณาองค์ประกอบที่จับต้องได้และองค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ รวมถึงให้ความสำคัญกับ

องค์ประกอบที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของสถานที่และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

จากนิยามใหม่ของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม อันได้แก่ “สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม” “ภูมิทัศน์ของพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” “แหล่งมรดกวัฒนธรรม” และ “แหล่งที่ตั้งที่มีความสำคัญทาง

ประวัติศาสตร์และกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม” องค์ประกอบทางวัฒนธรรมของพื้นที่ประกอบด้วย *องค์ประกอบที่จับต้องได้ (tangible elements)* เช่น องค์ประกอบทางกายภาพ ทั้งที่เป็นสิ่งก่อสร้างเดี่ยวและกลุ่ม ภูมิทัศน์ ตลอดจนแหล่งตั้งถิ่นฐานต่าง ๆ และ *องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ (intangible elements)* เช่น วัฒนธรรม ประเพณี เรื่องเล่า ดนตรี การเต้นรำ ฯลฯ ต่างจากเดิมที่การอนุรักษ์มักจะมีแนวโน้มไปที่องค์ประกอบทางกายภาพ เป็นสำคัญ ในกฎบัตรต่าง ๆ มีการกำหนดองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้แตกต่างกันไป ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในกฎบัตรบูรา องค์ประกอบทางวัฒนธรรมของ “สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม” ประกอบด้วย *องค์ประกอบที่จับต้องได้* คือ *องค์ประกอบทางกายภาพในลักษณะเนื้อเมืองและส่วนประกอบแวดล้อม (fabrics and settings)* และ *องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้* อันประกอบด้วย *การใช้งาน (uses)* ที่หมายถึง การใช้สอย รวมถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้น และความหมาย (meanings) หมายถึงสิ่งที่ชี้ชัด แสดงออกถึงความเป็นสถานที่ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับ *ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่กับผู้คน (associations)* ที่หมายถึงความผูกพันที่เกิดขึ้นเป็นพิเศษระหว่างผู้คนกับสถานที่แห่งนั้น

ในบันทึกเวียนนา องค์ประกอบทางวัฒนธรรมของ “ภูมิทัศน์ของพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” ประกอบด้วย *องค์ประกอบที่จับต้องได้* หรือที่เรียกว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (built environment) ได้แก่ กลุ่มของอาคาร โครงสร้าง และที่ว่างในบริบททางธรรมชาติและทางนิเวศวิทยา รวมถึงแหล่งโบราณคดี และที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และ *องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้* ที่รวมถึงสุนทรียศาสตร์ และ วัฒนธรรม

ในกฎบัตรอเเนม องค์ประกอบทางวัฒนธรรมของ “แหล่งมรดกวัฒนธรรม” ประกอบด้วย *องค์ประกอบที่จับต้องได้* ได้แก่ สิ่งก่อสร้างทั้งเดี่ยวและกลุ่ม ภูมิทัศน์ หรือแหล่งตั้งถิ่นฐานต่าง ๆ และ *องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้* ได้แก่ *วัฒนธรรมประเพณีที่ยังดำรงอยู่* ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เรื่องราวเล่าขาน ดนตรี การเต้นรำ การแสดงละคร วรรณกรรม งานทัศนศิลป์ ธรรมเนียมปฏิบัติ และอาหารในท้องถิ่น

ในหลักการวัลเลตตา องค์ประกอบทางวัฒนธรรมของ “เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์” ถูกสร้างขึ้นจาก *องค์ประกอบที่จับต้องได้* ประกอบด้วย โครงสร้างเมือง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม หลักฐานทางโบราณคดี ทัศนียภาพมุมกว้างของเมือง เส้นขอบฟ้า ภาพการมองเห็นเมือง และจุดหมายตาสำคัญของเมือง และ *องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้* ประกอบด้วย กิจกรรม หน้าที่ แบบแผนปฏิบัติทางวัฒนธรรม ประเพณี ความทรงจำ และสิ่งอ้างอิงทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ หลักการวัลเลตตายังเน้นอีกด้วยว่าการรักษามรดกในลักษณะนามธรรมมีความสำคัญเท่าเทียมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น องค์ประกอบในลักษณะนามธรรมที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์และจิตวิญญาณของสถานที่ควรได้รับการนำเสนอและรักษาไว้

ในสนธิสัญญาขั้นต้นฮอยอัน องค์ประกอบทางวัฒนธรรมของ “แหล่งที่ตั้งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม” ประกอบด้วย *องค์ประกอบที่จับต้องได้* และ *องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้* โดยมีการเน้นองค์ประกอบที่เกิดจากลักษณะเฉพาะของเมืองในเอเชีย เช่น แบบแผนการใช้งานในพื้นที่ในอดีตที่และแบบแผนการใช้งานในปัจจุบัน

ในเรื่องการให้ความสำคัญกับ องค์ประกอบที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของสถานที่ กฎบัตรต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โดยเฉพาะที่มีการระบุไว้ในบันทึกเวียนนาว่า พื้นที่ภูมิทัศน์ของพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มีลักษณะที่มีความพิเศษไปกว่า “พื้นที่ประวัติศาสตร์” โดยจะคำนึงถึงลักษณะที่มีความหมายเฉพาะตัวของสถานที่นั้น ๆ และให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของสถานที่ (place-based) อันได้แก่ ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงสร้างที่ดิน (land uses and patterns) ระบบของพื้นที่เปิดโล่ง (spatial organization) ระบบความสัมพันธ์ในการมองเห็นพื้นที่ (visual relationships) ภูมิสัณฐาน (topography) พื้นดิน และพืชพันธุ์ ตลอดจนสาธารณูปโภคต่าง ๆ นอกจากนี้มรดกวัฒนธรรมเมืองตามที่เราเข้าใจในปัจจุบันยังให้ความสำคัญกับ *สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น* ที่ไม่ได้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากนัก แต่เมื่อรวมกันแล้วทำให้พื้นที่มีลักษณะพิเศษ ตลอดจนไม่แยกส่วนสำคัญของพื้นที่เป็นภาพเล็ก ๆ ออกจากบริบทใหญ่ ให้พิจารณาองค์ประกอบหลักของกลุ่มมรดกทางสถาปัตยกรรมทั้งทางด้านกายภาพและทางด้านสังคม ตามที่มีการนิยามไว้ในสนธิสัญญาขั้นต้นขอยอัน

หลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมือง

นอกจากนิยามของมรดกวัฒนธรรมเมืองจะได้รับการขยายขอบเขตออกไปแล้ว หลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองก็ได้รับการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน โดยสามารถสรุปให้เห็นลักษณะความเปลี่ยนแปลงดังนี้

ก. รักษาคุณค่าและความเป็นของแท้ของมรดกวัฒนธรรมครอบคลุมทุกด้าน

ในกฎบัตรต่าง ๆ มีการให้ความสำคัญกับการรักษา “คุณค่าของมรดกวัฒนธรรม” (value) ครอบคลุมทุกด้าน และให้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมเมืองมากกว่า “คุณค่าทางประวัติศาสตร์” โดยได้รับการให้ความสำคัญกับ “คุณค่าหรือความสำคัญทางวัฒนธรรม” (cultural significances) ซึ่งรวมถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางสังคม และคุณค่าทางจิตวิญญาณ อนึ่ง ในการอนุรักษ์ ควรรักษาคุณค่าทุกด้าน ไม่เน้นเฉพาะคุณค่าด้านใดด้านหนึ่ง จนคุณค่าด้านอื่นถูกลดทอนลง และระดับความสำคัญของคุณค่าเป็นสิ่งที่นำมาใช้ในการกำหนดวิธีการอนุรักษ์

นอกจากนี้ แนวคิดการอนุรักษ์ตามหลักสากลในปัจจุบันให้ความสำคัญกับ มิติของ “อัตลักษณ์” (identity) อันหลากหลาย และไม่ได้ให้ความสำคัญแค่เพียงลักษณะเฉพาะประจำชาติแต่เพียงเท่านั้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปะ ประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่น (องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่) ก็ได้รับการให้ความสำคัญ

สิ่งสำคัญในหลักการอนุรักษ์คือการทำให้เกิดความมั่นใจว่า วิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมหรือการดำเนินการใด ๆ จะเคารพและรักษา “ความแท้” (authenticity) ซึ่งหมายถึงหัวใจของสิ่งที่มีคุณค่า ทั้งความแท้ในเรื่องวัสดุ ความหมาย การใช้งานของสถานที่นั้นเอาไว้ให้ได้ ทั้งนี้ ในแต่ละประเทศอาจมีทัศนะในเรื่องความแท้ของอาคารหรือสถานที่แตกต่างกันไป ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ข. ยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

หัวใจสำคัญประการหนึ่งของแนวคิดการอนุรักษ์ในปัจจุบัน คือการยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีชีวิตหรือยังมีการใช้สอยอย่างต่อเนื่อง โดยในบันทึกเวียนนากล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการใช้สอยพื้นที่ สังคม การเมืองและเศรษฐกิจ อาจเกิดขึ้นพร้อมกับการดำรงอยู่ของภูมิทัศน์เมืองที่มีอยู่เดิม

หลักการวัลเลตตาเปรียบพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นเสมือนสิ่งมีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น การใช้งานพื้นที่ สภาพสังคม และมรดกวัฒนธรรมทางนามธรรม โดยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของเมืองอยู่เสมอ ทั้งนี้ หากเราสามารถจัดการกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นก็จะกลายเป็นโอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของเมือง บนฐานของประวัติศาสตร์ที่ยังคงได้รับการรักษาให้คงอยู่

ค. คำนี้ถึงหน้าที่ใช้สอยใหม่ของอาคารและพื้นที่ การสร้างสถาปัตยกรรมร่วมสมัย และการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกสะดวกเข้าไปในแหล่งมรดกวัฒนธรรม

จากหลักการอนุรักษ์ที่ต้องการให้เกิดการตอบสนองต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองจึงควรคำนึงถึงหน้าที่ใช้สอยใหม่และการสร้างอาคารหรือสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในพื้นที่

ประเด็นเรื่องหน้าที่ใช้สอยใหม่ของพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์มีการกล่าวถึงไว้ในกฎบัตรหลายฉบับ หนึ่งในนั้นคือหลักการวัลเลตตาที่กล่าวว่า หน้าที่ใช้สอยใหม่ของพื้นที่ควรเข้ากันได้กับลักษณะของเมือง และไม่ลดทอนคุณค่าของกิจกรรมดั้งเดิมหรือคุณค่าของสิ่งใดก็ตามที่สนับสนุนชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัยอยู่ในเมือง นอกจากนี้ กิจกรรมใหม่ควรช่วยรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีคุณค่า

ในเรื่องการสร้างอาคารร่วมสมัยในพื้นที่อนุรักษ์ บันทึกเวียนนากล่าวว่า ต้องให้ความเคารพต่อภูมิทัศน์ของเมืองและสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า โดยการอนุรักษ์ควรได้รับการรวมไว้เป็นหนึ่งในกระบวนการวางแผนและการจัดการเมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต นอกจากนั้น หลักการวัลเลตตาสันับสนุนแนวคิดในเรื่องนี้โดยระบุว่า การสร้างสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในพื้นที่หรือการปรับเปลี่ยนอาคารที่มีอยู่เดิม ต้องทำให้สถาปัตยกรรมใหม่มีความต่อเนื่องกับการจัดวางพื้นที่เมืองและสิ่งแวดล้อมส่วนอื่น ๆ แสดงลักษณะของตัวเอง ในขณะที่เคารพต่อสัดส่วนของที่ตั้ง มีความผสมผสานและสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิมและรูปแบบการพัฒนาบริบทของเมือง

ง. แปลความหมายและนำเสนอ มรดกวัฒนธรรม

ในปัจจุบัน การแปลความหมายและนำเสนอ มรดกวัฒนธรรมได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการอนุรักษ์ที่มีความสำคัญ โดยเป็นกระบวนการที่ต่างไปจากการอนุรักษ์วัตถุทางกายภาพหรือภูมิทัศน์

การแปลความหมายและนำเสนอคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมให้คนในชุมชนหรือคนภายนอกได้รับรู้ ได้รับการบรรจุอยู่ในกฎบัตรอีนัม โดยการแปลความหมายและนำเสนอคุณค่าประกอบหลักการสำคัญเอื้อให้สาธารณชนเข้าถึงและเกิดความเข้าใจในแหล่งมรดกวัฒนธรรม มีการอ้างอิงจากหลักฐานผ่านวิธีการที่เป็นที่ยอมรับ ให้ความสำคัญกับที่ตั้งและบริบท สงวนรักษาความเป็นของแท้ คำนึงถึงการให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมในกระบวนการ และให้ความสำคัญกับควารวิจัย การฝึกอบรมและการประมวลผล

การแปลความหมายและนำเสนอความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมทำโดยการสร้างสรรค์เครื่องมือขึ้นมาช่วยเพื่อให้ประชาชนที่อาศัยหรือเกี่ยวข้องกับแหล่งและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนได้รับความเข้าใจ เช่น การจัดการเสวนา การเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการท่องเที่ยวในชุมชน ฯลฯ ทั้งนี้ การแปลความและนำเสนอความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมจะต้องเคารพความแท้ของแหล่ง และคำนึงความยั่งยืนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการสร้างสื่อที่ใช้ในการนำเสนอความหมาย

จำนวนของผู้เข้าชมที่อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม และการกระจายผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อ
แหล่งไปสู่ผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่

บทที่ 3

กรณีศึกษาย่านบางลำพู กรุงเทพมหานคร

3.1 นำบท

จากการศึกษาความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จากกฎบัตรสากล ว่ามีองค์ประกอบทางวัฒนธรรมและมีลักษณะอย่างไร ในบทนี้จะทำการศึกษาพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในกรณีศึกษาย่านบางลำพู ซึ่งเป็นตัวแทนพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

3.2 ข้อมูลพื้นฐานของย่านบางลำพู¹

ย่านบางลำพูเป็นย่านเก่าแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของกรุงเทพมหานคร เมื่อครั้งกรุงเทพมหานครได้รับการสถาปนาให้เป็นเมืองหลวงของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2325 พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเมืองในเวลานั้น ได้รับการสถาปนาให้เป็นพื้นที่ที่ศูนย์รวมความสำคัญ ในเรื่องการเมือง การปกครอง ตลอดจนการค้าต่าง ๆ

มีข้อสันนิษฐานว่าชื่อ “บางลำพู” มีที่มาจากการเรียกถิ่นฐาน “บาง” ที่เคยมีต้นลำพูอยู่มากในพื้นที่ชายเลนน้ำท่วมถึง เพราะตั้งอยู่ในบริเวณปากคลองบางลำพูซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคลองรอบกรุง (คลองบางลำพูได้รับการขุดเพื่อขยายพระนครให้กว้างขวางขึ้น ในปี พ.ศ. 2326 โดยเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยาจากบริเวณวัดสังเวชวิศยารามไปถึงคลองมหานาค) นอกจากนี้ ชื่อบางลำพูยังปรากฏหลักฐานว่ามาจากชื่อของ “วัดบางลำพูบน” (หรือที่เรียกว่า “วัดสามจีน”) ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นตั้งแต่ก่อนการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

ย่านบางลำพูนับได้ว่าปรากฏหน้าที่ของย่านแรกและเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปในการเป็นพื้นที่วังของเจ้านายหลายพระองค์ ตลอดจนเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของข้าราชการบริพารต่าง ๆ ที่ในปัจจุบันได้แปรสภาพไปเป็นที่ตั้งขององค์กรต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานภาคเอกชน ตลอดจนหน่วยงานระหว่างประเทศ วังสำคัญในย่านโดยเฉพาะที่ตั้งอยู่เรียงรายไปตามถนนพระอาทิตย์ประกอบด้วย วังพระองค์เจ้าคำรบหรือวังราชสกุลปราโมช ซึ่งเคยได้รับการใช้เป็นที่พักการกรมตำรวจในช่วงเวลาที่พระองค์เจ้าคำรบดำรงตำแหน่งอธิบดีตำรวจคนแรกจนถึง พ.ศ. 2472 จากนั้นเปลี่ยนเป็นที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญและเปลี่ยนเป็นบ้านเจ้าพระยาในปัจจุบัน วังพระองค์เจ้าวิไลยวราวิลาสและวังพระองค์เจ้าไชยรัตนวโรภาส ที่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเป็นที่ตั้งหน่วยงานทหาร วังสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ที่ต่อมาเป็นที่นิยมทำช่างของนายปรีดี พนมยงค์ และในปัจจุบันได้รับการใช้เป็นที่พักของคมนตรี ภายใต้การดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรวรฤทธิ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสำนักงานยูนิเซฟ (UNICEF) และเอฟโอไอ (FAO) ตำนานพระองค์เจ้ามนัสวาสดี ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย และ วังกรมหมื่นกษัตริย์ศรีศักดิ์เดช ที่ได้รับการเปลี่ยนมาเป็น “บ้านพระอาทิตย์” ในปัจจุบัน (ปราณี กล้าส้ม, 2549; อรศรี ศิลปี, 2548)

¹ วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2554.

นอกจากการเป็นที่ตั้งของวังของเจ้านายพระองค์ต่าง ๆ แล้ว ย่านบางลำพูยังเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนเชื้อชาติต่าง ๆ อาทิเช่น ไทย มอญ จีน อินโดนีเซียและชาวไทยมุสลิมที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดทางภาคใต้ เช่น ปัตตานี การตั้งบ้านเรือนเริ่มจากการอยู่อาศัยของชาวไทยในพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ชาวมอญอาศัยในบ้านเรือนบริเวณวัดชนะสงคราม (เรียกอีกชื่อว่า “วัดกลางนา” ซึ่งแต่เดิมเป็นวัดมอญเรียก “วัดตองปุ”) ชาวจีนตั้งบ้านเรือนกระจายในพื้นที่เพื่อทำการค้า ส่วนชาวมุสลิมตั้งถิ่นฐานในพื้นที่โดยรอบตรอกสุเหร่า หรือตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ที่มีมัสยิดจักรพงษ์ (เดิมเรียกว่า “มัสยิดตองปุ”) เป็นศูนย์กลาง

ชาวบ้านที่อยู่ในย่านบางลำพูส่วนหนึ่งเป็นข้าราชการหรือประชาชนที่ทำงานให้กับเจ้านายจึงต้องการตั้งบ้านเรือนใกล้วังเพื่อเดินทางไปรับใช้ได้โดยง่าย บ้านข้าราชการสำคัญ ได้แก่ บ้านดุริยประณีต (ศิลปินด้านดนตรีไทย) บ้านตระกูลยิวทุกกะ (ศิลปินด้านจิตรกรรม ประติมากรรมและการสลักหอยกกล้วย) เป็นต้น

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ย่านบางลำพูได้เปลี่ยนมาเป็นที่พักอาศัยของข้าราชการที่ทำงานในกระทรวงต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่รายรอบพื้นที่ โดยที่พักอาศัยส่วนมากอยู่ในบริเวณชุมชนเขื่อนนิวาสน์-ไก่อ๊และชุมชนวัดสังเวช ในช่วงเวลานั้นจนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือเมื่อราวปี พ.ศ. 2480-2500 ย่านบางลำพูนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นย่านตลาดจำหน่ายสินค้าและแหล่งบันเทิงสำคัญของชาวกรุงเทพฯ ด้วยการที่ย่านเป็นที่ตั้งของจุดตัดการคมนาคมที่ทันสมัยทั้งทางเรือ ถนนและรถราง พื้นที่ย่านการค้าสำคัญ ได้แก่ ตลาดน้ำบริเวณปากคลองบางลำพู ตลาดยอดพิมาน เป็นต้น นอกจากนั้น ย่านบางลำพูยังเป็นที่ตั้งของสถานที่มหรสพต่าง ๆ เช่น โรงภาพยนตร์บางลำพู โรงภาพยนตร์ปิ่นเกล้าเรียเตอร์ โรงภาพยนตร์บุศยพันธ์ โรงละครร้องแม่ขุนนาค เป็นต้น

ในช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึงช่วงต้นปี พ.ศ. 2520 พื้นที่ย่านบางลำพูเติบโตขึ้นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ การเติบโตนี้ได้ส่งผลให้คนที่อาศัยแต่เดิมในพื้นที่ย้ายออกแล้วแทนที่ด้วยคนใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด จากการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นนี้ องค์ประกอบทางกายภาพและโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่จึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก (Askew, 1993)

ภายหลังการยุติของสงครามเวียดนาม ในช่วงปี พ.ศ. 2520 ย่านบางลำพูเริ่มได้รับชื่อเสียงในการเป็นย่านท่องเที่ยว โดยเฉพาะการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายและค่าที่พักที่ต้องการได้สัมผัสกับบรรยากาศในอดีตของกรุงเทพฯ (Ouyyanont, 2001) นอกจากนี้ จากแผนการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ตลอดจนแผนการท่องเที่ยวฉบับต่าง ๆ ในช่วงเวลาต่อมา ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเริ่มหลั่งไหลเข้ามาเที่ยวประเทศไทย โดยมีย่านบางลำพูเป็นแหล่งที่พักและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะบริเวณถนนข้าวสารซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศ นับได้ว่าการเป็นแหล่งที่พักและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ใหม่ของย่านบางลำพู

ในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาถึงความหลากหลายของย่านบางลำพู จะพบว่าย่านบางลำพูประกอบด้วยชุมชน วัดสำคัญ วังที่ได้แปรเปลี่ยนเป็นที่ตั้งสำนักงานและองค์กรต่าง ๆ และย่านการค้า โดยชุมชนในย่านยังคงแสดงให้เห็นลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในกรุงเทพฯ ชั้นในที่ประกอบด้วยวัด วังและชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดยในพื้นที่ย่านสามารถแบ่งได้เป็นชุมชนวัง คือ ชุมชนตรอกเขื่อนนิวาสน์-ไก่อ๊ ซึ่งแต่เดิมที่ดินของชุมชนเป็นที่ตั้งของวังและในปัจจุบันที่ดินได้รับการครอบครองโดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ชุมชนวัดสังเวช และชุมชนวัดสามพระยา และชุมชนชาวไทยมุสลิมที่มีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ อนึ่งเนื่องจากย่านบางลำพูเกิดจากการรับรู้ของคนทั่วไป หากได้เกิดจากเส้นแบ่งการปกครอง บางคนนับรวมชุมชนมัสยิดบ้านตึกดินและชุมชนตรอกบวรรังษีเป็นชุมชนในย่านบางลำพูด้วย

แผนที่ 1 : แผนที่แสดงย่านบางลำพูในปัจจุบัน

ที่มา : วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2554

3.3 ความหมายและหลักการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเมืองในกรุงรัตนโกสินทร์

จากการพิจารณาความหมายและหลักการในการอนุรักษ์พื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ตามหลักสากลที่กล่าวไปในบทที่สอง สิ่งที่จะนำเสนอในส่วนนี้คือการนำข้อมูลประเด็นต่าง ๆ มาพิจารณาถึงความหมายและหลักการในการอนุรักษ์เมืองและชุมชนในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางมรดกวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร หนึ่ง เราสามารถนำแนวคิดการอนุรักษ์ตามหลักสากลสามารถมาปรับใช้ แต่ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานลักษณะของพื้นที่เมืองของไทย รวมทั้งคำนึงถึงปัจจัยความเสี่ยงต่อการสูญหายและลดคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม

3.3.1 ความหมายของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

เมื่อนำกรอบความหมายของ “พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” จากกฎบัตรสากล มาใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ ประเด็นที่ควรได้รับการพิจารณาประกอบด้วย องค์ประกอบทางกายภาพที่มีคุณค่า ความเป็นถิ่นที่มีความหมายและความผูกพันระหว่างประชาชนกับพื้นที่ ตลอดจนการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีพของมนุษย์ที่

เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและปัจจัยด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ และสังคม-วัฒนธรรม โดยประเด็นต่าง ๆ มีรายละเอียดของประเด็นสำคัญดังนี้

ก. พิจารณาขอบเขตพื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่หลายรูปแบบ และไม่จำกัดขนาด

พื้นที่ประวัติศาสตร์ในกรุงรัตนโกสินทร์มีองค์ประกอบทางกายภาพที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมในหลายลักษณะ องค์ประกอบทางกายภาพมีการเปลี่ยนแปลงไปจากของดั้งเดิม และตั้งอยู่กระจายตัวในพื้นที่ จนไม่สามารถเห็นศูนย์กลางพื้นที่ประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ ขอบเขตชุมชนและย่านประวัติศาสตร์ในกรุงรัตนโกสินทร์ จึงไม่สามารถกำหนดจากองค์ประกอบทางกายภาพแต่เพียงเท่านั้น แต่ควรนำปัจจัยอื่น ๆ ทางด้านโครงสร้างทางสังคม กลุ่มเชื้อชาติ วัฒนธรรมย่อย กิจกรรม ชื่อเสียงและความหมายของสถานที่ที่เป็นที่รับรู้และจดจำของประชาชน ฯลฯ มาประกอบในการกำหนดขอบเขตและรูปแบบของพื้นที่ประวัติศาสตร์

ข. พิจารณามรดกวัฒนธรรมเมือง ทั้งองค์ประกอบที่จับต้องได้และองค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ รวมถึงให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของสถานที่และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

องค์ประกอบทางวัฒนธรรมมรดกในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบด้วย **องค์ประกอบที่จับต้องได้** และ **องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้** เช่นเดียวกับที่มีการระบุไว้ในกฎบัตรสากล องค์ประกอบทางวัฒนธรรมในกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีความเฉพาะตัว ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

▪ องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้

องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ที่เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปมักอยู่ในรูปของโบราณสถานและโบราณวัตถุ โดยเฉพาะสถานที่ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานประจำชาติ อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่รับการให้ความสำคัญจากกฎบัตรสากล ซึ่งควรนำมาเป็นกรอบพิจารณาองค์ประกอบในกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แก่ โครงร่างที่ดินและลักษณะของเนื้อเมือง และสิ่งก่อสร้างเดี่ยวหรือกลุ่ม ที่อยู่นอกเหนือไปจากโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียน

— โครงร่างที่ดินและลักษณะของเนื้อเมือง

โครงร่างที่ดินและลักษณะเนื้อเมืองในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ที่ควรนำมาพิจารณา ได้แก่ ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงร่างที่ดิน (land uses and patterns) ระบบของพื้นที่เปิดโล่ง (spatial organization) และระบบความสัมพันธ์ในการมองเห็นพื้นที่ (visual relationships) นอกจากนี้ สิ่งอื่น ๆ ที่ควรได้รับการพิจารณาคือ “ความเป็นถิ่นที่” (place) ซึ่งแสดงถึงถิ่นที่มีความหมายและความผูกพันที่ประชาชนมีต่อพื้นที่ และ ภูมิทัศน์อันแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและมีความเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยภูมิทัศน์เกิดจากการรับรู้ของประชาชน เชื่อมโยงกับระบบความสัมพันธ์ในการมองเห็นพื้นที่ การจดจำพื้นที่ ความทรงจำร่วมกันของประชาชนที่มีต่อพื้นที่ ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งแต่ละบุคคลอาจจะรับรู้ถึงชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของพื้นที่แตกต่างกันออกไปได้

ในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ องค์ประกอบทางกายภาพมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม โดยประกอบด้วย “โครงสร้างหลัก” (urban hierarchy) ได้แก่ วัด บ้านเรือนขุนนาง และวัด เป็นศูนย์กลาง แล้วล้อมรอบด้วย “โครงสร้างชุมชน” (urban communities) อันประกอบไปด้วย ชุมชนและย่าน อันหมายถึง พื้นที่ทั่วไปที่คน

อยู่อาศัย และมีการใช้งานหลายอย่างอยู่รวมกันและมีชื่อเรียกต่างกัน (O' Conner, 1990; แนน้อย คักดีศรี, ม.ร.ว., และคณะ, 2534 : 408-413) ต่อมา ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยปรับเปลี่ยนเข้าสู่ความทันสมัย (modernisation) ความเจริญของไทยได้รับเข้ามาทำให้พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์เปลี่ยนไป โดยมีการพัฒนาเกิดขึ้น ในรูปขององค์ประกอบใหม่ของเมือง เช่น ระบบถนน ลานโล่ง และอาคารแถว เป็นต้น

ในปัจจุบัน ชุมชนที่ตั้งอยู่ล้อมรอบวัง วัด และสถานที่ราชการ ยังคงอยู่ แต่บางแห่งมีความหนาแน่นมากขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงสภาพไป จากการศึกษาและข้อมูลหลายแหล่งพบว่าบางชุมชนที่เคยอิงกับวัดหรือวัง ได้ลดความสัมพันธ์กับวัดและวัง ส่วนย่านการค้าและย่านประกอบกิจกรรมที่เป็นที่รับรู้ของประชาชนก็มีพื้นที่ยังคงอยู่ แต่ในบางแห่งก็ลดความสำคัญทางเศรษฐกิจลงไป (อ้างถึงแล้ว)

— สิ่งก่อสร้างเดี่ยวและกลุ่ม

นอกเหนือไปจากอาคารโบราณสถานชั้นทะเบียนที่มีอยู่ในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์อยู่เป็นจำนวนมากแล้ว สิ่งก่อสร้างในกรุงรัตนโกสินทร์ที่ควรได้รับการเน้นถึงความสำคัญ ได้แก่ **องค์ประกอบทางกายภาพที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่** และ **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น** ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่ถึงแม้ว่าจะไม่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือคุณค่าทางสถาปัตยกรรมมากนัก แต่เมื่ออยู่รวมกันแล้ว เป็นบริบทหนึ่งที่จะช่วยให้พื้นที่โดยรวมมีลักษณะเฉพาะ

ตัวอย่างองค์ประกอบทางกายภาพที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ได้แก่ อาคารแถวเก่าในย่านการค้าเก่า ที่ถึงแม้จะไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแต่มีคุณค่าในเชิงทำให้ภูมิทัศน์มีความงาม ความต่อเนื่อง และสะท้อนให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐาน พัฒนาการของย่านที่สัมพันธ์กับแบบแผนการดำรงชีวิตของประชาชน

■ องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ โครงร่างที่ดินและลักษณะเนื้อเมืองซึ่งเป็นองค์ประกอบแบบรูปธรรม มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมและการปกครอง ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม อันได้แก่ “ประเพณีชั้นสูง” (great tradition) ของกลุ่มเจ้านาย ขุนนาง และพระสงฆ์ ที่อยู่ใน “โครงสร้างทางสังคมของเมืองที่อิงกับฐานานศักดิ์” (urban hierarchy) และ “ประเพณีของคนทั่วไป” (little tradition) ที่อยู่ใน “โครงสร้างทางสังคมในลักษณะของชุมชน” (urban communities) โดยประเพณีทั้งสองส่วนอยู่รวมกันและก่อให้เกิดเป็นชีวิตของพื้นที่ (O' Connor, 1987 อ้างถึงใน Askew, 1994)

องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในพื้นที่ที่มีลักษณะโดดเด่น ควรนำมาพิจารณาเป็นพิเศษ ประกอบด้วย **แบบแผนการปฏิบัติและวิถีการดำรงชีวิต** หนึ่งในกิจกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่คือการค้าขายและอาชีพดั้งเดิม ได้แก่ งานศิลปหัตถกรรม เช่น การทำทอง การทำบาตร ฯลฯ ซึ่งการค้าและอาชีพดั้งเดิมนำมาซึ่งชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของพื้นที่ เกิดความหมายของพื้นที่ที่เป็นที่รับรู้ของประชาชนทั่วไป และเกิดความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสถานที่ นอกจากนี้ องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ที่ควรให้ความสำคัญ คือ **ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์** ซึ่งนอกจากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ควรพิจารณาจะหมายถึงพื้นที่ศาสนสถาน เช่น วัด มัสยิด และศาลเจ้าแล้ว พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ยังอิงกับความเชื่อความศรัทธาที่ประชาชนในพื้นที่มีต่อศาสนสถานที่พวกเขาใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและยึดโยงชุมชนเข้าด้วยกัน

3.3.2 หลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมือง

หลักการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมือง เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิดจากกฎบัตรสากล สามารถสรุปได้ดังนี้

ก. รักษาคุณค่าและความเป็นของแท้ของมรดกวัฒนธรรมครอบคลุมทุกด้าน

เมื่อพิจารณาพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ จากหลักการตามกฎบัตรต่าง ๆ ที่เน้นการให้ความสำคัญกับการรักษา “คุณค่าทางวัฒนธรรม” ซึ่งกว้างไปกว่าการรักษา “คุณค่าทางประวัติศาสตร์” จะพบว่าในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ มีคุณค่าทางวัฒนธรรมในรูปของ คุณค่าทางสังคมและคุณค่าทางจิตวิญญาณอย่างเด่นชัด โดยชุมชนเก่าหลายแห่งมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและความเชื่อที่อิงกับหลักศาสนา

ในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ประกอบด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลาย จากการที่มีกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติศาสนา มาตั้งถิ่นฐานหรืออพยพย้ายเข้ามา โดยแต่ละกลุ่มเชื้อชาติ มีประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนอาชีพที่แตกต่างกันไป ความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังรวมถึงการที่พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์มีวัฒนธรรมหลวงและวัฒนธรรมของชาวบ้านที่ดำรงอยู่คู่กันในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ตั้งของวังและวัดที่เป็นเสมือนศูนย์กลางของชุมชน และมีชุมชน ตลาดและร้านค้าของประชาชนมาประกอบอยู่ร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมอันหลากหลายในรูปของอาหาร ดนตรี และศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ ที่ยังปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน ควรได้รับการให้ความสำคัญ

ข. ยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ย่านและชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ไม่ได้เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญแค่เพียงด้านประวัติศาสตร์ในระดับชาติที่เริ่มต้นและกำหนดอยู่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่จริงแล้ว กรุงรัตนโกสินทร์มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมช่วงเวลาที่มีความต่อเนื่องมาโดยตลอด นับตั้งแต่ในช่วงเวลาของการที่กรุงเทพมหานครได้รับการสถาปนาเป็นราชธานี จนถึงการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบเมืองให้ทันกับความทันสมัย ด้วยเหตุนี้ การยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งทำให้เกิดองค์ประกอบทางกายภาพและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย จึงควรได้รับการนำมาพิจารณาในการอนุรักษ์

ค. คำนึงถึงหน้าที่ใช้สอยใหม่ของอาคารและพื้นที่ การสร้างสถาปัตยกรรมร่วมสมัย และการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกสะดวกเข้าไปในแหล่งมรดกวัฒนธรรม

จากหลักการตามกฎบัตรสากลได้กล่าวไว้ว่าหน้าที่ใช้สอยใหม่ควรเข้ากับลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์ ประเด็นสำคัญในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ที่ควรคำนึงถึงคือ พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์มีหน้าที่การใช้สอยแบบผสมผสานมาตั้งแต่แรกเริ่มการก่อตั้งกรุงเป็นราชธานี ทั้งเป็นที่ตั้งพระบรมมหาราชวัง ศูนย์กลางการเมืองการปกครอง ศูนย์กลางการค้า และที่อยู่อาศัย ในเวลาต่อมา การใช้สอยพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อเมืองได้ขยายตัวออกไป ความเจริญได้ย้ายไปสู่ศูนย์กลางธุรกิจการค้าภายนอกพื้นที่ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงยังเกิดขึ้นโดยเป็นผลมาจากแผนการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่มีเป้าหมายในการลดความหนาแน่นและเน้นการใช้สอยพื้นที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ควบคุมการเติบโตของเมือง ย้ายสถานที่ทำงานของหน่วยงานราชการออกจากพื้นที่ รวมถึงการวางแผนค้อย ๆ รั้วอาคารที่สร้างขึ้นหลังจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 หลังจากทั้งหมดสภาพออกไป เพื่อเปิดมุมมองให้กับโบราณสถาน (ชินครอนกรุ๊ป, 2537)

หนึ่งในการใช้สอยที่ควรได้รับการให้ความสำคัญคือการประกอบอาชีพดั้งเดิม เช่น การผลิตสินค้า อาหาร หรือการค้า ที่มีอยู่รวมในที่เดียวกับที่พักอาศัย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการรักษาแบบแผนการใช้สอยพื้นที่แบบดั้งเดิม

เอาไว้เพื่อแสดงให้เห็นการพัฒนาของเมือง แต่การใช้สอยเดิม เช่น กิจกรรมการค้า หรือการผลิตสินค้าในย่านเก่า เมื่อมีการขยายกิจกรรมมากขึ้นก็ทำให้เกิดการลดคุณค่าของพื้นที่และอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ลงไปได้

ในเรื่องการสร้างสถาปัตยกรรมร่วมสมัยให้สอดคล้องกับภูมิทัศน์เมืองที่มีการระบุไว้ในกฎบัตรสากล ในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์มีการเครื่องมือทางกฎหมายมาควบคุมการสร้างอาคารใหม่และปรับเปลี่ยนอาคารที่มีคุณค่า โดยเฉพาะข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ที่มีการควบคุมความสูงอาคาร ประเภท และขนาดพื้นที่การใช้สอยอาคาร อย่างไรก็ตามการบังคับใช้กฎหมายยังทำได้ไม่ถี่ ดังจะเห็นได้จากการที่ยังมีอาคารที่ละเมิดข้อบัญญัติในการก่อสร้าง การต่อเติมหรือการใช้งานอยู่ในพื้นที่

ง. แปลความหมายและนำเสนอมรดกวัฒนธรรม

การแปลความหมายและการนำเสนอมรดกวัฒนธรรมเพื่อให้คนในชุมชนและคนภายนอกได้รับรู้ ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการอนุรักษ์ ที่แตกต่างไปจากการอนุรักษ์องค์ประกอบทางกายภาพหรือภูมิทัศน์ ในปัจจุบัน พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์เริ่มมีการสร้างเครื่องมือมาช่วยในการแปลความหมายและการนำเสนอมรดก ทั้งจากการดำเนินการของภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชน

ตัวอย่างของพื้นที่ที่มีการแปลความหมายใหม่และนำเสนอประวัติศาสตร์ของกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แก่ อาคารนิทรรศรัตนโกสินทร์ที่จัดทำโดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ นอกจากนี้ มีการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ในย่านเก่า เช่น บางลำพู สามแพร่ง ฯลฯ เพื่อเสนอเรื่องราวของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งในบางครั้งเป็นการจัดโดยองค์กรภาคประชาชน บางครั้งเป็นการจัดโดยภาครัฐ หรือบางครั้งมีการร่วมมือกันกับประชาชนในพื้นที่

3.4 กรณีศึกษาย่านบางลำพู

เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายและหลักการในการอนุรักษ์พื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในกรุงเทพฯ มากขึ้น การศึกษาในส่วนนี้จะนำความหมายและหลักการในการอนุรักษ์ตามกฎบัตรสากลมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์กรณีศึกษาย่านบางลำพู

จากการลงพื้นที่ศึกษา ย่านบางลำพูเป็นตัวอย่างที่ทำให้เราเห็นมรดกวัฒนธรรมเมือง ตามกรอบนิยามจากกฎบัตรสากล ซึ่งมองมรดกมากกว่ามรดกที่จับต้องได้ โดยเฉพาะโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียน ที่มักจะได้รับการพิจารณาจากหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ในประเทศไทย

มรดกวัฒนธรรมในย่านบางลำพูที่ควรให้ความสำคัญ ประกอบด้วยมรดกในลักษณะรูปธรรมที่จับต้องได้ในรูปของการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงสร้างที่ดิน ระบบของพื้นที่เปิดโล่ง และระบบความสัมพันธ์ในการมองเห็นพื้นที่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจมองว่าอยู่ในลักษณะของโครงข่ายทางสัญจรขนาดเล็กหรือที่เรียกว่า “ตรอก” ที่มีอยู่ในพื้นที่ และ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” คือบ้านไม้และบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของภูมิทัศน์ของเมือง และยังเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนการดำรงชีวิตของผู้อยู่อาศัยกับตัวอาคารบ้านเรือนเหล่านี้

นอกจากมรดกวัฒนธรรมในลักษณะรูปธรรมในรูปของตึกและอาคารบ้านเรือนแล้ว มรดกในรูปนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ ที่น่าจะให้ความสำคัญ คือ “ลักษณะของความเป็นย่าน” ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ประชาชนในย่านและประชาชนทั่วไปรับรู้

รายละเอียดของมรดกในย่านบางลำพูที่ควรให้ความสำคัญมีดังนี้

3.4.1 ตระก : โครงร่างการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม

ในย่านบางลำพูมีทางสัญจรขนาดเล็กหรือที่เรียกว่า “ตระก” เป็นทางเดินเท้าดั้งเดิมที่แสดงให้เห็นร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของกรุงเทพฯ ที่มี “ชุมชน” วัด และ “ย่านการค้า” และลักษณะพิเศษของการใช้ที่ว่างในทั้งในแง่กายภาพและความหมาย เช่น ตระกในการเป็นที่พบปะพูดคุย การใช้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่จัดงานเทศกาลต่าง ๆ

▪ “ตระก” กับการเป็นหลักฐานแสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

โครงข่ายตระกในย่านบางลำพูแสดงให้เห็นร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในเมืองในกรุงเทพฯ ในช่วง 200 ปีที่ผ่านมา ในช่วงสองร้อยปีก่อน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชุมชนพึ่งพิงการสัญจรทางน้ำ โดยมีทางน้ำผ่านจากลำน้ำสายหลัก คือ แม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางลำพู (ส่วนหนึ่งของคลองรอบกรุง) ผ่านลำกระโดงหรือคลองลัดเข้าสู่วัด และบ้านเรือนต่าง ๆ ตลอดจนมีการทำไร่สวนแทรกไปในพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นเมือง พื้นที่หลายบริเวณในชุมชนวัดสามพระยาและชุมชนวัดสังเวชยังคงมีเส้นทางเดินเท้าที่เกิดขึ้นจากคลองลำกระโดงเก่า ปัจจุบันเป็นทางเดินเท้าคดโค้งหักศอก

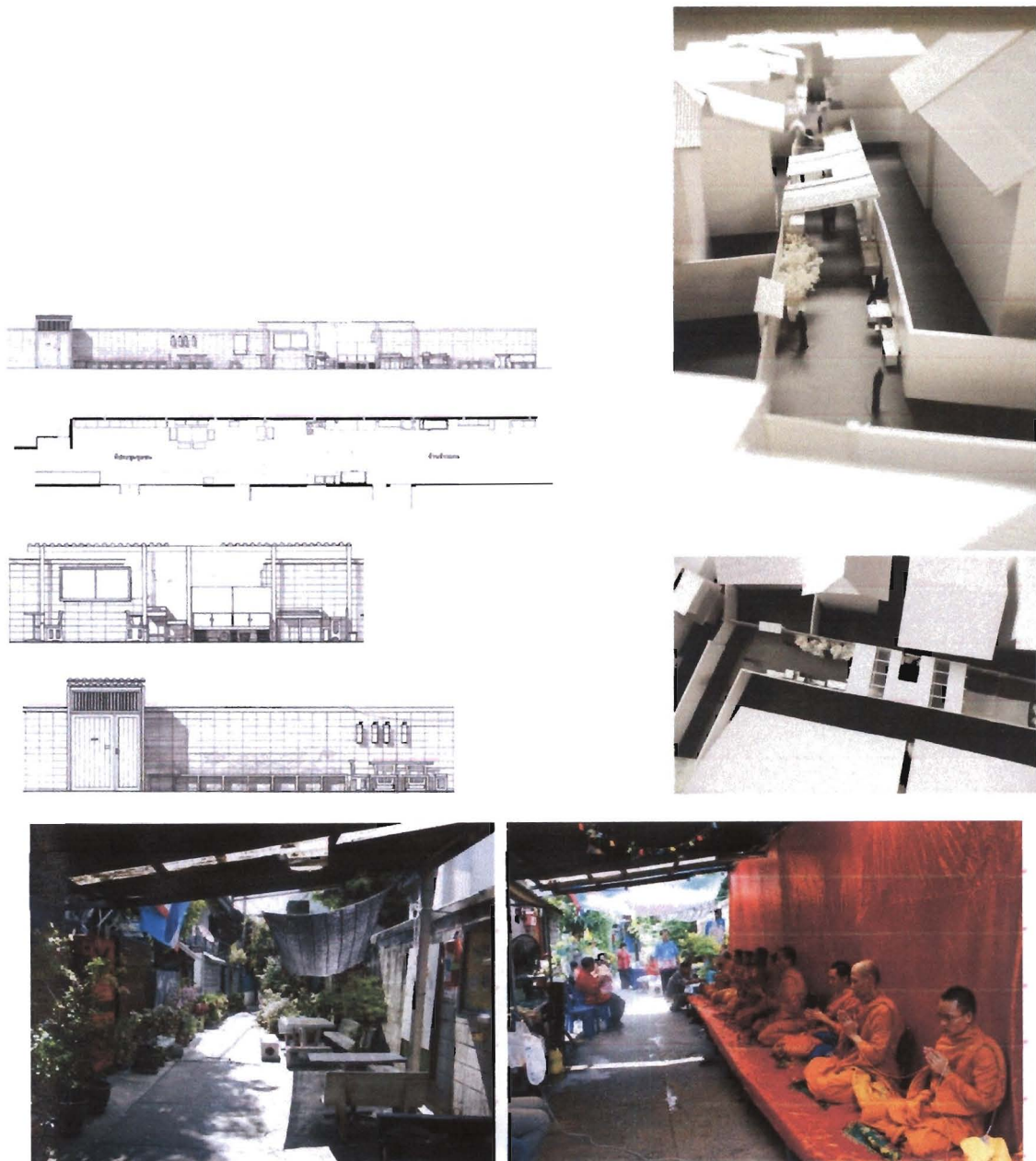
ต่อมาในยุคที่มีการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย (modernization) ที่เริ่มต้นราวช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพื้นที่ย่านบางลำพูมีถนนหลักสายต่าง ๆ ถูกตัดขึ้นในช่วงเวลานั้น เช่น ถนนสามเสน ถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุ และถนนตะนาว เป็นต้น ถนนสายหลักเหล่านี้มีอาคารแถว ห้างร้านและตลาดตั้งอยู่เรียงรายไปตามเส้นทาง ในย่านบางลำพูมีอาคารแถวถนนพระอาทิตย์และอาคารแถวถนนตะนาวเป็นตัวอย่างของอาคารแถวที่ได้รับการสร้างขึ้นอย่างงดงามสอดคล้องไปกับถนนสายหลักในสมัยนั้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในพื้นที่ย่านบางลำพูจะได้รับการเปลี่ยนแปลงไปในช่วงการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย และในเวลาต่อมาจะมีอาคารใหญ่เกิดขึ้นตามถนนเส้นหลัก บ้านเรือนของประชาชนที่ตั้งอยู่ตามทางเดิน ทางน้ำขนาดเล็กต่าง ๆ ในพื้นที่ภายในบล็อกของเนื้อเมืองและถูกปิดล้อมไปด้วยอาคารแถวโดยรอบ ก็ยังคงหลงเหลือให้เราเห็นได้ในปัจจุบัน (วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2554)

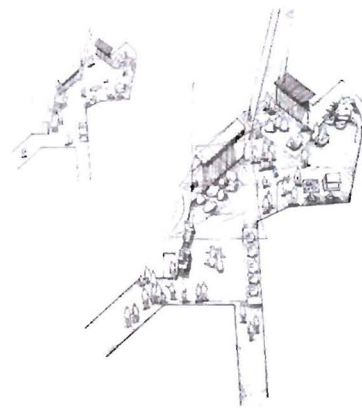
พื้นที่บางส่วนของตรอกได้รับการใช้เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเกิดจากการเป็นที่ตั้งของพื้นที่ เช่น พื้นที่ศาลของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎาในชุมชนตรอกเขื่อนนิวาสน์-ไก่อ๊ว ในขณะที่พื้นที่บางบริเวณใช้ในการจัดงานเทศกาลและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ในช่วงเทศกาลปีใหม่ของทุกปี พื้นที่บริเวณศาลของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎาและลานปิกผ้าหน้าร้านแม่เปี้ยกในชุมชนตรอกเขื่อนนิวาสน์-ไก่อ๊ว จะถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นที่สำหรับประกอบพิธีทำบุญ เลี้ยงพระ และแสดงละครชาตรีเพื่อถวายแด่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา และในช่วงสงกรานต์ พื้นที่ประชุมของชุมชนตรอกเขื่อนนิวาสน์-ไก่อ๊วจะถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่ทำบุญเลี้ยงพระและรับประทานอาหารร่วมกันของคนในชุมชน

ภาพที่ 1 ภาพแสดงพื้นที่สาธารณะในพื้นที่ตรอก

ประชุมชุมชนในตรอกเขื่อนนิวาสน์-ไก่อ๊ว ที่ถูกใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในช่วงสงกรานต์ (ที่มา: วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2554)

พื้นที่บริเวณศาลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงจักษ์เจษฎาในตรอกเขียนนิวาสน์-โก่งแจ้ ที่ถูกใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในช่วงวันปีใหม่
(ที่มา: วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2554)

3.4.2 บ้าน : สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สัมพันธ์กับแบบแผนการดำรงชีวิต

ในย่านบางลำพูมีสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคือบ้านพักอาศัยที่เป็นบ้านไม้และบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ ที่ถึงแม้ว่าไม่ได้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือคุณค่าทางสถาปัตยกรรมมากนัก แต่เมื่ออยู่รวมกันแล้วเป็นบริบทหนึ่งซึ่งช่วยให้ ภูมิทัศน์มีลักษณะเฉพาะ โดยบ้านเรือนมีรูปทรงและการออกแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือมีหลังคาทรงจั่ว เป็นอาคารชั้นเดียวหรือสองชั้น นอกจากนี้ การตั้งถิ่นฐานของประชาชนในย่านต่อเนื่องมาหลายชั่วอายุคนนำมาซึ่งบ้านเรือนที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับแบบแผนทางวัฒนธรรม (วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2554; Issarathumnoon, W. & Boonprasong, P., 2012)

▪ “บ้าน” ก็กรเป็นหลักฐานแสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

บ้านเรือนที่พักอาศัยขนาดเล็กเป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โดยตั้งอยู่เป็นกลุ่ม ใกล้กับวัดหรือเป็นกลุ่มรอบวังหรือบ้านเจ้านาย และตั้งอยู่หลังอาคารเรือนแถว (AsKew, M., 1994) โดยในอดีต บ้านในบางลำพู

ตอบสนองกับบริบทและสภาพแวดล้อม โดยบ้านมักหันหน้าบ้านไปทางริมแม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางลำพู ลำกระโดงที่เป็นคลองลัดต่าง ๆ เนื่องจากเป็นทางสัญจรหลัก ต่อมาเมื่อถนนกลายเป็นทางสัญจรหลัก ด้านหลังบ้านได้ถูกปรับปรุงให้เป็นหน้าบ้าน และพื้นที่หน้าบ้านที่ติดกับคลองจึงถูกลดความสำคัญจนเป็นหลังบ้าน การเชื่อมต่อกับทางสัญจรทางน้ำก็หายไป แทบจะไม่เหลือร่องรอยไว้ให้เห็น การจัดการด้านผังเมืองในภายหลัง นอกจากจะเปลี่ยนโครงสร้างทางกายภาพของบ้าน เช่น การใช้ถนนเป็นทางเข้าแทนที่ใช้เรือ การล้อมรั้วบ้านที่มีขอบเขตของผังบริเวณอย่างชัดเจนแล้ว ยังเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมของบ้าน เกิดการใช้งานที่เปลี่ยนไป และความสัมพันธ์ของละแวกบ้านให้มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบ้านจึงลดลง

การปลูกสร้างบ้านในอดีตแสดงถึงโครงสร้างของเครือญาติที่มักอยู่อาศัยในบริเวณเดียวกัน อาจเชื่อมต่อกับลานกลางบ้าน หรือพื้นที่ทำกิจกรรมอื่น ๆ แต่มีบ้านจำนวนมากที่ไม่เหลือลานระหว่างบ้าน เนื่องจากพื้นที่ที่จำกัดต่อการขยายตัว แต่ยังคงให้เห็นถึงลักษณะของเครือญาติที่ยังสร้างบ้านติดกันหรือสร้างบ้านอยู่ในรั้วเดียวกัน

ในปัจจุบัน พื้นที่บางลำพูได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก และแทบจะไม่เหลือรูปแบบการปลูกสร้างบ้านในแบบครอบครัวขยายอีก คนรุ่นใหม่เริ่มย้ายออกไปอาศัยย่านชานเมือง เนื่องจากต้องการพื้นที่ในการอยู่อาศัยที่มากขึ้น บ้านเรือนขนาดเล็กยังคงอยู่ในตำแหน่งเดิม ที่มีความหนาแน่นมากขึ้น มีการล้อมรั้ว แยกบ้านกับทางเดินและที่ว่างเปิดโล่งที่เคยมีลักษณะเป็นทางเดินและที่ว่างสาธารณะ และถูกปิดล้อมด้วยอาคารแถว หรืออาคารอื่น ๆ ให้อยู่ภายในบล็อกของเมือง ที่อาจกล่าวได้ว่าบ้านเรือนเป็นเหมือนกลุ่มก้อน (softcore) ภายในเปลือกแข็ง (hard shell)

▪ “บ้าน” กับการผสมผสานทางวัฒนธรรม

บ้านเป็นแบบแผนจากการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันในเชื้อชาติ ศาสนา เช่น ชาวไทยมุสลิม จีน อินโดนีเซีย มอญ ฯลฯ ความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ ระยะเวลาของการตั้งรกราก และปัจจัยทางด้านการคมนาคม ความพิเศษของบ้านในย่านบางลำพู ประกอบด้วยความพิเศษในเรื่องรูปแบบของบ้านที่เปลี่ยนแปลงเพื่อการตอบสนองต่อบริบทและสภาพแวดล้อม ความต้องการพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน และวัสดุโครงสร้าง เป็นต้น

การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านส่วนใหญ่ยังแสดงถึงโครงสร้างทางสังคมแบบเครือญาติที่มีพื้นที่ส่วนกลางเป็นพื้นที่สำหรับนั่งเล่น และรับแขก พื้นที่นี้ได้พัฒนามาจากพื้นที่ชาน มักมีขนาดใหญ่กว่าพื้นที่ที่เป็นส่วนตัว เช่น ห้องนอน ครัว และห้องน้ำ บ้านที่พัฒนามาจากเรือนไทยเดิมจะมีพื้นที่ส่วนกลางในลักษณะนี้ค่อนข้างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านที่ก่อสร้างต่อมาในช่วงหลัง ส่วนบ้านที่สร้างในยุคถัดมาจะมีโครงสร้างของการจัดลำดับการเข้าถึงบ้านในเชิงสถาปัตยกรรมที่มีความต่อเนื่องของกิจกรรม โดยที่ผู้อยู่อาศัยปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของแต่ละบ้าน

ในปัจจุบัน บ้านในย่านบางลำพูจำนวนมากถูกปรับเปลี่ยนการใช้สอยมารับกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้กับถนนข้าวสาร (Issarathumkoon, W. & Boonprasong, P., 2012)

ภาพที่ 2 ภาพแสดงบ้านไม้และบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ในพื้นที่ตรอก ในย่านบางลำพู

รูปซ้าย : บ้านในชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ซึ่งเป็นบ้านที่ตั้งอยู่เรียงรายไปตามสองฝั่งของตรอกที่เล็กมาก, รูปกลาง : บ้านในชุมชนวัดสังเวช ในปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเกสต์เฮาส์, รูปขวา : บ้านในบริเวณตรอกมะยมใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวถนนข้าวสาร ในปัจจุบันบ้านหลังนี้ถูกเปลี่ยนมาเป็นร้านค้า
(ที่มา : Issarathumnoon, W. & Boonprasong, P., 2012)

3.4.3 ความเป็นย่าน : ลักษณะเฉพาะและชื่อเสียงในการเป็นย่านการค้า

ย่านบางลำพูเป็นตัวอย่างหนึ่งของ “ย่าน” ในกรุงรัตนโกสินทร์ ที่เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้มีขอบเขตชัดเจนและไม่ได้อยู่ภายใต้ขอบเขตการปกครอง แต่ย่านบางลำพูเกิดลักษณะของความเป็นย่านจากการรับรู้ของประชาชน

ย่านบางลำพูแสดงให้เห็นถึงประเพณีของย่านจึงประกอบกันขึ้นจากประเพณีชั้นสูง วัฒนธรรมในราชสำนักของวังในพื้นที่ วัฒนธรรมทางศาสนาพุทธและมุสลิม รวมทั้งประเพณีของคนในชุมชนต่าง ๆ อาทิ อาหาร ดนตรี และการทำเครื่องทอง โดยการเป็นแหล่งผลิตและขายอาหาร สินค้าเฉพาะและการค้า ทำให้ย่านได้รับชื่อเสียงและเกิดหน้าที่ที่ชัดเจนในการเป็นย่านวัฒนธรรม นอกจากนี้ กิจกรรมใหม่คือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทำให้เกิดชื่อเสียงของย่านบางลำพู

บทที่ 4

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อสังเกตในเรื่องการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองในกรุงรัตนโกสินทร์

ย่านบางลำพูและพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์เป็นตัวอย่างอันดีที่ทำให้เห็นว่าการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเมืองในประเทศไทย โดยการอนุรักษ์ควรจะเน้นการรักษาความแท้ของมรดกวัฒนธรรม ซึ่งมรดกที่สำคัญของพื้นที่คือมรดกที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ประเพณี แบบแผนการปฏิบัติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาชีพดั้งเดิม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพอื่น ๆ

มรดกที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรคำนึงถึงคือภูมิทัศน์เมืองที่แสดงถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โดยในการอนุรักษ์ควรมีการรักษาโครงข่ายทางสัญจรขนาดเล็ก ตลอดจนรักษาขนาด ความหนาแน่นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เช่น อาคารบ้านเรือน และอาคารแถวเอาไว้ นอกจากนี้ พื้นที่โล่ง โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ที่ประชาชนในชุมชนใช้ร่วมกัน เช่น ลานหน้ามัสยิด ควรได้รับการรักษาไว้

ในการแปลความหมายและนำเสนอความหมายพื้นที่ สิ่งที่ควรให้ความสำคัญในการวางแผนอนุรักษ์และจัดการพื้นที่คือชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของย่านที่เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวาง การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่ย่านและชุมชนดั้งเดิมซึ่งเป็นพื้นที่ยังคงมีชีวิตเป็นเรื่องสำคัญ ประวัติศาสตร์ในทุกช่วงเวลาที่ผ่านมาสร้างสมจนเกิดกิจกรรมทางสังคม-วัฒนธรรม ควรได้รับการตระหนักถึงคุณค่า ไม่ควรเลือกรักษาองค์ประกอบที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ที่เลือกมาเพียงช่วงเวลาเดียว หรือวัฒนธรรมหลักเพียงอย่างเดียว เพราะจะทำให้ย่านและชุมชนดั้งเดิมสูญเสียคุณค่าของวัฒนธรรมย่อยที่หลากหลาย รวมถึงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชนไปได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมใหม่เช่นกิจกรรมการท่องเที่ยวและการค้าจากภายนอกควรได้รับการจัดการให้อยู่ในระดับที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของการอยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่

4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคต คือการศึกษาที่กว้างขึ้น กล่าวคือเป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่ย่านและชุมชนดั้งเดิมอื่น ๆ โดยข้อมูลที่ควรได้รับการรวบรวมเพิ่มขึ้นจากการศึกษานี้ คือข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ คือการศึกษาในลักษณะนี้ควรเน้นกระบวนการและเทคนิควิธีในการลงพื้นที่ศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ ร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดโดยชุมชน หรืออาจจะต้องจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อปรึกษาหารือหรือระดมความคิดเห็นจากประชาชน อนึ่ง การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยการนำทฤษฎีและหลักการสากลมาเป็นกรอบแนวคิดอาจจะไม่ตรงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ศึกษา ผู้ศึกษาควรพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นจริงด้วยความเป็นกลาง ตลอดจนระมัดระวังในการเสนอแนวทางการอนุรักษ์ตามหลักสากลมาใช้กับย่านหรือชุมชนดั้งเดิมซึ่งมีบริบทเฉพาะตัว

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

ชินครอนกรู๊ป, บริษัท (2537). *แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

แก่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. และคณะ (2534). *องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจฤติ (2552). *การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี กล้าส้ม (2552). *ย่านเก่าในกรุงเทพฯ (เล่ม 1)*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2527). “การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย.” ใน *วารสารในสวน* ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (ก.พ. – มี.ค. 2527): 39-47.

อรศรี ศิลปี (2547). *ประวัติศาสตร์ฉบับประชาชน ชุมชนวัดสังเวช*. กรุงเทพฯ: องค์การ UNESCO และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ. “บางลำพู ไม่ลำพัง” การเสวนาเรื่องคุณค่ามรดกวัฒนธรรมย่านบางลำพู และการจัดแสดงผลงานการศึกษา (Architectural Heritage Presentation and Public Forum: “Urban Heritage: Banglamphu: Alone but not Lonely” (Banglamphu Mai Lampang)) ณ ห้องอเนกประสงค์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์เจ้าฟ้า เขตพระนคร กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 2-9 เมษายน 2554 (ทุน Asian Public Intellectual (API) Fellowships Program, The Nippon Foundation for “A Decade of API: Bridging Knowledge to Public Linking API’s Knowledge-base to Bodies of Knowledge in Different Parts of Thailand”, 2010-2011).

เอกสารภาษาอังกฤษ

Askew, Marc. (1993), “The Banglamphu District: A Portrait of Change in Inner Bangkok.” in The 1993 Year-End Conference Who Gets What and How? : Challenges for the Future, Ambassador City Jomtien, Chonburi, Thailand. 10-11 December 1993.

_____ (1994), Bangkok: transformation of Thai city. In Cultural Identity and Urban Change in Southeast Asia: *Interpretative Essay*. Victoria: Deakin University Press. 85-115.

Ashworth, G.J. and Tunbridge, J.E. (2000). *The Tourist-Historic City, Retrospect and Prospect of Managing of Heritage City*, Oxford: Elsevier Science Ltd.

Issarathumnoon, Wimonrart. (2009), *Traditional Urban Community and Its Roles in Heritage Planning, A Case of Bangkok Heritage Core*. A doctoral thesis presented to the Department of Urban Engineering, Engineering Graduate School of the University of Tokyo.

_____ “Banglamphu: Fluidity in Form, Practice and Meaning.” Proceedings of IKI Mn’M Symposium Measuring the Non-Measurable ณ Keio University, Hiyoshi Campus จัดโดย design iki: International Keio Institute for Architecture Urbanism, Keio University 2-4 November, 2011.

Issarathumnoon, Wimonrart and Boonprasong, Peeraya. “The Restatement of Banglamphu Wooden Houses: Cultural Significance and Sustainable Heritage Management.” Proceedings of Malacca International Heritage Conference 2012 & 5th Tourism Outlook Conference 2012 ณ Holiday Inn Hotel Melaka จัดโดย Faculty of Hotel and Tourism Management, Universiti Teknologi MARA (UITM), Malaysia, 5-7 August, 2012.

Nasser, Noha. “Planning for Urban Heritage Places: Reconciling Conservation, Tourism, and Sustainable Development.” in *Journal of Planning Literature*, Vol. 17, No. 4, May 2003: 467-479.

O’ Conner, Richard (1990). “Place, Power and Discourse in the Thai Image of Bangkok.” in *Journal of the Siam Society*, Vol. 78, No. 2, 1990: 61-73.

Ouyyanont, Porphant (2001). “The Vietnam War and Tourism in Bangkok’s Development, 1960-70.” in *Southeast-Asian Studies*, Vol. 39, No. 2, September 2001.

UNESCO (1995). “Our Creative Diversity”.
http://www.powerofculture.nl/uk/archive/report/intro_1.html.

Webster, Douglas (1999). “Urban Cultural Heritage in Thailand: Developmental Dimensions.” The paper of the Thailand Urban Cultural Heritage Workshop. Presented at Chiangmai, Thailand. Jun. 21-22, 1999.

Yuen, Belinda (2006). “Reclaiming cultural heritage in Singapore.” in *Urban Affair Review*, Vol. 41, No. 6, July 2006: 840-854.

กฎบัตรสากล

กฎบัตรวอชิงตัน : กฎบัตรการอนุรักษ์เมืองและพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas: The Washington Charter, 1987)

กฎบัตรบูรา : กฎบัตรอโคโมสประเทศออสเตรเลีย ว่าด้วยเรื่องสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม (The Burra Charter : The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significances, 1999)

บันทึกเวียนนา ว่าด้วยเรื่อง “มรดกโลกและสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะร่วมสมัย—การบริหารจัดการภูมิทัศน์ของพื้นที่เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์” (The Vienna Memorandum on “World Heritage and Contemporary Architecture—Managing the Historic Urban Landscape”, 2005)

กฎบัตรอเเนม : กฎบัตรอเเนมว่าด้วยการแปลความหมายและการนำเสนอคุณค่าของแหล่งที่มีคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม (The Enane Charter : The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites, 2007)

หลักการวัลเลตตา : หลักการเพื่อการพิทักษ์รักษาและการจัดการเมืองและพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ ค.ศ. 2011 (The Valletta Principles: The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, 2011)

สนธิสัญญาขั้นต้นฮอยอัน ว่าด้วยการปฏิบัติงานอนุรักษ์ที่ดีที่สุดในเอเชีย (Hoi An Protocol for Best Conservation Practice in Asia, 1999)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

Issarathumnoon, Wimonrart. “Banglamphu: Fluidity in Form, Practice and Meaning.” หนังสือประมวลผลการประชุมทางวิชาการ (Proceedings) ของ IKI Mn’M Symposium Measuring the Non-Measurable ณ Keio University, Hiyoshi Campus จัดโดย design iki: International Keio Institute for Architecture Urbanism, Keio University ประเทศญี่ปุ่น วันที่ 2-4 พฤศจิกายน 2554.

BANGLAMPHU: FLUIDITY IN FORM, PRACTICE AND MEANING

Wimonrart ISSARATHUMNOON

ABSTRACT

It's widely seen that major characteristics of urban Thai are *complexity, diversity and density*. Moreover, its uniqueness is in form of *fluidity in terms of forms, practices, and meanings*. Fluidity in form refers to a variety of building styles and ages. Fluidity in use of spaces denotes efficient utilization of spaces and alteration of space from private to public uses. Fluidity in meaning is depended on altered names and images of place. Significant examples to show these key characters are *the enclosed trok (old alleys) neighborhoods* in Banglamphu District, an area in the northern part of Bangkok heritage core.

According to the cases, trok neighborhoods can be identified by juxtaposed keywords. Ones are *Hierarchical Structures* of temples and royal palaces, in contrast with *Non-hierarchical Structures* of village-like communities and local markets. The other keywords are *Informality* and *Formality*. Informality refers to informal uses of public spaces for communal and commercial functions with prosperous sources of collective memories. The other keywords are *Diversity and Similarity*. Diversity of trok neighborhoods are grounded on various ethnic groups, believes, craft groups and urban functions. On the other hand, trok neighborhoods have some similar characters, which is the persistence of traditional and peaceful atmosphere surrounded by modern environments. The last keywords are *Disorder* of place based on labyrinthine spatial structures; in contrast with *Order* referring to uniformity of contemporary uses regarding new lifestyles and heritage commodity.

Due to variability of Bangkok urban fabrics, the last vital point here should be on how to manage and control radically changes to meet a balance point which can safeguard place identities and continuity of urban life.

INTRODUCTION

Even for the Thai, it is not easy to *define 'urban density and intensity' of urban Thai* (especially urban places of Bangkok). This is because urban Thai could not be simply referred to any urban places in the western countries, nor common theories almost based on the western thoughts. The major characteristics of urban places in Bangkok pointed out by several academics (O'Conner, 1991, Askew, 2002, and Dovey, 2011) are *complexity, diversity and density*. Specifically, these place characteristics have been emerged from *the fluidity of forms, practices and meanings*. Key examples

that can show the variability of forms and uses of spaces are *the enclosed Trok neighborhoods* in Banglamphu District, a northern precinct of Bangkok historic core.

MAIN CHARACTERISTICS OF URBAN THAI

The enclosed *Trok* neighborhoods in *Yam* Banglamphu (Banglamphu District) are good examples to express the distinctiveness of Urban Thai in terms of fluidity of forms, activities and meanings. ‘*Chumchon*’ or *Trok* neighborhoods and ‘*Yarn*’—quarters or districts, can be defined as ‘urban communities’ or ‘urban villages’, which are coexisted with ‘urban hierarchy’ referring royal center of power including palaces of nobility and royal temples. The structures can be traced back to the first settlement of Bangkok in the late seventeenth century when the Bangkok core was served as a center of government administration, economy, and cultures (see O’Connor, 1983; Askew, 1993; and Askew, 1996).

The cases of enclosed *Trok* neighborhoods in Banglamphu District can be identified in terms of the fluidity in forms, practices and meanings as follows.

Fluidity in Forms

In *Trok* neighborhoods in Banglamphu, small-size buildings were packed in the ‘soft cores’ inside the urban blocks, covered by the ‘hard shells’, which almost are shop-houses along main streets. The fluidity in form of *Trok* neighborhoods can be seen in a mixture of various building styles and ages. These days, we still see *original urban forms which have been developed since the establishment of Bangkok* including some groups of buildings in urban villages (such as temples and royal houses), old narrow walkways and waterways. The traces also include hard shells of shop-houses, which illustrate development in modernization period in the nineteenth century layered on the earlier urban settlement. However, it is obviously seen that only some changes have been taken place in the inner urban blocks, due to small number of development pressures and restrictions of conservation plans and regulations.

Fluidity in Practices

Fluidity in practices, in the other words, the use of spaces of the *Trok* neighborhoods in Banglamphu, refers to efficient utilization of spaces for residential, communal and commodity—including commercial functions and tourism.

In the first settlement of Bangkok, neighborhoods in Banglamphu have been served for mix functions—political place of the royal palaces and houses of servants, as well as fictive kin communities. Since 1782 until the westernization period, Banglamphu was an area of the Front

Palace (the palace of the Second King) and royal temples with compounds of servants. As well, it was a place of craft groups and water markets. Later, during the modernization process, the area was shaped by new urban features, namely shop-houses, which were used with functional mix between residence and commerce. Since the 1970s up until now, the neighborhoods in Banglamphu are served for various kinds of tourist commodity. The most famous tourist place located in Banglamphu is Khaosan Road area. Due to mixed uses of the neighborhoods along their history up until now, fluidity in the use of spaces is one of the uniqueness of the area.

Fluidity in Meanings

Fluidity in meaning of the place is much depended on the popular place meanings, images, clusters of activities, where people to live, work, shop, play, travel or make merit. For the Thai, Bangkok is ‘a patchwork of named places.’ Activities and prominences feed on each other and so make places busy, active and alive” (See O’Conner, 1990). Through times, common recognition of Banglamphu has been changed based on complexity of uses. Initially, local people recognized the area as a place of royal palaces and houses of servants, then changed to be a market and entertainment places, and later turned to a tourist place.

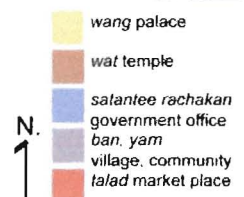
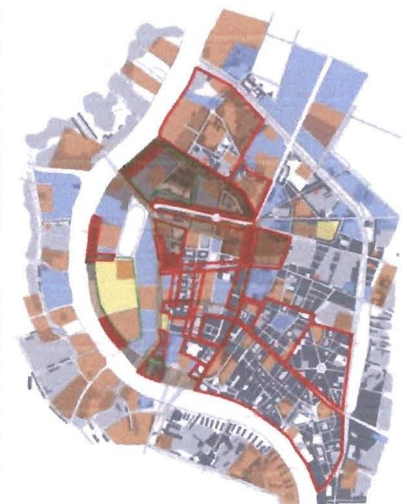
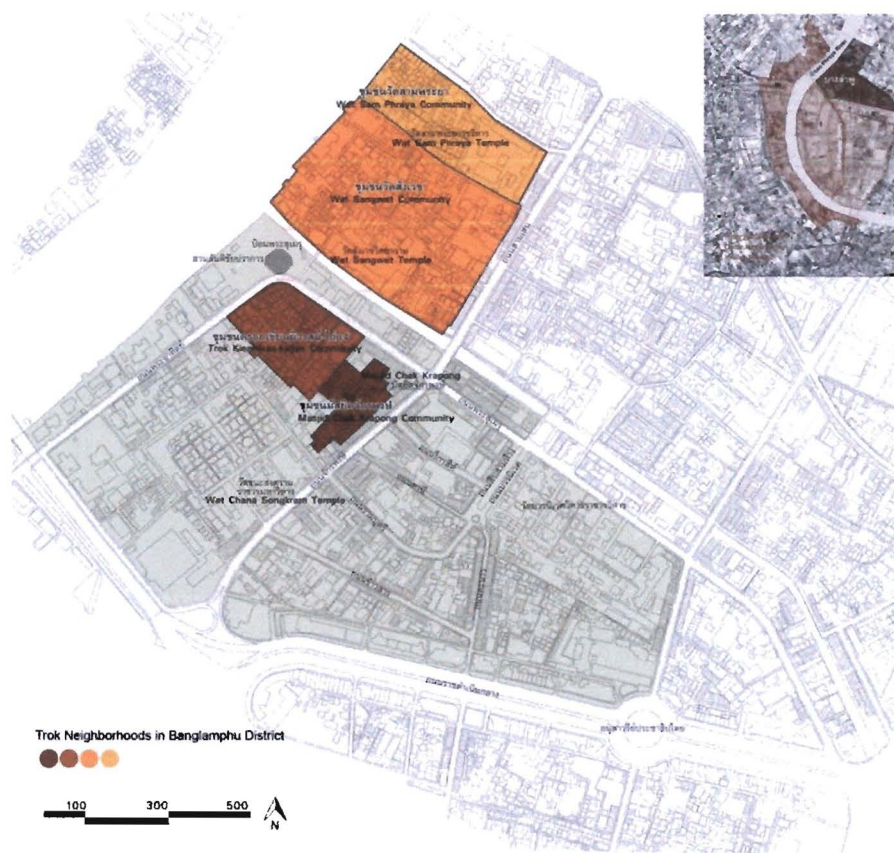

Illustration 1 (Above): Map of Trok neighborhoods in Banglamphu District (Source: Issarathumnoon, 2011)

Illustration 2 (Below, left): The old map of Banglamphu District in the reign of King Rama VII (1932). It shows that at that period, Banglamphu has already been filled up with buildings as an urbanized area. However, the major transportation at that time was waterways and narrow alleys that linked the whole dense areas altogether.

Illustration 3 (Below, right): Map shows current popular recognized areas, called 'yam'. (The red rings identify the 'yam') (Source: Issarathumnoon, 2009)

Informality vs. Formality

In Trok neighborhoods, informal uses of spaces and practices have taken place all the times. Since houses in Trok neighborhoods are packed along webs of narrow lanes, the territories between private spaces and public spaces are blurred. For instance, some spaces in front of the houses are used as semi-private common spaces. People use such spaces for doing small gardens and recreation. Moreover, there are some informal spaces used for communal functions, e.g. a community meeting area, while some are used for commercial function, e.g. street vendors, and small shops on sidewalks.

Apart from that, the informal uses of spaces in Trok neighborhoods response the restrictions of building codes in the conservation zones. Since the building codes regarding the conservation strategies ban some commercial and tourist activities, as well as restrict the size of the buildings in the conservation zones maximizing at 16-meter height, the urban and building forms in the Trok neighborhoods have been gradually changed. Moreover, some parts have been rehabilitated to serve for contemporary uses. For example, some traditional houses were altered to guesthouses, small cafés or restaurants. Due to such alteration, various kinds of informal forms and spaces have been created.

Diversity vs. Similarity

Diversity is one of key distinctiveness of the Trok neighborhoods. Containing various ethnic groups—including, Laos, Vientiane and Chinese, groups of religious and believes, craft groups and a mixture of urban functions, the areas are complex. In contrast, such areas have some similar characteristics, which are the persisting small grain structures and traditional buildings. Local people can keep conventional practices. Moreover, some local people pointed out that the Trok neighborhoods can be called ‘the peaceful islands’ surrounded by drastically altered environment.

Disorder/Chaotic vs. Order

Trok neighborhoods in Banglamphu are generally seen as disorder and chaotic areas according to their labyrinthine spatial structures, informal and diverse forms and practices as mention earlier. However, current patterns in the uses of spaces are in uniformity regarding the sameness of new function for heritage commodity. The homogeneous uses and building styles serving for tourist functions make the areas to be ‘a Disneyland-liked place’ under negative effects of losing their place identities.

Illustration 5-7: Pictures show peaceful village-like communities surrounded by commercial and tourist places in Banglamphu. (Source: Issarathumnoon, 2011)

Illustration 8 (Above): The picture shows the atmosphere of the Ram Buttri Road, bounded Wat Chana Songkram Temple, a tourist area that has been expanded from Khaosan Road.

Illustration 9 (Below): The picture shows shop-houses along Thanow Road, which are hard shells encompassing small-grain houses in Masjid Chak Krapong Community. (Source: the author, 2011)

CASE STUDIES

According to the characters of Trok neighborhoods in terms of the fluidity of forms, activities and meanings, seven areas are chose as key examples, including: the Shrine of Somdej Chaofa Kromluang Chak Jessada, and a meeting place in Trok Kiennivas-kaichae Community; a common open space in Masjid Chak Krapong, Trok Surao, Trok Faroh, and a narrow alley in the rear area of Masjid Chak Krapong Community; and a wooden walkway nearby Chao Phraya River in Wat Sangwet Community.

The following illustrations show networks of trok in Banglamphu District and locations of seven case studies. In the illustrations, we can see webs of small lanes and small-size buildings located along two sides of the lanes.

CASE STUDIES

1. The Shrine of Somdej Chaofa Kromlaung Chak Jessada
2. A Community Meeting Place
3. A Common Open Space in Masjid Chak Krapong
4. 'Trok Surao,' a Main Walkway Approaching to Masjid Chak Krapong
5. 'Trok Faroh,' a Sub-entrance to

Illustration 10 (Above): Map shows the networks of trok in the northern part of Banglamphu.

Illustration 11 (Below): Map shows the networks of trok in the southern part of Banglamphu.

(Source: Issarathumnoon, 2011)

The Shrine of Somdej Chaofa Kromlaung Chak Jessada

Trok Kiennivas-kaichae Community

The area of a Shrine of Somdej Chaofa Kromluang Chak Jessada is a vigorous place. This semi-private space is usually used for a making the dresses of Khon (a Thai traditional performance). This ordinary common area is changed to a sacred place for making a merit to Somdej Chaofa Kromluang Chak Jessada during New Year's Day.

Illustration 12: Pictures show the area around the Shrine of Somdej Chaofa Kromlaung Chak Jessada in Kiennivas-kaichae Community

A Community Meeting Place

Trok Kiennivas-kaijae Community

The communal area with a garden table and a small flower pot garden is frequently used for normal purposes in daily life, and sometimes for community meetings. In Songkran (Thai New Year), the local residents use this area for making a merit and have lunch together. The area is regularly looked after by the residents.

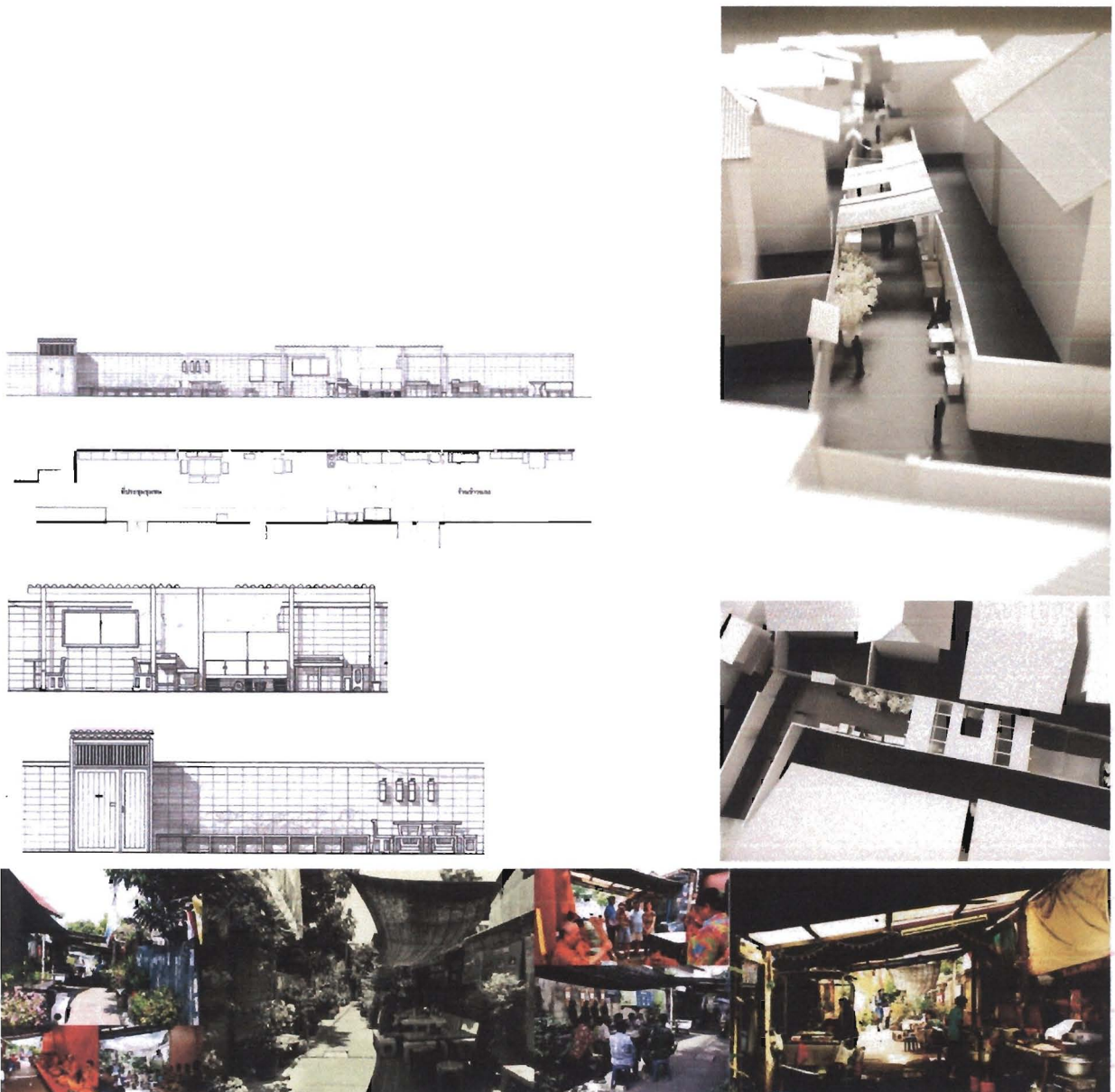

Illustration 13: Pictures show a community meeting place in Kiennivas-kaichae Community

A Common Open Space in Masjid Chak Krapong

Masjid Chak Krapong Community

A plaza in Masjid Chak Krapong is only a common public space in the labyrinthine spaces of Masjid Chak Krapong Community. Therefore, the area is generally used by local people for recreation and congregation. Moreover, it is used for carrying out Muslim ceremonies, such as Ramadan and Islamic New Year.

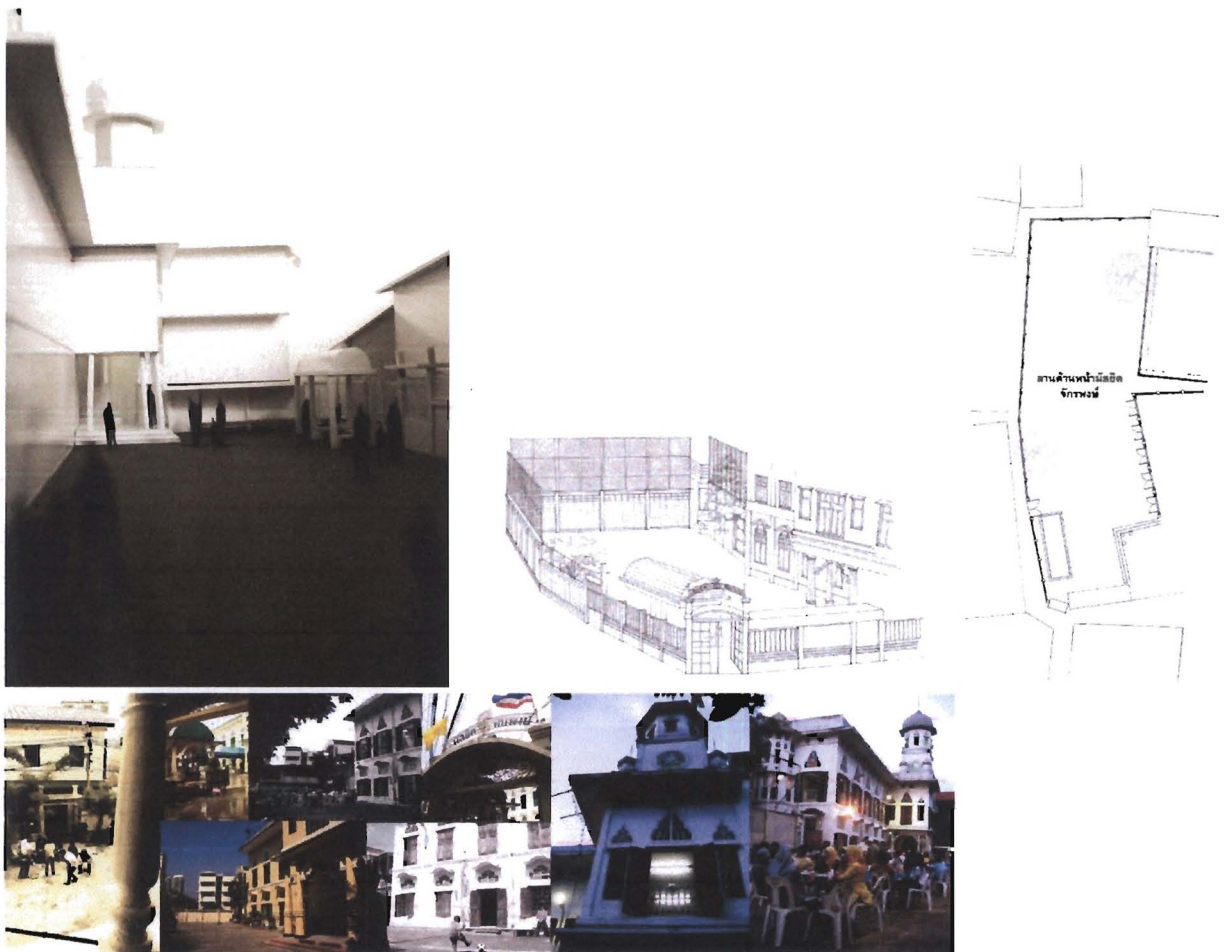
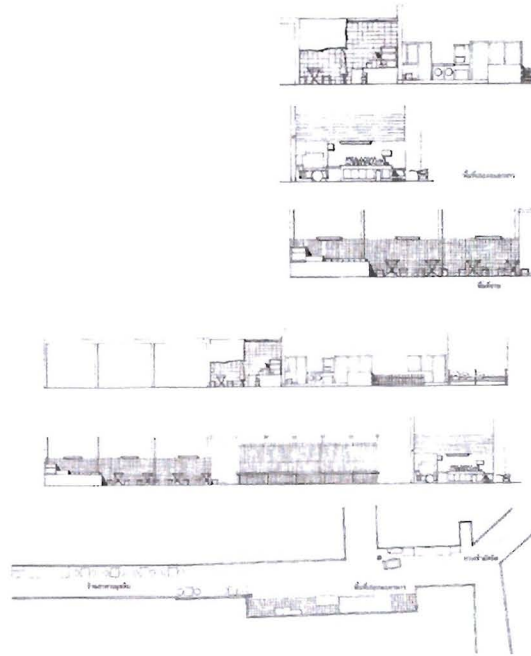

Illustration 14: Pictures show a common open space in Masjid Chak Krapong Community

'Trok Surao,' a Main Walkway Approaching to Masjid Chak Krapong

Masjid Chak Krapong Community

'Trok Surao' is a main approach to Masjid Chak Krapong, a heart of the neighborhood. The pathway shows well utilized common public space. It is not only used as a walkway, but it is also used for selling Muslim food with food stalls, cooking space, table and chairs, which are put along the path.

'Trok Faroh,' a Sub-entrance to Masjid Chak Krapong Community

Masjid Chak Krapong Community

'Trok Faroh', a named place given from a jewelry shop located in the area, is a sub-entrance to Masjid Chak Krapong Community. In the labyrinthine spaces, some areas are used as common living spaces. Outdoor chairs, flower pots and small pocket garden are placed in these common areas.

Illustration 16: Pictures show 'Trok Faroh,' a sub-entrance to Masjid Chak Krapong Community

A Narrow Alley in the Rear Area of Masjid Chak Krapong Community

Masjid Chak Krapong Community

The alley in this area has a reputation in its narrowest (one-meter width). The pathway seems like 'interior space', defined by diverse kinds of *formal/informal* horizontal over-head planes of roofs, base planes, and vertical planes of gates and fences. The walkway also shows close relationship between public path and territories of the houses.

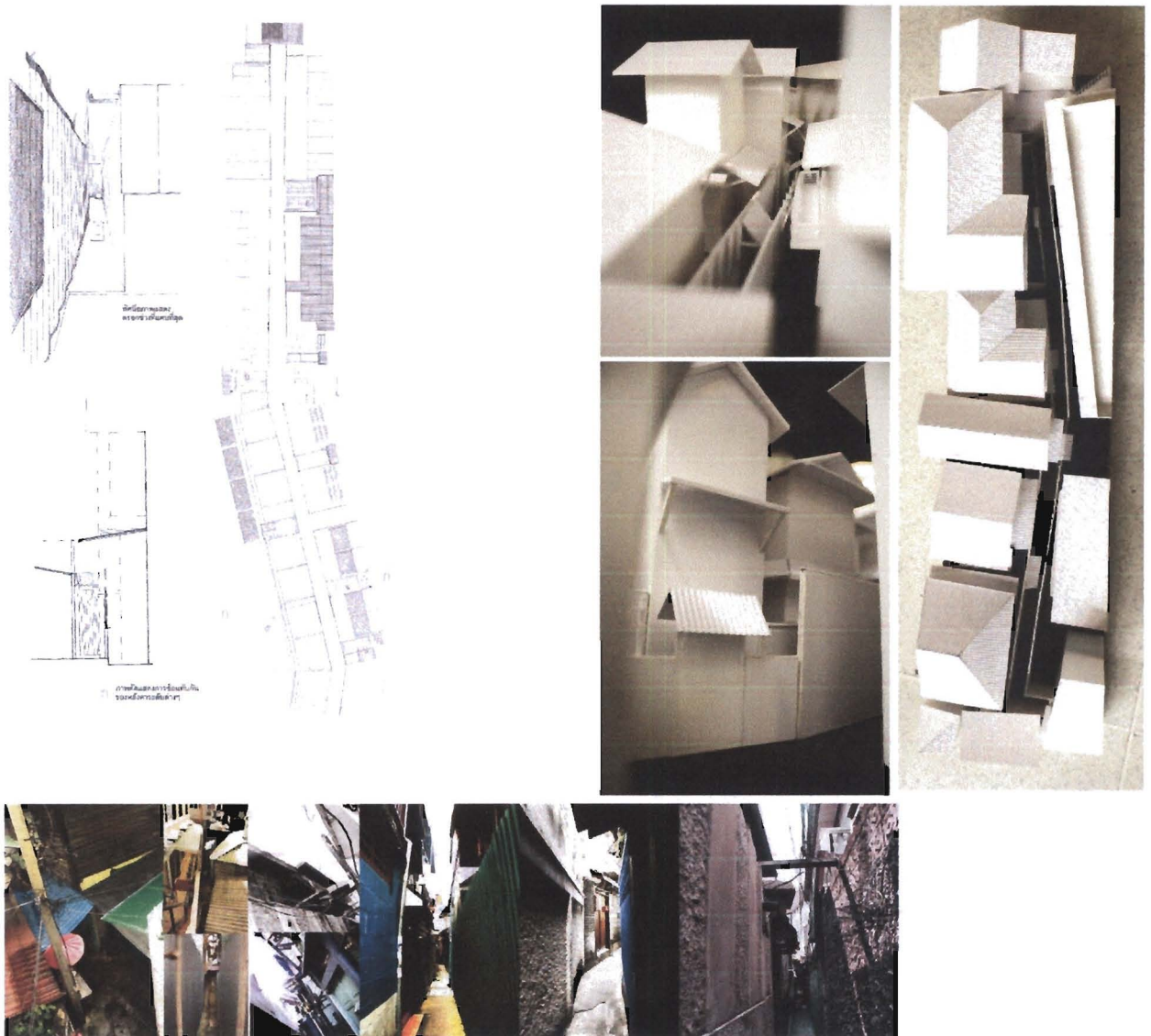

Illustration 17: Pictures show a narrow alley in the rear area of Masjid Chak Krapong Community

A Wooden Walkway nearby Chao Phraya River

Wat Sangwet Community

A wooden walkway shows the traces of old settlement of Bangkok, which buildings were located coexisted with waterways. This pathway connects the waterfront area and groups of wooden roll-houses. People occasionally use the pathway in front of their houses as semi-private living spaces.

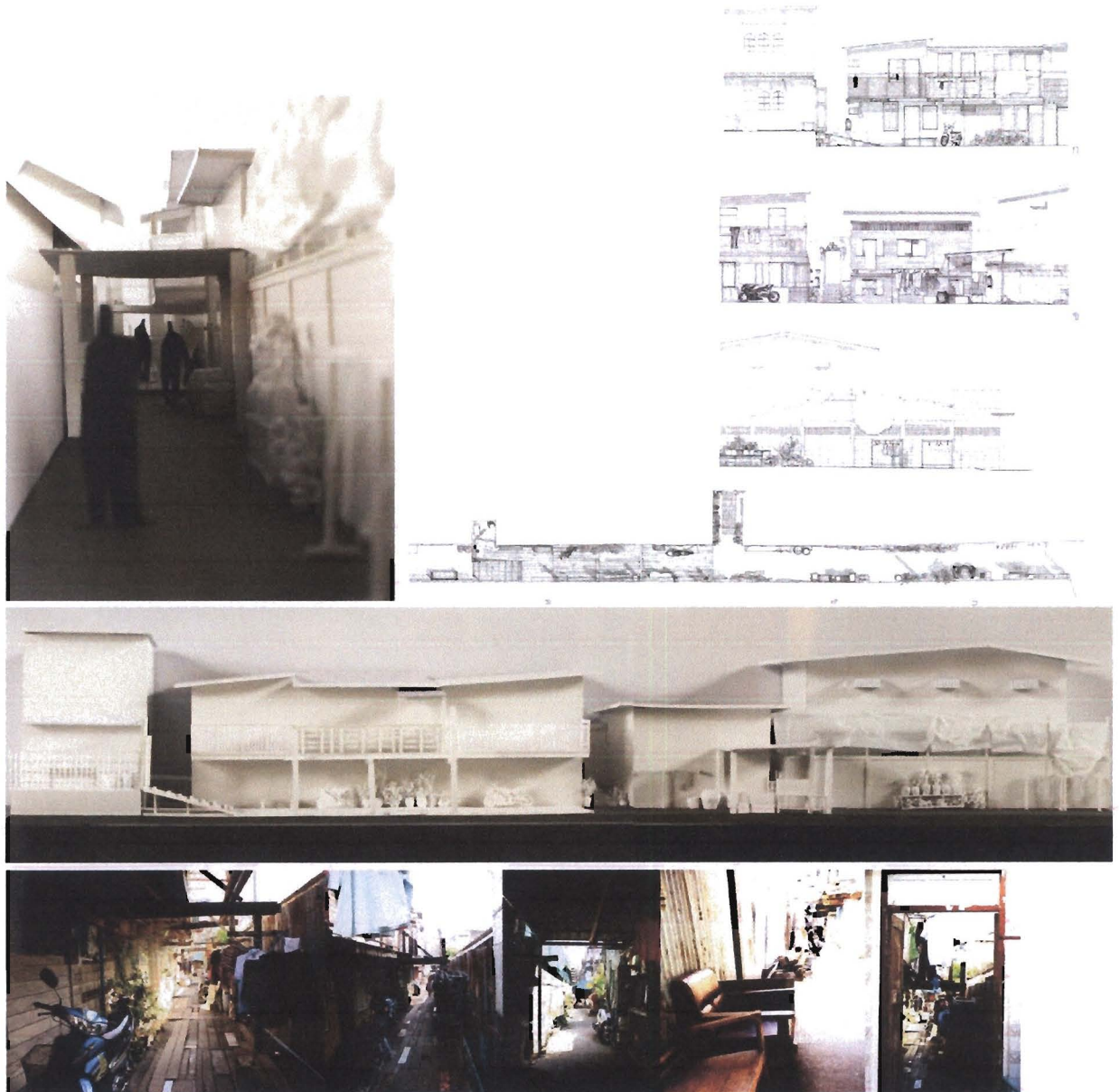

Illustration 18: Pictures show a wooden walkway nearby Chao Phraya River in Wat Sangwet Community

(Source: All illustrations are from the Project “Urban Heritage”: Banglamphu: Alone but not Lonely” (*Banglamphu Mai Lampang*), supported by the API Fellowships Program, the Nippon Foundation, 2011. The project overseer: Wimonart Issarathumnoon.)

HOW TO MEET A BALANCE POINT: Contemporary Use and Place Identities?

The fluidity of Bangkok urban fabrics makes place identities and continuity of urban life. However, current radical changes in forms, uses and meanings of the place caused by development pressures, particularly tourism, brought about the lost of place characters. On the other hand, the state-led revitalization plans caused the areas to transform to the restricted conservation zones where new developments are banned and urban density is reduced. As a result, the areas might lose their variability.

To avoid lessening the sense of place, we should pay more attention to rich cultural and social practices which shape formal and informal forms and create popular recognition of place. The fascinating and authentic characters should be raised as a part of urban values and the criterion for planning and designing urban forms, practices and meanings of the heritage districts in Bangkok.

REFERENCE

- Askew, Marc (1993), "The Banglamphu District: A Portrait of Change in Inner Bangkok," in The 1993 Year-End Conference Who Gets What and How?: Challenges for the Future, Ambassador City Jomtien, Chonburi, Thailand. 10-11 December 1993.
- (1996), "The Rise of *Moradok* and the Decline of the Yarn: Heritage and Cultural Construction in Urban Thailand," in *SOJOURN*, Vol. 11, No. 2, 1996: 183-210.
- (2002), "The Challenge of Co-existence: the Meaning of Urban Heritage in Contemporary Bangkok", in Logan, William, S (ed.) *The Disappearing 'Asian' Cities*, Hong Kong: Oxford University Press (China) Ltd.
- Dovey, Kim (2011), "Informal Urbanism as Resilient Assemblages." <http://www.placeresearch.net/pdf/ComplexAA.pdf>
- Issarathumnoon, Wimonart (2009), *Traditional Urban Community and Its Roles in Heritage Planning, A Case of Bangkok Heritage Core. Doctoral Thesis of the Department of Urban Engineering, Engineering Graduate School of the University of Tokyo, Japan, Mar. 2009.*
- (2011), *BANGLAMPHU: Alone but not Lonely (Banglamphu Mai Lampang): Architectural Heritage Presentation and Public Forum*. Bangkok: The Asian Public Intellectual Fellowships Program (API), The Nippon Foundation.
- O' Conner, Richard (1983), *A Theory of Indigenous Southeast Asian Urbanism*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

----- (1990), "Place, Power and Discourse in the Thai Image of Bangkok," in *Journal of the Siam Society*, Vol. 78, No. 2, 1990: 61-73.

ACKNOWLEDGEMENT

The author would like to express my sincere appreciation to the Asian Public Intellectual Fellowships Program (API), The Nippon Foundation for the great support on the BANGLAMPHU: Alone but not Lonely (*Banglamphu Mai Lampang*): Architectural Heritage Presentation and Public Forum (2010-2011). I also wish to express our gratitude to Banglamphu Civic Society (*Prachakom Banglamphu*), *Kasorn Lamphu* Youth Club, Banglamphu Cultural Heritage Revitalisation Organisation, and Association of entrepreneur in Khaosan Road. Moreover, I would like to thank students and colleagues who participated in the BANGLAMPHU: Alone but not Lonely Project for all great efforts in field area study, information analysis, and drawing.

ภาคผนวก ข

Issarathumnoon, Wimonrart and Boonprasong, Peeraya. "The Restatement of Banglamphu Wooden Houses: Cultural Significance and Sustainable Heritage Management." หนังสือประมวลผลการประชุมทางวิชาการ (Proceedings) ของ Malacca International Heritage Conference 2012 & 5th Tourism Outlook Conference 2012 ณ Holiday Inn Hotel Melaka จัดโดย Faculty of Hotel and Tourism Management, Universiti Teknologi MARA (UITM) ประเทศมาเลเซีย ระหว่างวันที่ 5-7 กรกฎาคม 2555.

THE RESTATEMENT OF BANGLAMPHU WOODEN HOUSES: CULTURAL SIGNIFICANCE AND SUSTAINABLE HERITAGE MANAGEMENT

Wimonrart ISSARATHUMNOON

Department of Architecture, Faculty of Architecture,
Chulalongkorn University

Peeraya BOONPRASONG

Department of Architecture and Related Arts, Faculty of Architecture,
Silpakorn University

ABSTRACT

Tourism has become an opportunity for investment and conservation in historic town. However, the endless massive tourism forcing new built of lodges and taverns causes remarkable changes to the neighbourhood built environment. Some existing houses were preserved to become a showcase and either converted into a new use. This paper explores uncertain issues of the complexities in Banglamphu urban heritage through the study of traditional wooden houses and its relation to the sub-cultures of the communities, uses and urban form. It aims further to investigate the intertwining factors integrating the continuity of these traditional wooden houses, and to seek possible solutions on sustainable management.

Key Words: Asian urban heritage, Bangkok heritage core, traditional wooden house, cultural heritage management, cultural tourism

INTRODUCTION

In European city, tourism is an opportunity for historic town to preserve its character and maintain an income level for local residents. Historic town conservation has become such a trend that it is becoming questionable whether too much being kept (Lowenthal, D., 2000). In Thailand, even though tourism is provided an opportunity for new investment, commercial demands force replacement of historic existence and give pressure on local socio-cultural patterns both on tangible and intangible values. One of that is the wooden house which is now facing change and replacement.

A house, which is a symbol of settlement and the way of living, demonstrates the owner personality and socio-cultural pattern. Not only is the house built for accommodate and protect the resident from outside danger, but also it is fabricated to respond to its surrounding environment and cosmology. In the study of historic conservation, a house is a tangible legacy associated to the past, which is assisted the historian to understand a previous framework of society, culture and economics.

The study of historic houses in Banglamphu is one layer of the BANGLAMPHU: Alone but not Lonely (*Banglamphu Mai Lampang*): Architectural Heritage Presentation and Public Forum, which examined Banglamphu urban heritage through the study of traditional wooden houses. The study is to observe transformations and changes to tangible and intangible characters of the existing traditional wooden houses in Banglamphu in order to understand the intertwining issues. Case studies of traditional wooden houses were examined to compare and contrast the built form and its relation to the sub-cultures, its built environment, and its continuity. Finally, the study aims at finding the sustainable ways for conservation and management of the traditional wooden houses. To preserve the houses in sustainability is a part of safeguarding the authenticity of Bangkok heritage place.

The structure of this study is divided into five parts: *first*, The Role of Traditional Houses in Asian Urban Heritage; *second*, Banglamphu Urban Heritage; *third*, Traditional Houses in Banglamphu; *forth*, Case Studies; and *fifth*, Conclusion.

THE ROLE OF TRADITIONAL HOUSES IN ASIAN URBAN HERITAGE

Over three decades, the changes of the perspectives on urban heritage have been obviously seen. The changes were from the static to dynamic, from centralised to decentralised, and a trend of looking at integrated conservation (Jukka, J., 2010; The Vienna Memorandum on “World Heritage and Contemporary Architecture—Managing the Historic Urban Landscape”, 2005). “Cultural heritage” in Asia also has been realised on its exclusivity based on the Eastern perspectives that is different from those in the Western countries. One of the distinctiveness is an issue about the plurality of authenticity of cultural properties in Asia, regarding the variety of local traditions and intangible values. As common view, the authenticity regarding Asian perspective not much pays high respect to intact fabric as in the initial Western notion. It pays respect to cultural diversity that may interrelates to variety of cultural resources—including form and design; materials and substance; use and function; traditions and techniques; location and setting; spirit and feeling (see The Nara Document on Authenticity, 1994; Taylor, K., 2006, for discussion).

In particular, cultural heritage in the urban areas in the non-western cities and towns expresses these interrelationships. In several Asian historic precincts, urban fabrics and urban structures have been interrelated with the pattern of uses, both the palimpsest of historical patterns and the current

pattern, especially, the traditional trades and inherited occupations. Additionally, the living urban assemblages have been inter-related to series of beliefs, day-to-day lives, as well as the strong associations between people and their places (The Hoi An Protocol for Best Practice in Asia, 1999; The Burra Charter, 1999). This interrelatedness between urban physical spaces and forms, and intangible values that reflects the uniqueness of Asian cultural heritage perspective on authenticity incites the formation of the proper ways to safeguard this authenticity.

Nevertheless, in these days, to preserve the authenticity of the urban heritage sites in Asian cities and towns has faced various difficulties. The dramatic alteration of urban fabrics replacing by new building is one of the main problems, as a result of economic pressures. The other threat is the loss of identity of places affected by the pressures from tourism development (The Hoi An Protocol for Best Practice in Asia, 1999; Nishimura, Y., 2005; The Seoul Declaration on Tourism in Asia's Historic Towns and Areas, 2005). Although tourism and the visitor economy are components in the economic well-being of many historic town and urban quarters, representing a considerable financial source for protecting historic fabric and conservation on an urban scale (Orbaşlı, A, 2000), the boundless growing of tourism business which allows new investment of lodges, bars, and restaurants embraced the historic community can outbalance between conservation and new development in several urban historic precincts in Asia.

On the other side of cultural heritage management, the stated-led conservation plans and policies are also main causes to immense reconstruction and community relocation. There are many top-down approach in conservation practices in Asian countries, especially in Bangkok, initiated the huge reconstruction project in the inner historic areas. Such projects paid high attempts to restoration of high value monuments; at the same time, create good vista to these buildings by clearance of less significant buildings, replacing with green open space areas.

The traditional houses in the urban areas in Asian cities and towns are one of imperative tangible heritage properties. As architecture demonstrates society of a place where it belongs to, houses are the smallest living units presenting layers of living that have served for the needs of the inhabitants over a long period of time. The houses also show local knowledge as they were appropriately built with their natural features and settings. Since the Asian historic areas have a mix in uses, a number of the traditional houses are used for other traditional functions apart from the use as residential spaces; for instance, uses for workshop spaces, old-style shops and restaurants. The houses thus have served for self-reliance local business. In term of physical aspects, the characteristics of the traditional houses allied with their surrounded urban features illustrate a distinctive image of whole heritage site; even though the traditional houses were commonly perceived as less significant vernacular architectures. They have not been concerned as monuments and listed buildings.

As the traditional houses express their impressive cultural significances, they should be preserved to show an entire picture of the heritage place. Correspondingly, their residents should be assisted to live and practice their works. It is to complete the authenticity of the Asian heritage places with the connectedness among physical forms, natural features and setting, and social and cultural values.

BANGLAMPHU URBAN HERITAGE

Bangkok is one of the Asian metropolitan areas that its urban heritage core still remains urban fabrics and patterns of uses. The heritage cores also have served for cultural tourism. Bangkok heritage core is thus a good case for the study on the issue of Asian urban heritage. Particularly, the traditional houses in the heritage areas of Bangkok that have been changed their physical forms, spaces, fabrics and uses, will be explored.

KRUNG RATTANAKOSIN AND BANGLAMPHU

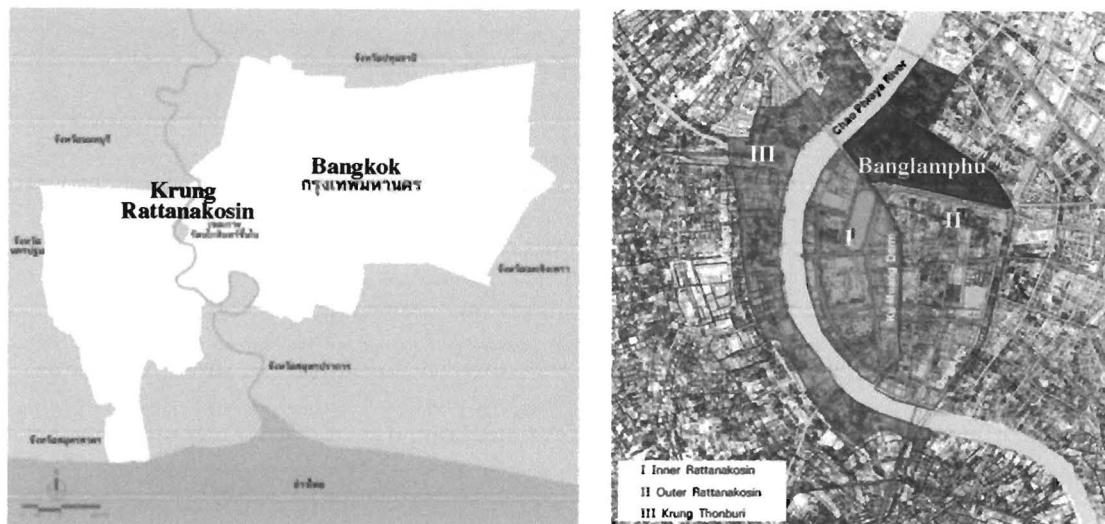
The Bangkok heritage core, namely “*Krung Rattanakosin*” is a preliminary settlement created during the reign of the King Rama I (1782). The city remarkable served as the most important political, socio-cultural and commercial areas of the country. Physically, the urbanised areas were created with fortification bounded with the city walls and the city moats in order to protect the city core. It was well planned based on the old indigenous settlements and ancient temples (Ayutthaya Era (1350-1767), a period before the establishment of Bangkok as the capital of Thailand). The original city elements comprised the royal palaces, palaces, temples and other national political institutes. Other imperative elements of urban Thai are residential areas containing groups of people who serve for royal families and temples, diverse ethnic groups and craft groups—including Mon, Laos, Muslim, Vientiane and Chinese. These communities have been located around palaces, religious places and marketplaces (Saksri, N, M.R. et al., 1991).

As a part of historic core of Bangkok, the district namely “Banglamphu” is located at the edge of the north-west *Phra Sumane* Fortress existed and spread to the east connected to the second ring of city moat, “*Khlong Rob Krung*”¹. Banglamphu gained the first important function as the royal hub comprising palaces and houses of servants serving the Second King in the early period of Rattanakosin. Later, the area changed to be a residential area of government officers serving the palaces and institutes located in the surrounded areas. With the mix of ethnic and craft groups, Banglamphu was a place for traditional crafts, in relevant with local sub-cultures, such as gold leaves, gold crafts, traditional food and institutes of Thai music and performances.

From the name recognised by local people, “Banglamphu” can be assumed its name from the area with the *lamphu* tree. As the boundary and centre of Banglamphu has been transformed through its

long history, regarding the recognition of people, Banglamphu today can be seen as a historic area with four main royal temples and Muslim mosquesⁱⁱ. The communities have clustered around temples, masjids and markets, associated with the ethnic groups, former artisan groups, and religious institutesⁱⁱⁱ.

Figure 1 Krung Rattanakosin and Banglamphu

Source: The Authors, 2011.

THE TRANSFORMATION OF BANGLAMPHU UNDER MODERNISATION AND TOURISM PRESSURES

Under the pressures of the modernisation in the turn of the twentieth century, the fortification was destroyed. Consequently, Banglamphu can be recognisable further north to Wat Sangwet Community and Wat Sam Phraya Community that have been once the periphery areas outside the city fortress.

In the year 1932, the period of Thai political revolution, Banglamphu faced a massively change as same as other parts of a historic core. These were that land properties of the palaces and ministries, which were belonging to the monarchy, were transferred to the hands of national government authorities. Then, the government institutes, offices of public sectors, and educational institutes were built; as well the new comers came to area, at the same time of the moving out of the local residents.

Banglamphu had been recognised as vibrant market and entertainment places with specialty goods and traditional crafts, associated with new conjunctions of three modes of transportation—waterways, trams and streets. Banglamphu was first known as a famous floating market due to the convenient location—the junction of Chao Phraya River and *Khlong Banglamphu* (the northern part of *Khlong Rob Krung*). The gardeners from the west area, Nonthaburi, came to Banglamphu to sell their

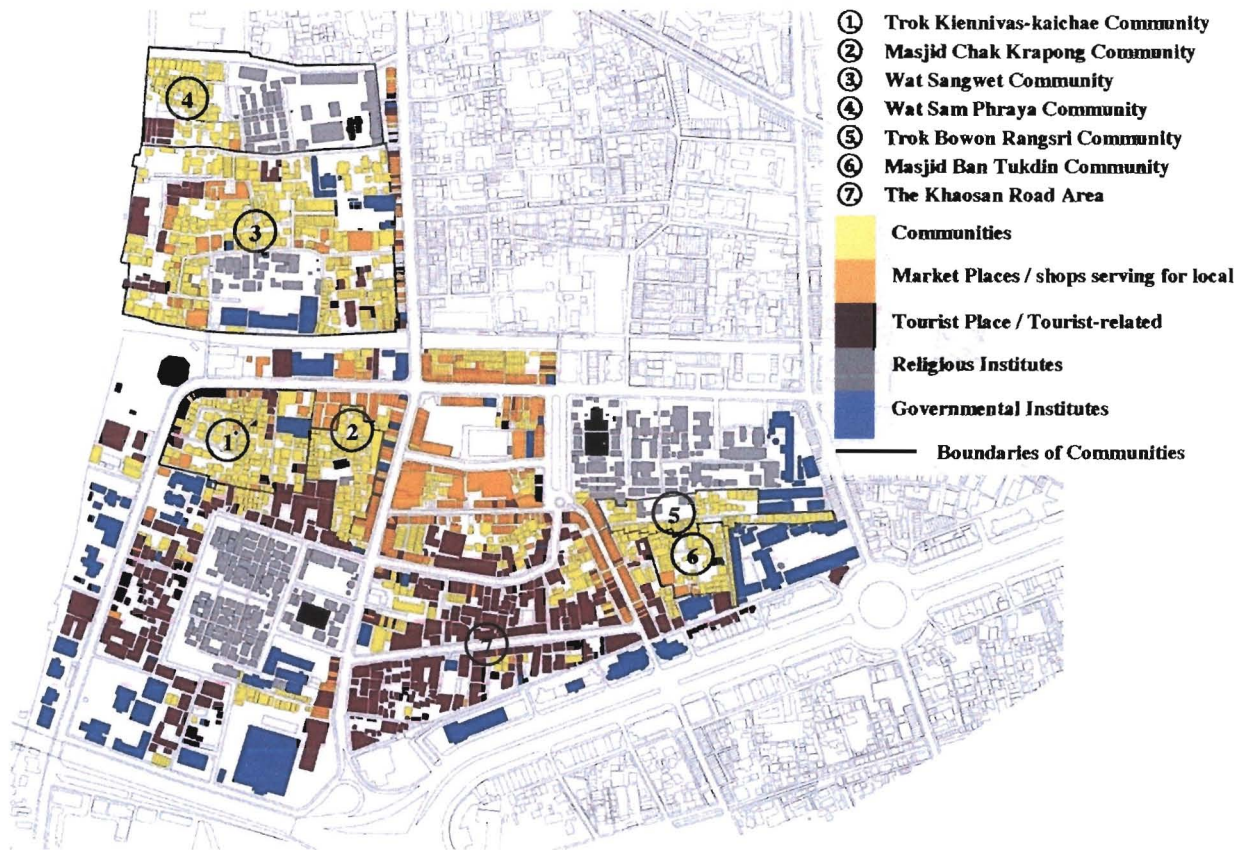
fruits such as durian, mangos and the others. The new road built in the early of 20 Century brought about a new market known as “*Talad Yod*” (*Yod Market*) to become the most famous market in the last century for its varieties of goods and products.

Far along the post Second World War period until the 1970s, the area experienced high economic growth. Subsequently its physical fabrics and socio-economic structures have dramatically changed. In the late 1970s, Banglamphu vastly transformed to be an area serving for international tourist facilities. The transformation was caused by the promotion of tourism in Thailand. From those tourism trends, Banglamphu has been occupied by tourist service areas with lots of guesthouses and tourist services. It brought about severe effects to local communities in the area. At the time of the coming of a new function as a tourist service place, the area has gradually lost its commercial activities as and population has diminished over time. This alteration was caused by the post war development from the city centre to peripheral areas.

The situation at Banglamphu vicinity is similar to the other Asian historic towns that the growth of tourism is the major business raising higher income and job opportunities from local level to national level. Khaosan Road is the most famous tourist place converging with its location which was surrounded by existing vernacular buildings and closed to the historic presence such as the Grand Palace and a number of historic temples. It has become famous tourist street providing lodges and leisure attracted overseas backpackers from over the world. Last decades, the name of Khaosan Road has shifted from the local to the world known level. Therefore there are the rising numbers of the tourists visiting this area. The investment of tourist facilities has expanded to further north where the main early communities exist.

Apart from the causes from cultural tourism that effected to Banglamphu, the state-led conservation plans and policies also caused the alteration of the area. In 1978, Banglamphu was promulgated as a part of the conservation zones according to the Bangkok Bicentennial anniversary in 1982. At that period, the Master Plan of the Rattanakosin Area was created. Later, based on the master plan, the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) regulation was enacted in 1987. The regulation controls land uses, building heights and building alterations. It also prohibits inappropriate uses of the historic area, such as hotel, and restricts the size of restaurant in the conservation zones, especially affected to the tourism development in Khaosan Road. Nevertheless, the legal controls cannot decelerate the alteration to heritage commodity. Local enterprises as well as outside developers have altered small buildings (including numerous traditional houses) to guesthouses, inns, and other tourist services. Initially, small-grained buildings in Khaosan Road have been changed. Afterwards, the tourist facilities placing old wooden houses and other small buildings have been expanded to the nearby communities, scattering in the entire Banglamphu area (see Figure 2).

Figure 2 Communities and Tourist Domain in Banglamphu

Source: Issarathumnoon. W., 2009.

Figure 3 (Left) Persisting traditional houses packed along narrow lanes in the Masjid Chak Krapong Community (Right) An old-style wooden house with its green space, well connected to shared walkways in the Kiennivas-Kaichae Community

Figure 4 (Left) Khaosan Road, a Famous Tourist Place in Banglamphu (Right) Ram Buttri Road, bounded Wat Chana Songkram Temple, a tourist area that has been expanded from Khaosan Road

Source: The Authors, 2011.

CULTURAL SIGNIFICANCES OF BANGLAMPHU IN TERM OF URBAN HERITAGE PLACE

Regarding the perception of the urban heritage that have changed along three decades, the cultural significances of Banglamphu have not been concerned only on its historical values, but have been paid respect on its “cultural value”, comprising historical value, social value and spiritual value (The Burra Charter, 1999). Economic value and architectural value are also concerned as Banglamphu cultural significances.

CULTURAL VALUE

The cultural value that is paid more concerns regarding the new perspective on urban heritage is local history and local traditions. In Banglamphu, local history is grounded on its sub-cultures of the ethnic groups, and groups of people along with the hierarchical social structure—royal families, monks, and common people. The old settlements of various groups of people brought about the diverse way of living (food, music and leisure, dresses, religions, accommodation and occupations).

The co-existence of high culture and common culture in Banglamphu still persist. In Banglamphu today, we can see the family who is specialised in *khone* (the royal Thai performance) dress makers. They still keep their practices in the centre of the Trok Kiennivas-Kaichae Community. Another family living further north is the master of traditional Thai musicians. This house that used to work for royal palace now is the centre for Thai music practicing for the young outside and youth in the community. One can never be forgotten is the gold makers in Muslim families

in the Masjid Chak Krapong Community. Their ancestors worked for royal jewellery, medals and insignias.

Additionally, the close-knitted communities in narrow lanes (*chomchon*) in Banglamphu brought about good society and good condition in living. Grounded on the groups with the system of beliefs, the respect on cultures of the ethnic groups and a sense of belonging, they have together worked in various forms of community organisations^{iv} for resolving environmental and social degradation. It is worth to remark that the steady former community structures and spiritual bonds are ones of main factors that reassure the residents to keep living in the area, to take part in communal works, as well as to look after their residential and sacred places.

ARCHITECTURAL VALUE

Concerning architectural value, Banglamphu has its architectural value not only on historical monuments and listed buildings, but also on the persisting urban fabrics and settings that illustrate recognisable cultural urban landscape. The original settlement patterns of Banglamphu that can be seen today are comprised of the structures of the city moats, the city fortresses, the palaces that line along Phra Athit Street, paralleled to the Chao Phraya River, and four major royal temples as the high value monuments.

The less significant vernacular architectures (in terms of historical and architectural values), such as traditional houses, are also important for Banglamphu urban heritage. It is because the historic houses are a part of the entire image of heritage place. The soft cores of low-scale dwellings have been clustered around the palaces and temples, inside the hard shells of shop-houses; the narrow lanes (*trok*); and minor waterways (*khlong*). The houses with its fabrics and spaces intertwine a mixture of cultures—the patterns of uses, series of beliefs, day-to-day lives, as well as the people-place associations. They thus help to complete a continuity of urban vista. In Banglamphu, several houses without their fences blend houses that (the private domain) with public pathways. The variations of semi-private patterns are created—for example the outdoor living areas, the small shops extended from the private houses. They are therefore recognised as an urban street life that is one of worth Bangkok urban cultural heritage (Webster, D., 1999).

Moreover, the design and form of the traditional houses themselves also express unique characteristics. The old neighbourhoods of Bangkok (often distinguished by their wooden houses with distinctive gable detailing) are still discernable by their location, beside the temples (*wat*) clustered around the old palaces of noble families and behind shop-houses (Askew, M., 1994).

ECONOMIC VALUE

Banglamphu with its best location has revolved thriving economy over time since the beginning of the vibrant market place last century, followed by the expansion of shops, leisure and entertainment before the Second World War. Since the late 1970s, it has transformed to serve for mass tourism. The active functions of Banglamphu illustrate the dynamic historical patterns connected with the current pattern. It also shows as a mix-used areas among residential use, commercial use, religious, crafts and arts, as well as governmental institutes. Particularly, its vigorous pattern of bazaar can be recognised as one of distinctive characteristics of Asian urban heritage cores.

TRADITIONAL HOUSES IN BANGLAMPHU

The study examines the traditional houses in Banglamphu as an important element to fill the understanding about the authenticities of urban heritage in Bangkok, and lastly, to seek for a good solutions to preserve and enhance their values. To accomplish these, the study inspects the houses on architectural characteristics, simultaneously on the intertwining of diverse socio-cultural pattern and the transformation of politics and economics factors. The study shows how the houses have transformed to present state.

STYLE

Through an era, the houses in Banglamphu was transformed and added on over time from the house that responded to the local environment to the house that built to suit the owner needs. Therefore it is very difficult to differentiate the house styles clearly. Based on the transformation of characteristic, the traditional houses in Banglamphu can be differentiated into four categories: Thai Traditional House; Thai House with Fretwork; Thai Traditional House with Modification; And Thai House in Simply Form^v.

1) Thai Traditional House

The study of the early Bangkok house had to assume from moral painting in the temple, literature and monk accommodation (Tipathat, P. & Pongsathat, M., 1982). The house at this time was a Thai traditional house built along the Chao Phraya River and Banglamphu Canal. It was constructed by pre-fabricated wooden walls embraced stilts covered by steep straw roof. At the edge of the gable, the rake, projecting edge of sloping roof was not only protecting the roof tiles from the wind, but also it characteristic is distinguished to the local

area. The house also has an overhang eave supported by a wooden stick in order to protect the house from the sun and the rain. The outdoor terrace, used during the flood time (Malakul, P. [n.d.]), was a shared relaxing space in the clusters in the evening.

2) Thai House with Fretwork

After the welcome of foreign culture, another version of Thai house was shifted to colonial style. The new wooden house with fretwork was transformed from the colonial house in Singapore and Penang. The house planning was shaped in geometry forms which are mainly composed by rectangle, square and hexagon. The relationship of the function was changing from the early Thai house when 2 storey of the house are used. The ground floor is usually held the semi-private functions such as living room and the dining room while the upper floor is placed by private bedroom. In the rich family, the bathroom was also installed. The stair which used to be outside was relocated to inside, but the house still has a large balcony enfolded.

3) Thai Traditional House with Modification

The trend of the Thai traditional house later was not as popular as the early Rattanakosin. After strong colonial style spread to Bangkok, material used in the construction was changed. Metal sheet like zinc was become a new roof tile, the roof slope was therefore dropped to slight angle and developed to simpler styles such a hip roof. The window which used to open inward was shifted to open outward due to the new metal hinges. A small projected window opened outward was installed at the bottom of the window leaf for better ventilation. The overhang eave used to support by the large wooden stick was replaced by a thin cast iron strip. The outdoor terrace was covered by the slight slope roof due to new technology of roof tiling.

4) Thai House in Simply Form

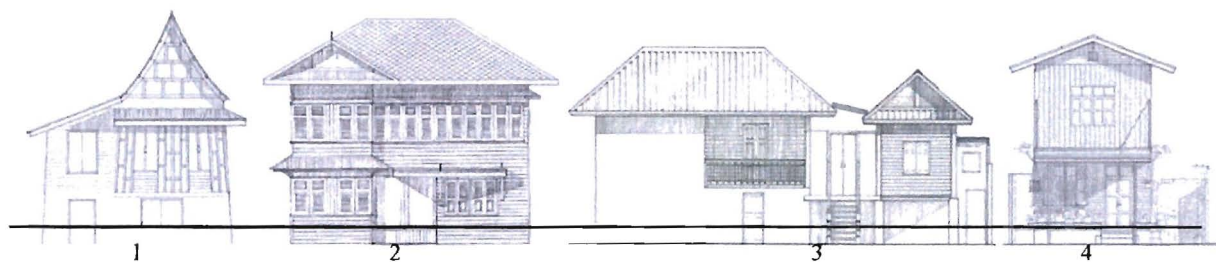
After the Second World War, there was a significant change to the Thai house due to the price of material and construction. The house was transformed to a simpler style. The ground floor and the second floor were built on an honest rectangular plan and both plans are the same size. The balcony was become unnecessary component. The slope of the roof is even slighter than the house in the third period. Some houses were constructed by the concrete construction with the wooden floor boards and walls while the others were built by the concrete mixed with wooden structure at the top floor.

Figure 5 Four Categories of the Traditional Wooden Houses in Banglamphu (Kiennivas-Kaichae Community, Masjid Chak Krapong Community, Wat Sangwet Community and Wat Sam Phraya Community)

Source: Issarathumnoon, W. & Boonprasong, P. (Eds.), 2011.

Figure 6 Four Categories of the Traditional Wooden Houses in Banglamphu

1. Thai Traditional House
2. Thai House with Fretwork
3. Thai Traditional House with Modification
4. Thai House in Simply Form

Source: Issarathumnoon, W. & Boonprasong, P. (Eds.), 2011.

SETTING

Inhabitants in Banglamphu, at the beginning of Rattanakosin, related their lives to the waterway for consuming, transportation and hunting. Most houses were placed in the river as a floating house or built on the bank (Tipathat, P. & Pongsathat, M., 1982). The front of the existing house built on stilts was facing the Chao Phraya River, *Khlong Banglamphu* (a northern part of *Khlong Rob Krung*) and brooks. Once the town was developed, the shop-houses along the new Phra Athit Road, the front of the house was inverted to the main road. The canal side was ignored and turned into the back of the house. Later, the sanitary system has absolutely separated lives from the water way (Silapee, A., 2004). A number of canals and brooks were paved to the delighted thoroughfare of the new transportation mode such as a car.

Banglamphu native landscape can be understood by the pattern of water base settlement which was organically shaped. The alley was the linkage in the original pattern of clusters of settlement on waterway and minor canals (Askew, M., 1994). In a compound where the same family usually lives together in the form of cluster (Pirom, S., 1995), each house is connected by central court used for family activities and outdoor garden. This character is now almost disappeared from the replacement of houses due to the limited land area. On the other hand, the landscape can be only a shared public alley divided the two houses. After the relocation of unwelcome outsiders and the development of land law, the fence was installed around the cluster to shape the higher security for the house.

FORM AND SPATIAL PLANNING

According to the tropical climate which is hot and humid, the Thai traditional house was set in the form of clusters which had a shared terrace in the middle for good ventilation. This outdoor terrace is also used as a communal space, where the whole family gathering together, seems to exist in most houses for leisure and entertainment. The bedroom and the kitchen, which are enclosed by the pre-fabricated wooden wall, were placed each edge of the terrace.

Later, the house shape was changed to the colonial style that the cluster was converted to a single form except the kitchen. The communal space, the size of the space is variously, still exists in the form of living room at the ground floor, whereas the bedrooms are located on the upper floor.

MATERIAL LIMITATION

Material and construction of the historic house demonstrate the blossoming age of Thai forest through the teak wood house aged 60-90 years, before concrete has become a favourite material

in the house construction due to its durability. At the same time as the decline of the Thai forest, teak wood is precious goods. Concrete has become the major material for a new extension and the installation of more rooms on the ground floor. Sometimes, the wooden stilts were replaced by the concrete one in order to protect the whole house from the termite. Recently, the decay wooden boards at the upper floor were replaced by counterfeit material which is similar to wood.

EXTENSION OF USES

As a part of conservation area, uses, height and set back are the main constraints for the new buildings. Therefore, the addition is the best solution to extend the needs of space. The further change to the house character was more broaden when the development of the flood protection cultivated in inner area of historic core of Bangkok. The ground floor of the house was developed to hold further uses. All kitchens and the communal space were moved down for easier accessibility. For the families that have their own business such the local shops and salons, the front of the house are enlarged as a one storey space covered by simple lean-to roof.

Recently, tourism has become an opportunity for the extension and conversion of houses for further uses such as guesthouses and taverns. Normally hold at the ground floor or at the back of the house, in some cases, the extension is done by lift up the ground floor. In this way, the wooden part is safe from live load while the building is attended more useful space. The conversion of use may include the transformation of the inner area where the room is divided into smaller space. Sometimes, the inner wall was ripped off for a vase space. If the owner has low budget, some adaptation to parts of the building is applied (Silapee, A., 2004).

CASE STUDIES

Case studies of the traditional wooden houses in Banglamphu are reflected in the transformation based on the inter-connected factors of the needs of inhabitants, form and design, materials and substance, use and function, traditions and techniques, location and setting, spirit and feeling, and economic pressures, especially from cultural tourism and rising land prices. In view of that, the transformation of the houses can be considered in five categories: The house as a house; The house with constraints of guesthouses massive tourism; The house converted into a new use; The house served for heritage commodity; and The demolition of the house and the replacement.

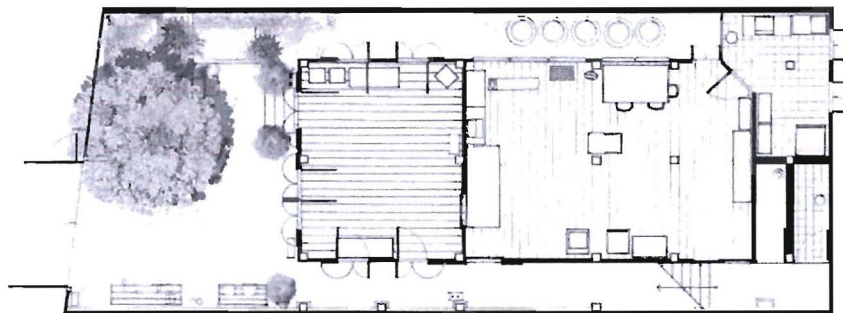
THE HOUSE AS A HOUSE

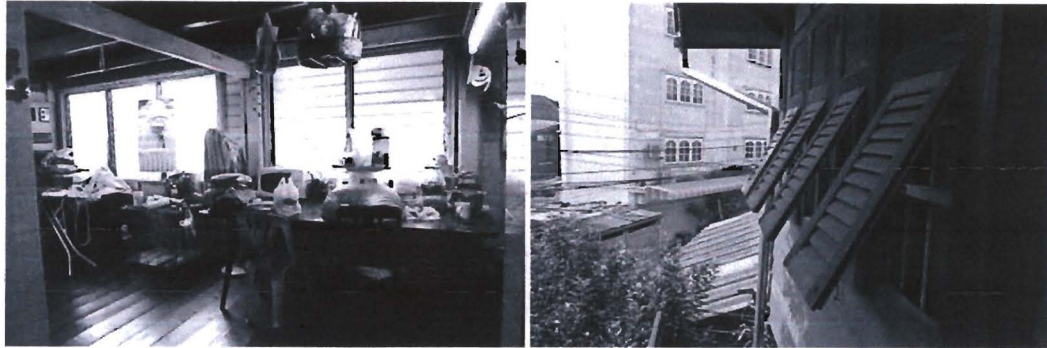
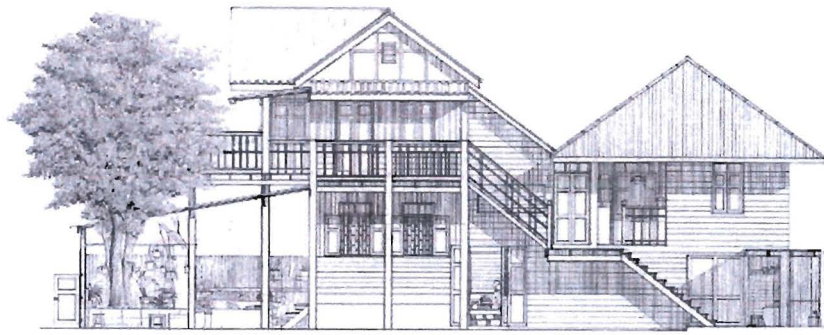
“Bann Poonthawee”, is a sample of the house that still retained its use as a family house. Located on the core of Kiennivas-Kaichae Community where the indigenous settlement of royal servants encircled by the modern shop-houses, the house is built on the leased land owned by the Crown Properties Bureau. As a pensioner, Ms. Poonthawee is living with her son and daughter, who are working for private companies and her sister. At the same time, there are some relatives living in the same compound. Although the overall pattern of the area is based on alley linkage, the street in front of “Bann Poonthawee” is wide enough for a car which is a new mode of new contemporary way of living to drive to.

Nobody has actually known when the house was built. However, the study of the architectural features of wooden structure can be alleged that the house could be around 80 years old or more. The architectural form of the house, built by teak wood, can be separated into two parts. The back part of the house can be assumed that it is older than the front part of the house due to its characteristic which looks like the Thai traditional house built on stilts. The front one is an actual 2-storey building. These two parts are connected by the outside stair enfolded around the north side of the house. The back part was later replaced by the concrete construction at the ground floor, after the flood protection was achieved. The use of this extension has become a favourite communal area for all family members taking place as a living, dining and laundry areas. The house functioned semi-private activities at the ground floor while all private sleeping areas are located on the upper floor.

Even tourism starts to spread over the enclosed shop-houses on the outer of the block; this house does not seem to have any pressure from massive tourism. This could be the sense of pride that linked the owners of the houses to Banglamphu. At the same time, the increase of land values does not have any impact to the house since the owner has no right to sell, convert or rent out the land to the others.

Figure 7 Features of Baan Poonthawee

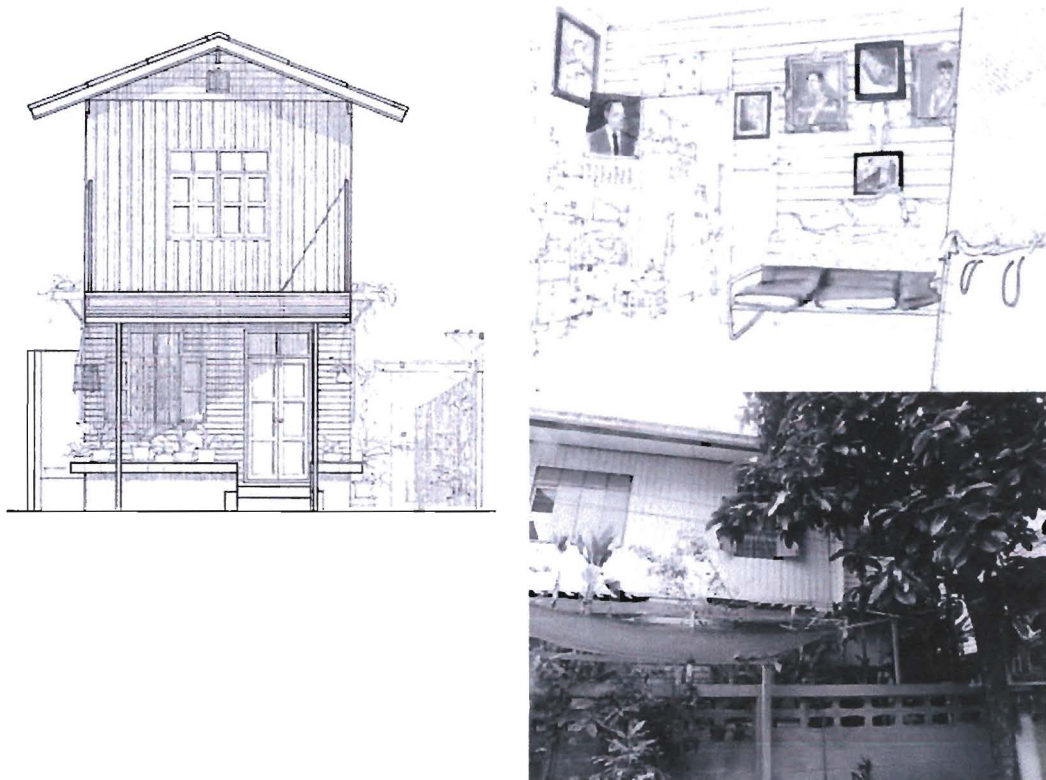
Source: Issarathumnoon, W. & Boonprasong, P. (Eds.), 2011.

THE HOUSE WITH CONSTRAINTS OF MASSIVE TOURISM

“Bann Apaipolacharn” is one sample of the houses that maintained its use as a house, surrounded by the pressure of tourism. The house is situated in the land leased from Wat Sangwet. The house is clustered of a few houses constructed in the same area. At the beginning, it was built to serve the family of the royal firework maker who is working in the palace nearby. At the beginning, all family members are used to live together in the main house before the new house was later built for the two sisters at the front of the main house. Next, the main house, was inherited to the older brother after his marriage, was the place that raised his eight sons and daughters. After that, the main house was extended at the back responded to the more space demands. The house in the past was constructed by wooden construction similar to the other houses in the same area. Built on wooden stilts to leave the ground floor with no uses, the house can stand during the flood time. Later concrete construction was replaced at the ground floor to protect the wooden part from the termite. The original painted wooden wall board, window and door details at upper floor demonstrate the highly skill of the local carpenter. The extension at the back of the house is used as a kitchen while the communal area was relocated to place at the back house.

Due to the location of the compound placed at the edge of the Kiennvas-Kaichae Community, the house is now under the pressure of massive tourism. The front of the house is faced to the back of the large guesthouses and restaurants. While the area is facing the constraint of land values, the owner has no right to sell or rent out the land to the other vendor.

Figure 8 Features of Baan Apaipolacharn

Source: Issarathumnoon, W. & Boonprasong, P. (Eds.), 2011.

THE HOUSE CONVERTED INTO A NEW USE

“The Villa Guesthouse”, located in the area of the Wat Sangwet Community, is a sample of the house which is divided some parts for business opportunity. The owners are pensioners who are living in the area for more than 60 years since the relocation of their parents to Bangkok. As a single woman, the owner shared this house with her younger brother at the front part of the ground floor. The large wooden house used to serve a number of the family members in the past before other brothers and sisters moved out for marriages. The existing house used to hold the activities only on upper floor as the other houses built on the stilts for flooding reason. After the trend of converting an old house has become an opportunity for higher income, the owner of the house decided to convert the upper floor and the back part of the house as a short stay accommodation for foreign tourists. The house is presently divided into 10 rooms for the guests

and the existing bathrooms are shared among them. The room is rented without the air condition installed in order to preserve the old way of living. The existing garden at the front of the house was preserved as a relaxed and smoking area. Even though the house location is far from the centre of Khaosan Road, it is served the tourists who prefer the privacy during their stay.

Figure 9 Features of the Villa Guesthouse

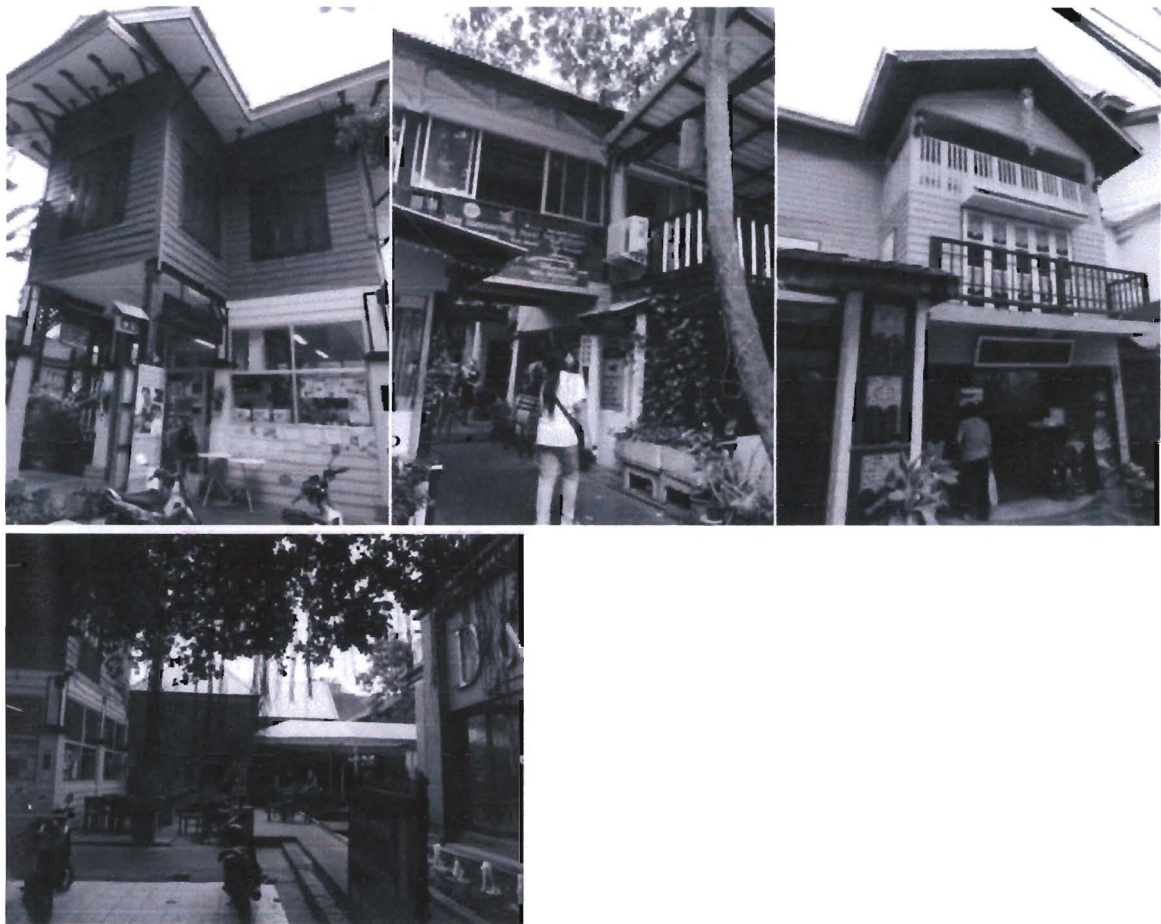

Source: The Authors, 2011.

THE HOUSE SERVED FOR HERITAGE COMMODITY

In Trok Mayom, one of developed alleys which used to be a residential area for government officers, next to Khaosan Road, there are a number of clusters preserved as showcases for the tourists. Due to the location which is just behind one of the biggest famous inn, the cluster has become an opportunity for new investment such leisure facilities like spa, cooking school and salon. Compared to the Kiennivas-Kaichae Community and Masjid Chak Krapong Community, the study of the houses represented that they were built in the later period when the western influence was arrived. The size and character of the houses in this area also demonstrate that the previous residents in this area are upper class. In the D&D Plaza, the previous wooden houses built on the stilts were preserved and converted for holding small businesses. The rental space is divided into two parts: ground floor and upper floor. Each floor is held different uses. In fact, the ground floor of the first house is used for a cooking school while the upper floor is taken place by a Thai massage business. Another house closed by was changed to a salon at the ground floor whereas it is a tour office at the top floor. The new landscape in the compound was conceived to suit with the new uses. The new pavement and decorated tree pots were installed while the significant features such a big tree and small alley were preserved.

Figure 10 The small traditional houses in D&D Inn Plaza and the nearby area, which were converted to small tourist businesses

Source: The Authors, 2011.

THE DEMOLITION OF THE HOUSE AND THE REPLACEMENT

Definitely, the houses, that cannot maintain their uses as a house, have to come to an end. Some houses were sold due to the higher price of the land value while the others cannot resist socio-cultural changes in Banglamphu. The new strangers who came into the area, have caused problems that never been happen in Banglamphu previously such as drunker and robbers. The existing area is now not suitable for contemporary family life style. The narrow alley is not convenient for accessibility both walking and car while the limitation of land area is difficult for further extension and green space.

Figure 11 The Demolition of Existing Traditional Wooden Houses

Source: The Authors, 2011.

A SUMMARY OF CASE STUDIES

According to the five case studies, although the relocation of local people to the suburb area cause a number of wooden houses to become redundantly, the growth of the tourist business has altered Banglamphu environment and socio-cultural pattern. Some houses can retain their uses as a house while the others have forced to changes to a new form both uses and appearance. The summarisation is compared between the preserved house and the house with the new uses in terms of house styles, setting, landscape, and materials.

In term of architectural styles, generally, the houses with distinctive character are difficult to prolong their lives as a house compared to the house with less architectural values due to the business approach. On the other hand, some houses with high architectural values have been transformed to new uses related tourism which help them to survive from the demolition. With the conversion, the original houses were faced changes of appearance. Some extension was installed at the outside for more demands of space. Therefore the houses may lose its authenticity.

Regarding the location and setting, although the growth of the waterway pattern street is not convenient for modern way of living which car has become one of the main facilities, the historic settlement on water base providing unique identity to the area which has become benefit for tourism. The historic wooden houses in the core communities which are embraced by the commercial buildings tend to maintain their uses as a house while the houses located in the

tourist centre were converted into heritage products. Some cases were demolished for the high demand of new accommodation buildings and the prices of the land values.

By means of landscape, most of houses can maintain its communal character; even it is converted into new uses. With the preserved one, the compound in the house still exists for privacy use. In fact, it is very difficult to find such a house with a green space. At the same time, the conversion one can also preserved the house landscape due to the commercial reason. Although the relationship of relatives in the community slowly disappears, the character of the alley is preserved to be a part of distinctive local landscape.

In relation to material and construction, due to the high cost of wooden repair and replacement, the historic wooden house has transformed to simpler character. The use of new counterfeit wood has become one of the solutions. The house which is converted to the tourist related uses seems to present the outside appearance better than the one used as a house because of the business reason. Although the façade was preserved, the authenticity of original material is lost.

The study demonstrated that the historic wooden houses in Banglamphu was adapted and transformed following the factors of social, economic, culture and environment in each period of time. Today, the expansion of tourism in Khaosan Road has become the significant factor which alters these historic houses. Although some houses are facing the constraints of extension with regard to transformation of form and uses, tourism is providing the opportunity for the historic house to prolong their lives. The owners of the houses will have opportunities to raise the family income which can be spared for repair and fixing their properties. At the same time, the historic houses can maintain its character as a part of urban heritage providing picturesque quality and identity to Banglamphu.

CONCLUSION

The current situation in Banglamphu can compared to the other Asian cities where tourism embraced the historic settlement. It is causing the expansion of investment markets in the heritage sites. The *increase of the land value has encouraged new generation to sell the land to the venders and then relocate*. The existing houses both the distinctive one and the common one have converted and extend to a new use related to tourism. In this way, the owners of the house will have higher income to maintain their properties. From these circumstances, the study found that the traditional houses in Banglamphu are transformed in dynamic approach of historic patterns both on physical structures and pattern of uses. The sustainable ways for conservation and management of the traditional houses to safeguard the authenticity of Banglamphu cultural significances are proposed as follows.

ENHANCE SENSE OF COMMUNITY AND SENSE OF PRIDE

The development of tourism in local community must be based on balance between local cultural heritage and way of living (Khanjanusthiti, P., 2009). Thus, to preserve the traditional house is not only to control the physical elements and the uses, but also to encourage the residents to stay in their houses and to keep their practices. In accordance with the case studies, the strength of the communities in Banglamphu has supported the inhabitants to stay there with a sense of pride. The ways to efficiently generate the community strength are to encourage people to participate in local community organisations, and to high lightening local sub-cultures, sharing local identity, pride and care about the future of Banglamphu.

CONTROL THE CHANGE OF ARCHITECTURAL FEATURES AND USES

Although the houses with distinctive architectural values must be well preserved and cared, the houses with less architectural values must be conserved as a part of picturesque architectural ensembles. Conservation of Banglamphu as the urban heritage place should consider in a holistic approach and allow small architectural assemblages to change with regards to local social, economic, politics and environmental aspects.

Conservation of houses should be therefore done in two major ways: Preserving a historic fabric and safeguarding a sense of place. *Firstly*, the house with distinctive physical values should be preserved for the new suitable use. In this way, the house can be retained its authenticity, but allow only the uses which is safe for the historic fabric. The new requirement should have a similar area and spatial planning to the houses. *Secondly*, the physical appearances of the houses can be transformed to suit new uses. Some parts of the house can be ripped off for larger area or a room can be divided into a number of rooms to making more profit. However, rate and degree of changes must be controlled and conservation theory must be applied. High and colour should be controlled to preserve the overall characteristic. At least, some authenticity is left while allow new layer to add on. With the both ideas, the owner should understand the value of the house and the pattern of the new use, before any conversion is proposed.

Apart from the importance of the traditional houses in architectural values, the houses are gorgeous pieces of urban fabrics. As the houses have been packed along the narrow walking lanes which some parts of them once used to be water ways and farm lands, they shows all image of the reminiscences of the old Bangkok. It is thus necessary to control their scale, height, forms, spaces, appearances, some details in order to indicate layers of city formation, as well as

to keep continuity of vista. The controls should be done by legal tools and the promotion of house values on an issue of cultural landscape to the residents.

BALANCE RESIDENTIAL USE AND HERITAGE COMMODITY

Located in a mix-used area, the traditional houses in Banglamphu have been functioned as residential spaces, working spaces, commercial areas, as well as shared spaces accompanied with the narrow lanes. These days, some houses have been converted to a new function that is to facilitate tourists, such as turning to be a guesthouses, bars, or souvenir shops. Some houses gained immense negative effects from the pressures of tourism. From this phenomenon, the residential and communal uses of the traditional houses should be protected, harmonising with new tourist uses. It is to affirm that the heritage place will not be decontextualised.

REFERENCES

- Askew, M. (1994), Bangkok: transformation of Thai city. In *Cultural Identity and Urban Change in Southeast Asia: Interpretative Essay*. Victoria: Deakin University Press. 85-115.
- Issarathumnoon. W. (2009), *Traditional Urban Community and Its Roles in Heritage Planning, A Case of Bangkok Heritage Core*. A doctoral thesis presented to the Department of Urban Engineering, Engineering Graduate School of the University of Tokyo.
- Issarathumnoon, W. & Boonprasong, P. (Eds.) (2011), *BANGLAMPHU: Alone but not Lonely (Banglamphu Mai Lampang): Architectural Heritage Presentation and Public Forum*. Bangkok: The Asian Public Intellectual Fellowships Program (API), The Nippon Foundation.
- Jukka, J. (2010), Note on the Definition and Safeguarding of HUL. *City & Time*, 4 (3). 41-42.
- Khanjanusthiti, P. (2009), *Conservation of Architectural Heritage and Local Community*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Lowenthal, D. (2000), Possessed by the past. In Orbaşlı, A. (Ed.), *Is Tourism Governing Conservation in Historic Towns. Journal of Architectural Conservation*, 3. 7-19.
- Malakul, P. [n.d.], *The evolution of Thai House in the Middle Region*, [n.p.].
- Nishimura, Y. (2005), Rethinking Cultural Heritage in Its Setting in Changing Townscapes and Landscapes. *ICOMOS News*, 12(1).
- Orbaşlı, A. (2000), *Is Tourism Governing Conservation in Historic Towns?. Journal of Architectural Conservation*, 3 (11).
- Pirom, S. (1995), *Thai House in the Central Region of Thailand*. Bangkok: Kurusapa Publishing.
- Saksri, N, M.R. et al. (1991). *Krung Rattanakosin: Physical Elements*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Silapee, A. (2004), *The Research on Wat Sangwet Community History*. Bangkok: UNESCO and Office of the National Culture Commission.
- Taylor, K. (2006), The Cultural Landscape Concept in Asia The Challenge for Conservation. *Proceedings of International Conference on "Sustainable Local Heritage Conservation: The Transdisciplinary Approach" and ICOMOS Thailand Annual Meeting 2006*. 93-104.
- Tipathat, P. & Pongsathat, M. (1982), *Houses in Bangkok: Forms and transformation in 200 years (1782-1982)*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significances* (1999).
- The Hoi An Protocol for Best Practice in Asia* (1999).
- The Nara Document on Authenticity* (1994).
- The Seoul Declaration on Tourism in Asia's Historic Towns and Areas* (2005).
- The Vienna Memorandum on "World Heritage and Contemporary Architecture—Managing the Historic Urban Landscape"* (2005).
- Webster, D., (1999), *Urban Cultural Heritage in Thailand: Development Dimension*. Thailand Urban Cultural Workshop, Chiang Mai, 21-22 June, 1999.

ACKNOWLEDGEMENT

The authors would like to express our sincere appreciation to the Asian Public Intellectual Fellowships Program (API), The Nippon Foundation for the great support on the BANGLAMPHU: Alone but not Lonely (*Banglamphu Mai Lampang*): Architectural Heritage Presentation and Public Forum. This study is conducted as a part of the preparation process—field surveys, data collection, and analysis, under the BANGLAMPHU: Alone but not Lonely Project. Moreover, the authors are deeply thankful to the Ratchadapiseksompoch Grant, Chulalongkorn University, for the research grant (2010-2011).

We also wish to express our gratitude to community organisations in Banglamphu, including the registered community organisations, Banglamphu Civic Society (*Prachakom Banglamphu*), *Kasorn Lamphu* Youth Club, Banglamphu Cultural Heritage Revitalisation Organisation, and Association of entrepreneur in Khaosan Road. Particularly, we are greatly thankful to Ms. Aurasri Silapee, the chairperson of Prachakom Banglamphu, and Ms. Panthip Likachai, a leader of *Kasorn Lamphu* Youth Club for their experience sharing and effective cooperation and assistances.

For the processes of field area study, information analysis, and drawing, we would like to thank students and colleagues who participated in the BANGLAMPHU: Alone but not Lonely Project. Without them this study cannot be possible.

ⁱ “*Khlong Rob Krung*” means the city-bounded moat. The moat was built in the period of Bangkok establishment in order to expand the city to the further north areas. The moat connected the areas around Wat Sangwet Visyaram in the north-western part to *Mahanak Canal* in the eastern part of the city. The northern part of *Khlong Rob Krung* has been called “*Khlong Banglamphu*”, which originally became the name of the Banglamphu area.

ⁱⁱ Four main temples in the precinct of Banglamphu comprise: “Wat Chana Songkram” with its original name is “Wat Khlangna” (the temple in the middle of rice field) with its Mon name “Wat Tong Pu” where used to be the place of Mon settlement areas; “Wat Sangwet Visyaram” with its previous name “Wat Banglamphu Bon” (the upper area of the temple in the location where surrounded by the indigenous trees called “*lamphu*” (*Sonneratia caseolaris*) trees, or “Wat Sam Chin” (the temple that was built by three Chinese men); “Wat Sam Phraya”, a temple that is located on the area north further from Wat Sangwet; and “Wat Bowarnniwate Viharn” which is located along the South bank of canal in the east of the area, which was built in 1824-1832 during the reign of the King Rama III. An imperative mosque is “Masjid Chak Krapong”, located next to the Wat Chana Songkram. It is an urban village of Muslim people who came from the southern part of Thailand.

ⁱⁱⁱ The communities that have steady associations between the residents and temples are Wat Sangwet Community, Wat Sam Phraya Community, and Trok Bowon Rangsri Community. The communities that have been grounded on Muslim cultures are Masjid Chak Krapong Community and Masjid Ban Tukdin Community. Trok Kiennivas-Kaichae Community can be called as ‘a Mon community’, as some of the residents’ families are Mon families. In other words, it is ‘a palace community’ as it is located in the former palace area.

^{iv} Various community organisations in Banglamphu include the registered community organisations (*chumchon*)—covering the residential areas inside the urban blocks, based on indigenous urban settlements, and many forms of civic groups, e.g. Banglamphu Civic Society (*Prachakom Banglamphu*), *Kasorn Lamphu* Youth Club, Banglamphu Cultural Heritage Revitalisation Organisation, and Association of Entrepreneur in Khaosan Road.

^v To gain the information, the study conducted a number of field surveys and in-depth interviews in the precincts of Kiennivas-Kaichae Community, Masjid Chak Krapong Community, Wat Sangwet Community and Wat Sam Phraya Community.